

KUNKUN PARKIN ASEMAKAAVA

KAUPUNKIKUVA- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYS

WSP FINLAND OY - TAMPEREEN KAUPUNKI

15.1.2014

TYÖN TILAAJA

TAMPEREEN KAUPUNKI
Kaupunkiympäristön suunnittelu
Maankäytön suunnittelu

OHJAUSRYHMÄ

Elina Karppinen, Tampereen kaupunki,
Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu

Veikko Vänskä, Tampereen kaupunki,
Kaupunkikehitysryhmä, Keskusta-hanke

Miinu, Mäkelä
Kulttuuriympäristöyksikkö,
Pirkanmaan maakuntamuseo

Vadim Adel,
Kulttuuriympäristöyksikkö,
Pirkanmaan maakuntamuseo

SELVITYKSEN LAATIJA

WSP Finland Oy

Terhi Tikkanen-Lindström
Anni Laurila
Annukka Engström
Mikko Nissilä

POHJAKARTAT

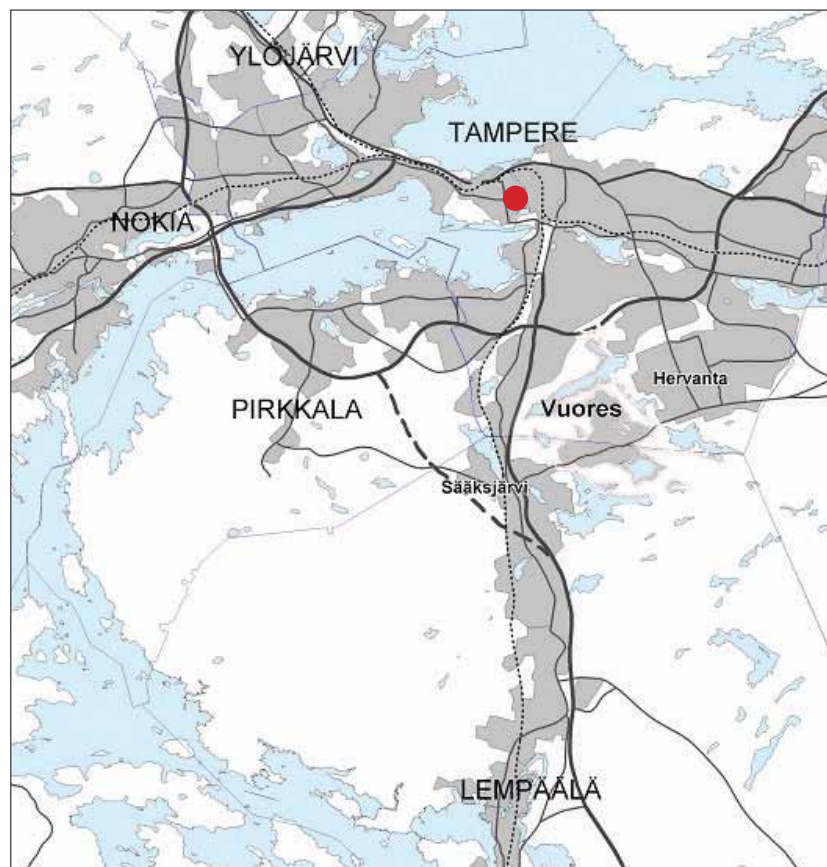
Tampereen kaupunki / WSP Finland Oy

ID-NUMERO

781 070

SISÄLLYS

JOHDANTO	4	4 RAKENNUSPERINTÖ JA YLEISTEN ALUEIDEN ARVOYMPÄRISTÖT	36
1 LÄHTÖKOHDAT	5	4.1 Valtakunnallisesti merkittävät kohteet	36
1.1 Asemakaavahankkeen kuvaus ja kaava-alue	5	4.1.1 Tammerkosken teollisuusmaisema	36
1.2 Selvityksen tavoitteet	7	4.1.2 Hämeenpuisto	37
1.3 Hankkeen riskit ja mahdollisuudet kaupunkikuvan ja kulttuuriperinnön kannalta	7	4.1.3 Hämeenkatu, Keskustori ja Hämeensilta	38
1.4 Menetelmät ja lähtöaineisto	7	4.2 Vaikutusalueen rakennusperintö- ja arvoympäristökohteet	40
2 TOPOGRAFIA JA SIJAINTI MAISEMARAKENTEESSA	8	4.3 Julkiset muistomerkit ja veistokset	46
3 KAUPUNKIRAKENNE JA KAUPUNKIKUVA	10	4.3.1 Muistomerkit ja veistokset	46
3.1 Kaupunkirakenteen kehitys	12	4.3.2 Suihkulähteet	47
3.2 Rakentamisen vuosikymmenet	14	4.4 Arkeologiset arvot	48
3.3 Käynnissä olevat kaavahankkeet	16	4.4.1 Historiallisen ajan muinaisjäännökset	48
3.4 Kaupunkirakenne	17	4.4.2 Vedenalaiset muinaisjäännökset	49
3.4.1 Rakeisuusanalyysi	17	4.4 Arvio kaavan vaikutusalueen muutoksen sietokyvystä	50
3.4.2 Rakennuskorkeudet	18	4.5 suosituksia pysäköintihankkeen ympäristöön sovittamiselle	52
3.4.3 Rakennuksen käyttötarkoituksen vaikutus kaupunkikuvaan	19	5 YHTEENVETO	62
3.4.4 Viherrakenne	20	LÄHTEET	63
3.4.5 Valoisuus ja varjoisuus	21		
3.5 Katuverkko ja katutyypit	22		
3.6 Näkymätarkastelut	24		
3.6.1 Katunäkymien päätteitä	24		
3.6.2 Tärkeät laajat näkymät	26		
3.7 Kaupunkikuvalliset kokonaisuudet	30		
3.8 Arvio kaavan vaikutusalueen muutoksen sietokyvystä	31		
3.9 Suositukset hankkeen ympäristöön sovittamiselle	32		
3.9.1 Yleisiä suosituksia	32		
3.9.2 Sijaintiin liittyviä suosituksia	32		

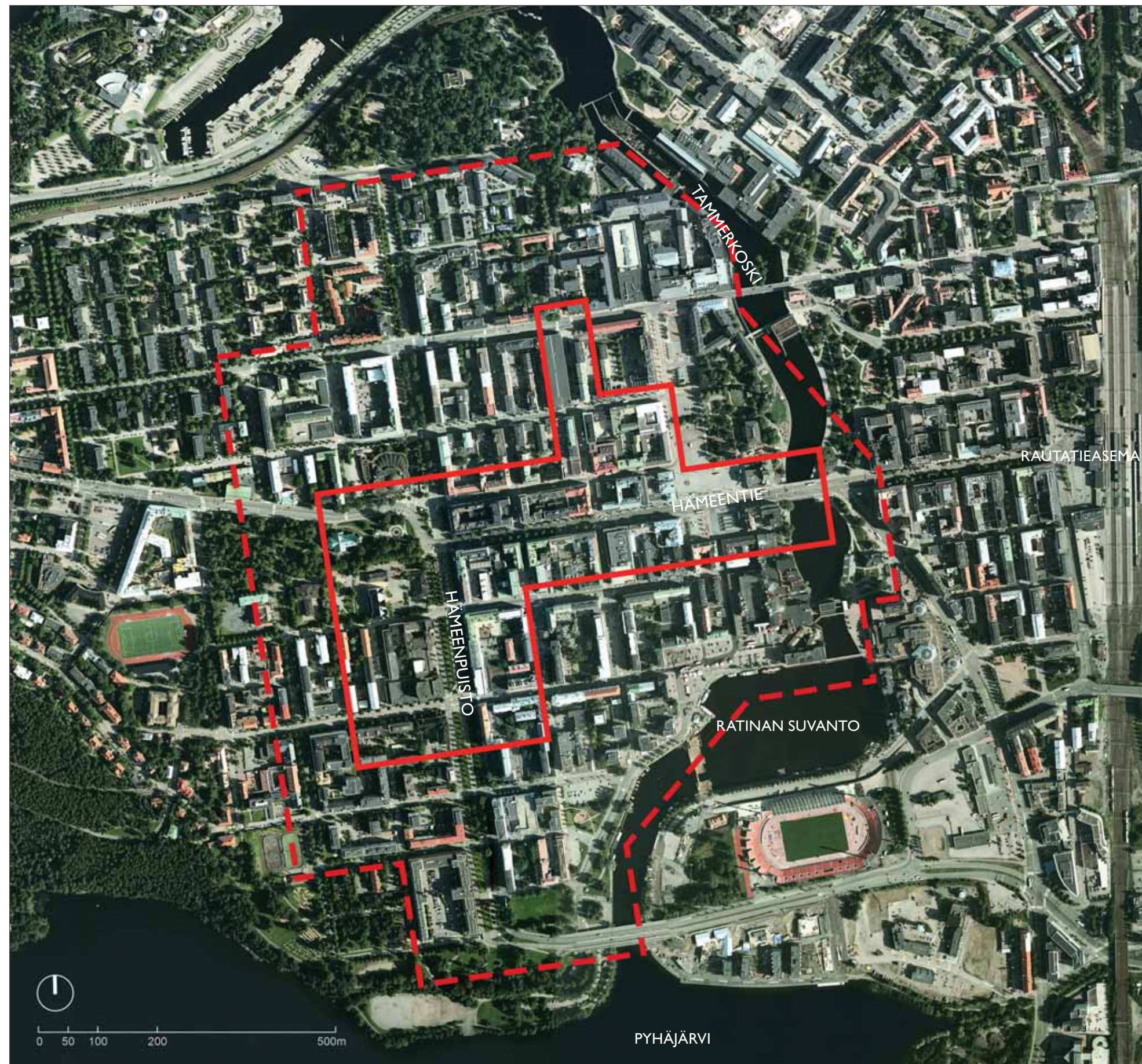
Kuva 1. Asemakaavahankkeen sijainti.

JOHDANTO

Selvitys liittyy Tammerkosken ja Hämeenpuiston välisen maanalaisen pysäköintilaitoksen (Kunkun Parkin) asemakaavaan, kartta no 8437. Hanke, jota asemakaavan laatiminen koskee, on osa laajempaa Tampereen keskustan kehittämisohjelmaa ja Tampereen ydinkeskustan maanalaisen pysäköinnin ja huollon kehittämistä.

Selvitys painottuu kaavatyön alkuvaiheen kaava- ja vaikutusalueen rajauksiin.

Työn tilaajana on Tampereen kaupunki. Työn on laatinut WSP Finland Oy yhteistyössä tilaajan kanssa. Pirkanmaan maakuntamuseo on ohjannut työtä.

Kuva 2. Asemakaava-alueen alustava rajaus ja tarkastelu-/vaikutusalue.

Kuva 3. Ajantasa-asemakaava ja asemakaava-alue.
Lähde: www.tampere.fi

I LÄHTÖKOHDAT

I.1 ASEMAKAAVAHANKKEEN KUVAUS JA KAAVA-ALUE

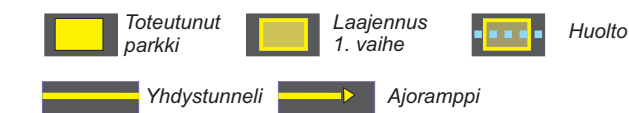
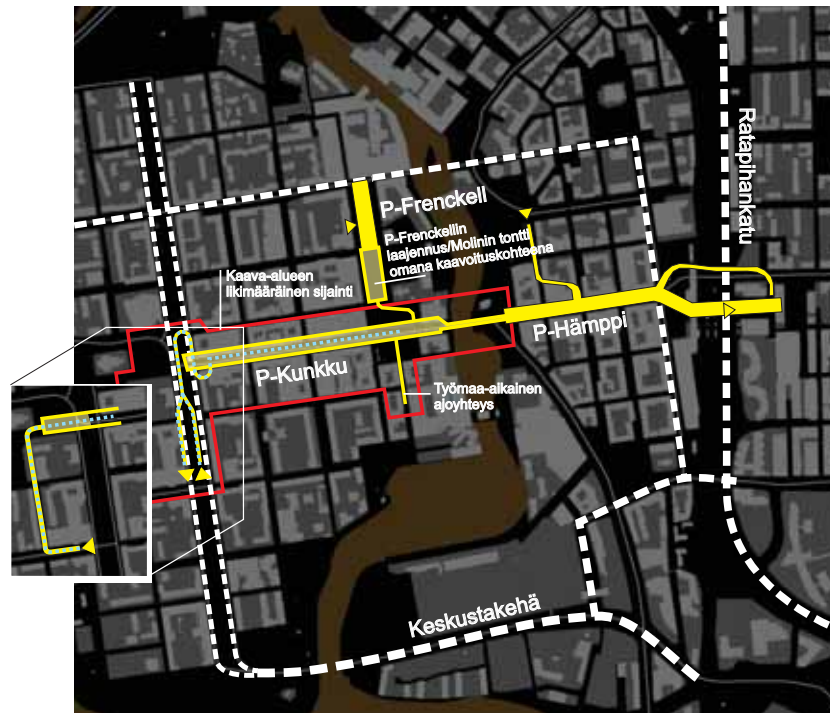
Kaava-alueen raja on toistaiseksi arvio, joka tarkentuu asemakaava-kaavavalmistelun edetessä.

Suunnittelualue sijaitsee Tampereen ydinkeskustassa ja sen pinta-ala on noin 15 hehtaaria. Kunkun Parkkiin tulee 700-800 maanalaisista auto-paikkaa. Hankkeessa tutkitaan myös polkupyöräpysäköinnin sijoittamista. Toteutuessaan hanke mahdollistaa kävelykeskustan ja kaupallisen elinvoiman kehittämistä.

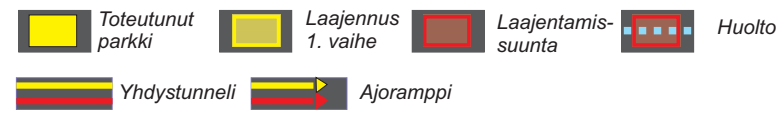
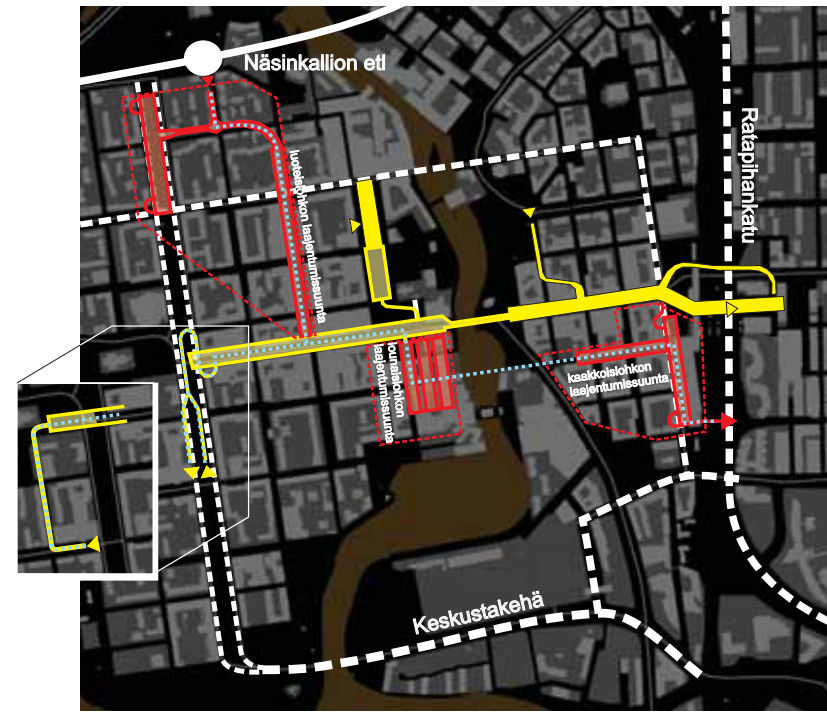
Kaava-alueen piirissä on kolme valtakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön kohdetta: Tammerkosken teollisuusmaise- ma, Hämeenpuisto sekä kokonaisuutena Hämeenkatu, Keskustori ja Hämeensilta.

Tampereen kaupunki on valmistellut keskustan maanalaisen pysäköin- nin ja huollon yleissuunnitelmaa, jossa on esitetty maanalaisen pysä- köinnin ja huollon yleissuunnitelman tarpeet ja varaukset koko keskus- tan alueelle. Nyt vireillä oleva hanke koskee keskustan Tammerkosken länsipuoleisen alueen pysäköintilaitoksen ensimmäistä toteutusvaihetta. Hanke sisältää Kunkun Parkin pysäköintitilojen rakentamisen sekä py- säköintitilojen alapuoliset huoltotilat. Maanalainen pysäköintilaitos vaatii lisäksi sisäänajo- ja ulostuloramppeiden ja porraskäytien rakentamista. Myöhemmin pysäköintilaitos voidaan yhdistää P-Hämppiin ja P-Frenc- kellin laajennukseen ajoyhteydellä, mikä tehostaa kytkentää keskustan katukehään ja lisää reittivalinnan joustavuutta.

Pysäköintilaitos on tarkoitus sijoittaa pääsääntöisesti kaupungin maalle katujen alapuolelle. Laitos muodostuu kallioluolista, joissa on kaksi py- säköintitasoa. Pysäköintilaitoksen alapuolelle tutkitaan huoltotilojen ja tarvittavien huoltopihojen järjestämistä. Mahdolliset huoltotilat louhi- taan samanaikaisesti pysäköintilaitoksen kanssa. Huollolle varattu oma kerros mahdollistaisi pysäköintilaitoksen laajentamisen myöhemmin ilman, että laitosta tarvitsee sulkea.

Ydinkeskustan maanalaisen pysäköinnin ja huollon kokonaisratkaisu.

Ydinkeskustan maanalaisen pysäköinnin ja huollon toteutusvaihe 1.

Tampereen keskustan nykyiset ja tulevat pysäntilaitokset sekä Kunkun Parkin sijoittuminen suhteessa niihin.
Kuvat 4-5. Lähde: Tampereen ydinkeskustan maanalaisen pysäköinnin ja huollon yleissuunnitelma, 2013, WSP Finland Oy.

Kuva 6. Ajoneuvoliikenteen tavoiteverkko, suunnitelma vuodelta 2013. (Lähde: Tampereen keskustan liikenneverkkosuunnitelma, 2013, WSP Finland Oy)

1.2 SELVITYKSEN TAVOITTEET

Selvityksen tavoitteena on muodostaa Kunkun Parkin hankesuunnitelun ja asemakaavan laadinnan lähtötiedoksi perusselvitys kaupunkikuvan ja kulttuuriympäristön arvoista, ominaisuuksista, potentiaaleista sekä muutoksen sietokyvystä. Selvitys toimii tietopohjana ja työvälineenä asemakaavan vaikutusten arvioinneille. Selvityksessä on tehty alustavaa arviointia ja suosituksia alkusyksyllä 2013 tiedossa olleista jalankulkuyhteys-, tekniikan aluevaraus- ja ramppivaihtoehdoista.

1.3 HANKKEEN RISKIT JA MAHDOLLISUUDET KAUPUNKIKUVAN JA KULTTUURIPERINNÖN KANNALTA

Merkittävimpien Kunkun Parkin kaupunkikuvallisten ja kulttuuriympäristöllisten vaikutusten arvioidaan aiheutuvan sisäänajorampeista sekä katutilaan nousevista hissi-, porras- ja ilmanvaihtokuiluista. Sisäänajorampien, maanpäällisten teknisten tilojen sekä hissi- ja porraskuilujen sijainti ja visuaalinen ilme vaikuttavat kaupunkikuvan laatuun ja nykyisiin arvoihin.

Riskinä on sijoittaa ympäristön laatua heikentävä elementti kaupunkikuvallisesti arvokkaaseen sijaintiin. Mahdollisuutena on monipuolistaa tai yhtenäistää kaupunkikuvaa laadukkaalla suunnittelulla, sekä integroida elementti toiminnallisesti ja visuaalisesti muuhun rakennettavaan tai rakennettuun ympäristökokonaisuuteen.

Erityisesti toiminnalliset yhteydet, jalankulun sisäänkäynnit, ovat mahdollisuus kaupunkikuvan parantamiseen. Välttämättömät tekniset ja pelastuksen yhteydet, ilmanvaihto- ja hätäpoistumistiet, ovat sen sijaan ilmeisempi riski kaupunkikuvan- ja kulttuuriperinnön kannalta.

Pysäköintilaitoksen käyttöönoton myötä kaupunkikuvaan vaikuttaa myös paikallinen liikenteen määrän väheneminen ja lisääntyminen katuosuuksilla sekä muutokset maanpäällisessä pysäköinnissä. Hanke voi siirtää liikennevirtoja kaupunkikuvallisesti mielekkäämpiin sijainteihin ja vähentää paikoitusta katukuvassa. Hanke ohjaa jalankulkuvirtoja, mikä tuottaa paikallista elinvoimaisuutta ja uusia toimintoja sen ympäristössä. Hanke mahdollistaa myös katutilan kehittämistä ja laatutason nostoa ydinkeskustassa.

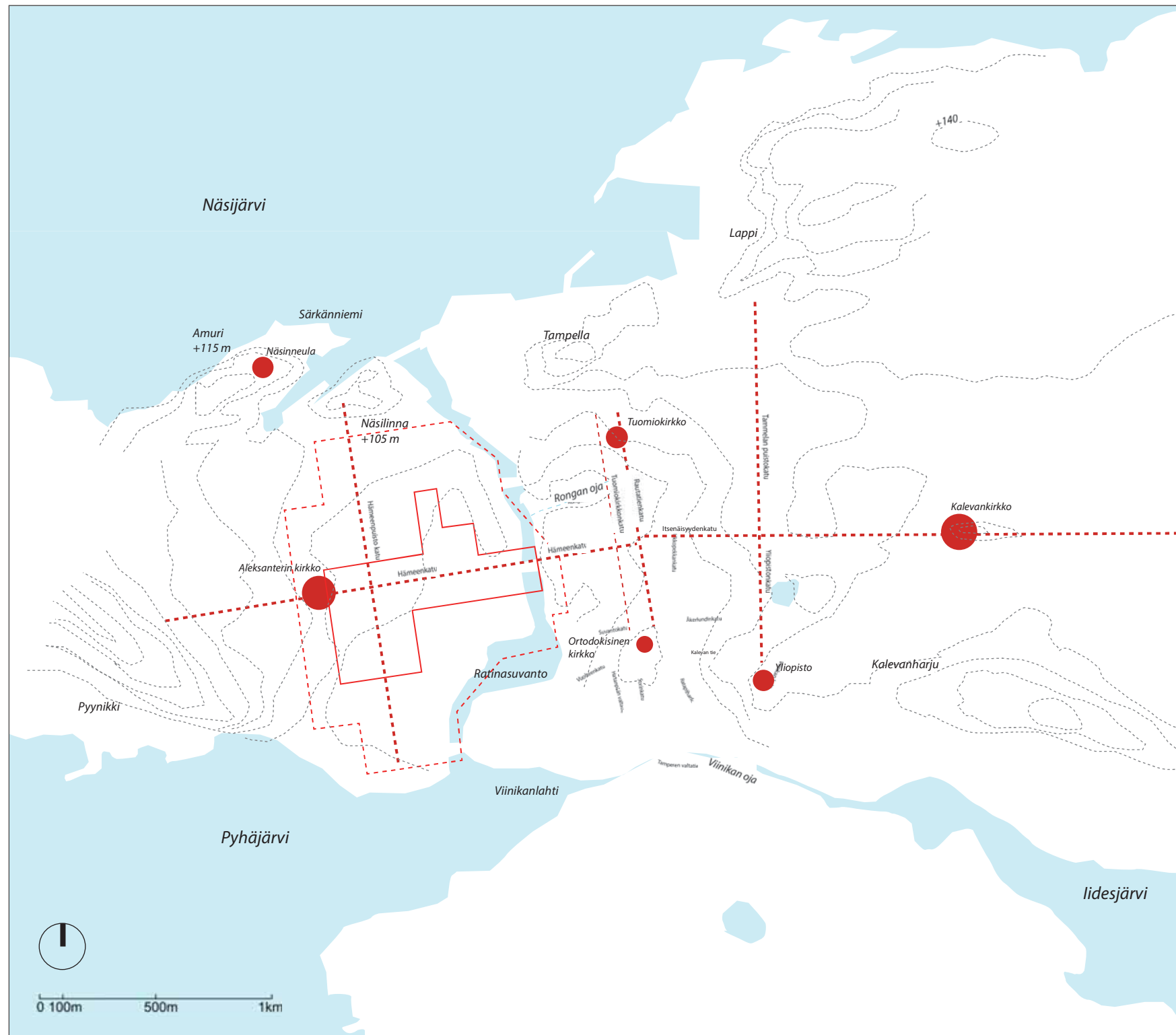
Koska hankkeen rakenteet ovat pääosin maan alla ja katutasossa, katutilat uudistuvat visuaalisesti lähiympäristössään, mutta eivät aiheuta hyvin etäältä havaittavia kaukomaiseman muutoksia.

1.4 MENETELMÄT JA LÄHTÖAINEISTO

Maisema ja topografia, kaupunkirakenne ja kaupunkikuva sekä rakennusperintö ja yleisten alueiden arvoympäristöt on havainnollisuuden vuoksi muodostettu omiksi analyysikokonaisuuksiksi. Selvitys on laadittu kvalitatiivisesti kirjallisuus-, pohjakartta- ja valokuva-analyysien, jotka pohjautuvat lähtötietoaineistoon ja maastokäynteihin. Yhteenvedo ja johtopäätökset perustuvat näihin analyysihin. Lähteet on koottu luetteloksi selvityksen loppuun.

Selvityksen kartoissa oleva Kunkun Parkin kaava-alueen raja-alue on tois- taiseksi arvio, joka tarkentuu asemakaavavalmistelu- edetessä.

2 TOPOGRAFIA JA SIJAINTI MAISEMARAKENTEESSA

Kuva 7.

Kaava- ja tarkastelualue sijaitsee maiseman solmukohdassa; Tammerkosken muodostaman koskiuoman länsikyljessä ja sitä risteävän harju-laakson pohjoiskyljessä.

Tampere on kosken varrelle rakentunut kaupunki. Kahdeksantoista metrin korkeusero Näsijärven ja Pyhäjärven välillä on alkujaan antanut mahdollisuuden energiantuotantoon ja teollisuustoimintaan. Vesi virtaa kaupungin alueella idästä länteen. Ronganoja virtasi ennen Tammerkosken Koskipuiston kautta nykyisen Rongankadun kohdalla, nykyisin se on johdettuna maan alle. Viinikanoja virtaa lidesjärvestä Pyhäjärveen.

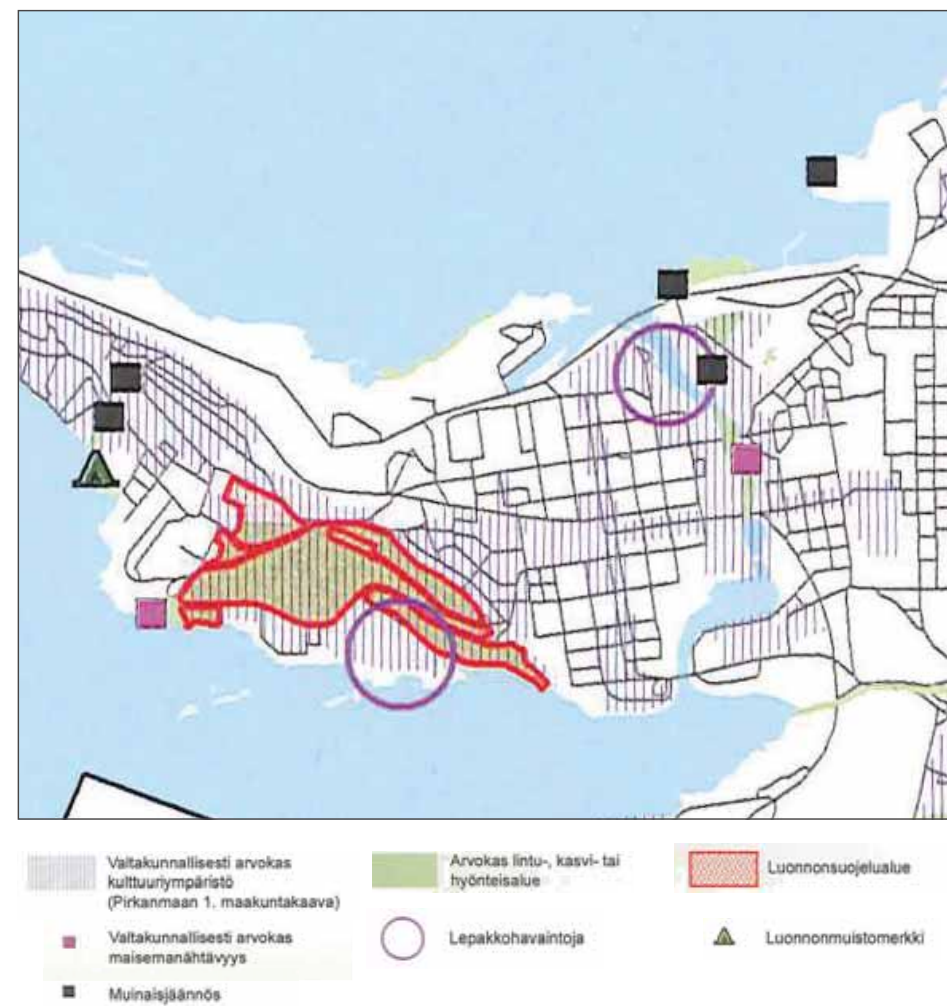
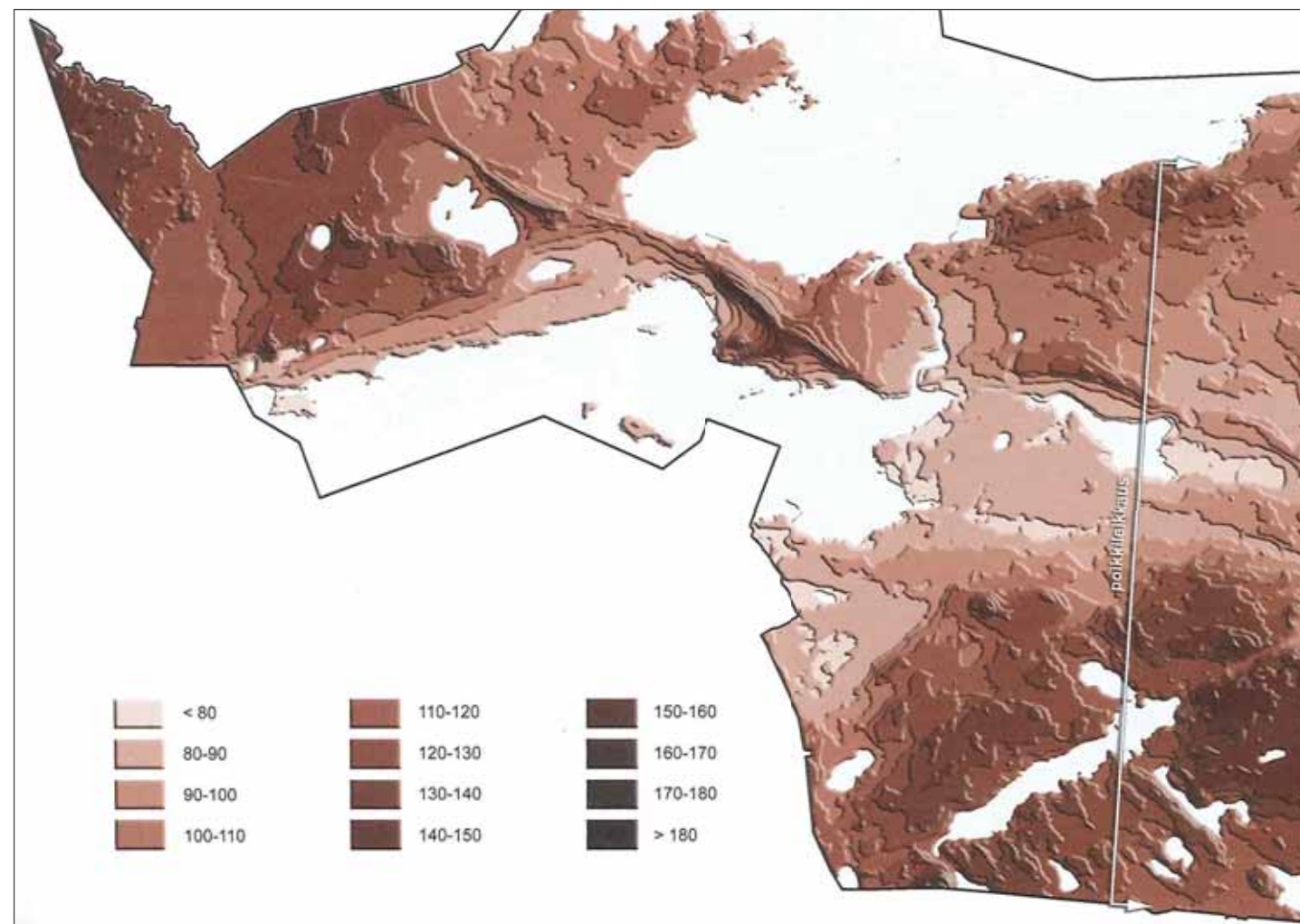
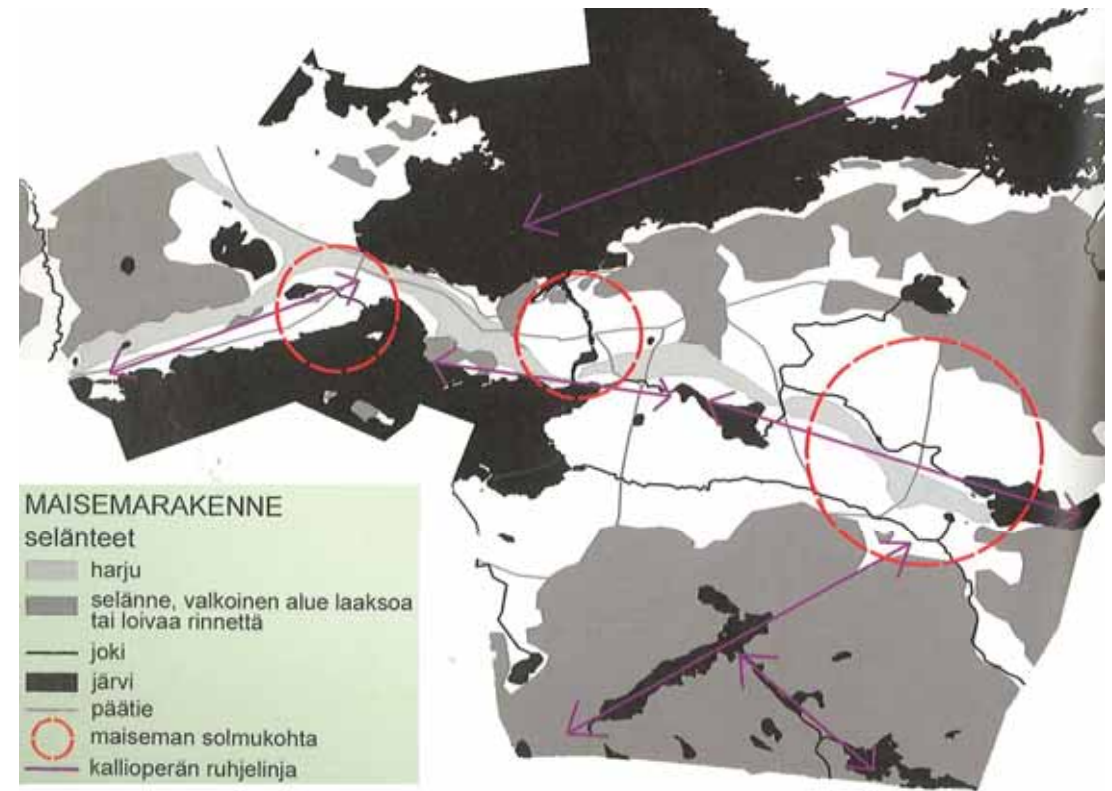
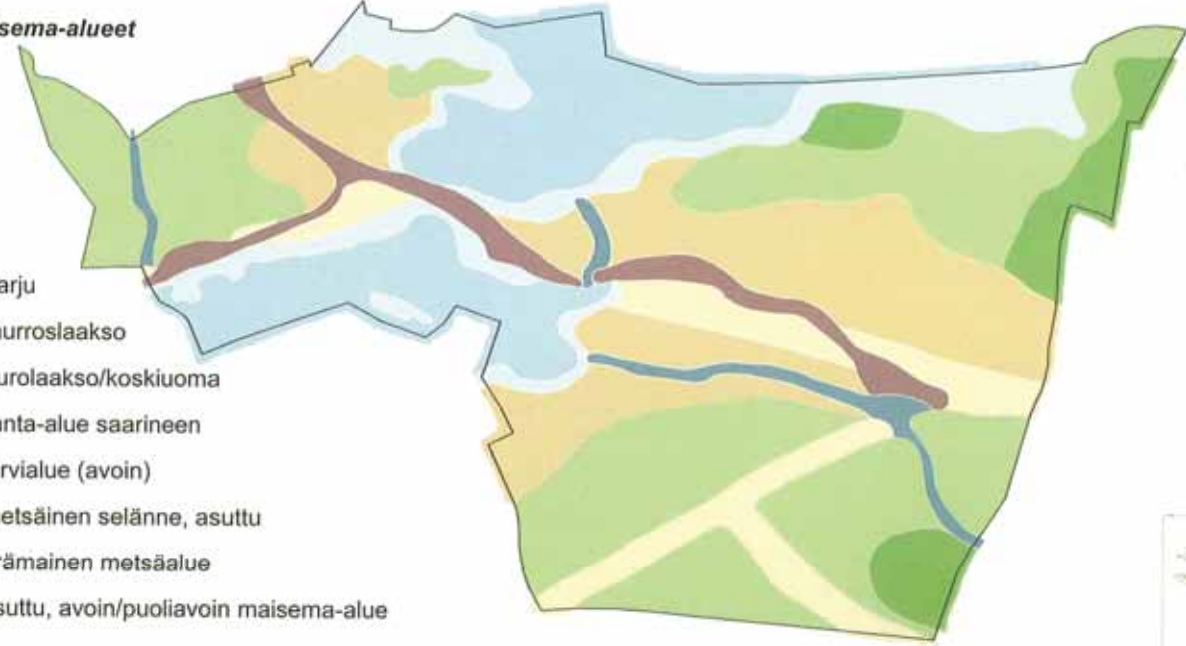
Selänteet ja laaksot muodostavat Tampereen kantakaupungin maisemarakenteen perusrungon ja ovat merkityksellinen osa Tampereen identiteettiä. Sen keskeisimmät elementit ovat kantakaupungin läpi kulkeva harjujakso sekä Pitkäjärvestä alkunsa saava Kaukajärvi-lidesjärvi murroslaakso. Harjujakso sekä erottaa että yhdistää: Näsijärvi ja Pyhäjärvi erottuvat erillisiksi järviätaiksi ja harjukokonaisuus toimii yhteytenä kaupungin itäisten ja läntisten osien välillä.

Rantakalliot muodostavat vyöhykkeen kantakaupungin ympäri. Kantakaupungin alueella suhteelliset maanpinnan korkeudet vaihtelevat alueittain enintään 40 metriä. Kaupungin pääakselin vistan läntisenä pääty pisteinä on Pispalanharju, joka antaa suunnan Tampereen suurmaisema-alueelle. Kantakaupungin korkeimmat maanpinnan kohdat sijoittuvat Pyynikin harjulle mikä kohoaa enimmillään +85 m Pyhäjärven pinnasta.

Oheisessa kaaviossa näkyvät maastonmuotojen peruslinjat sekä merkittävimmät katuakselit, maamerkit ja kaupunginosat suhteessa niihin.

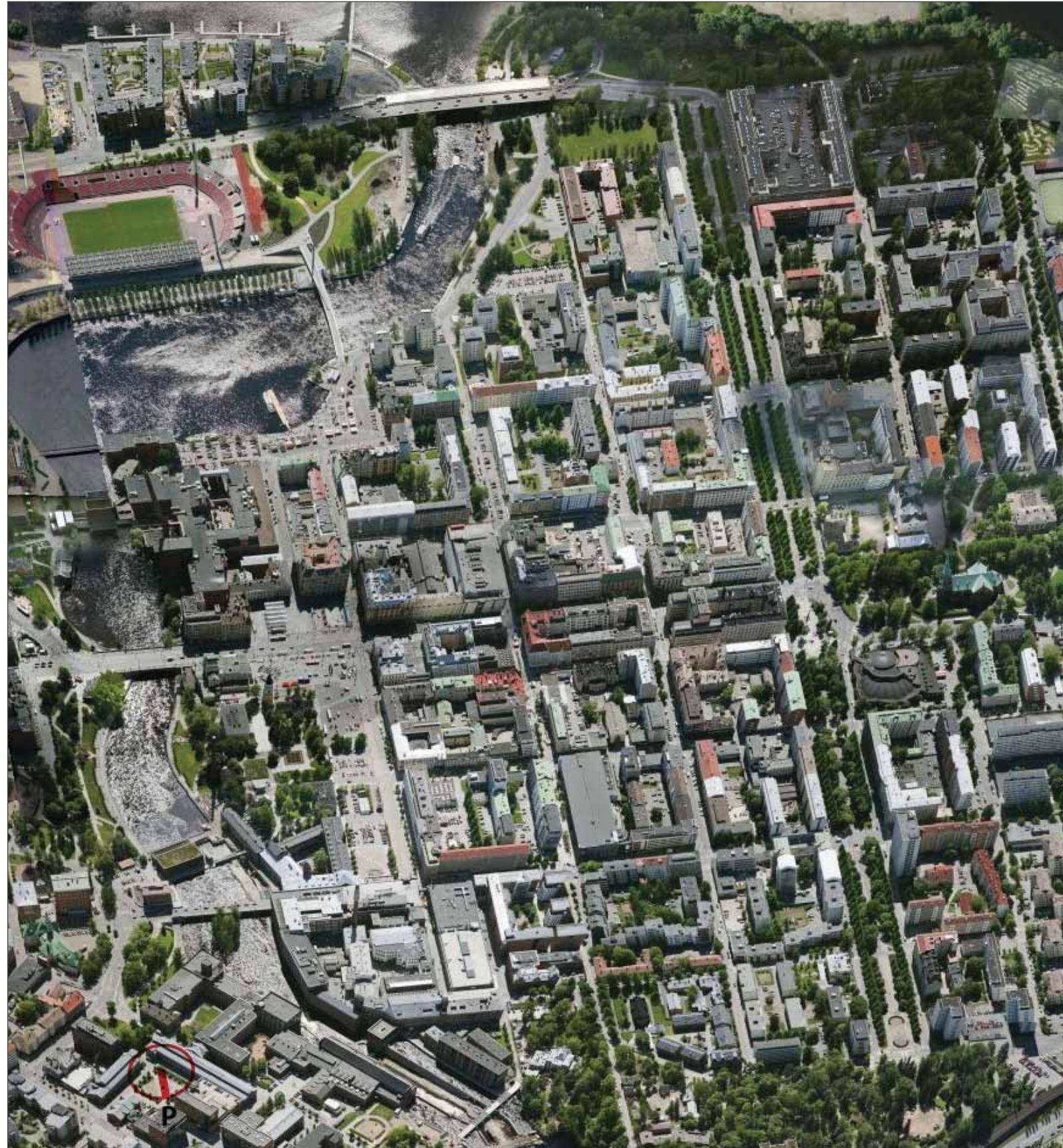
Suurmaisema-alueet

- harju
- murroslaakso
- purolaakso/koskiuoma
- ranta-alue saarineen
- järvalue (avoin)
- metsäinen selänne, asuttu
- erämainen metsäalue
- asuttu, avoin/puoliavoin maisema-alue

Kuvat 8-11. Lähde: Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys, 2008, s. 44-45, Tampereen kaupunki.

3 KAUPUNKIRAKENNE JA KAUPUNKIKUVA

TARKASTELUPERIAATE

Kaupunkikuva on kaupungin visuaalista tarkastelua. Siihen kuuluu kaikki kaupungissa näkyvä rakennuksista vihertiloihin, väliaikaisiin rakenteluihin, ihmisiin ja liikenteeseen. Osa kaupunkikuvasta on näin staattista ja osa muuttuvaa. Esimerkiksi pysäköintilaitokseen liittyvä liikenne- ja ihmisvirtojen muutokset vaikuttavat kaupunkikuvaan, ja näin myös niitä voi tarkastella kaupunkikuvan kannalta. Kaupunkikuvaa tarkastellessa huomoidaan kaikki ihmisten näköpiirissä oleva, sekä katutasolla että korkeammalla, ja myös sisätiloissa, jotka ovat julkinen jatkumo katutilalle. Merkittävämpien käyttäjämäärien vuoksi julkisia alueita ja katutiloja tarkastellaan ensisijaisesti.

Kaupunkirakenne tarkastelee aluetta laajempänä kokonaisuutena, kaupunkikuvallisten osien summana. Se myös perehtyy alueen muodostaman kaupunkikuvan taustoihin, kuten käyttötarkoituksiin ja eri aikojen rakentamisen kerrostumiin. Kaupunkirakenneanalyysi peilaa näitä taustoja muodostuneeseen kaupunkitilaan ja kaupunkikuvaan.

SELVITYKSEN RAKENNE

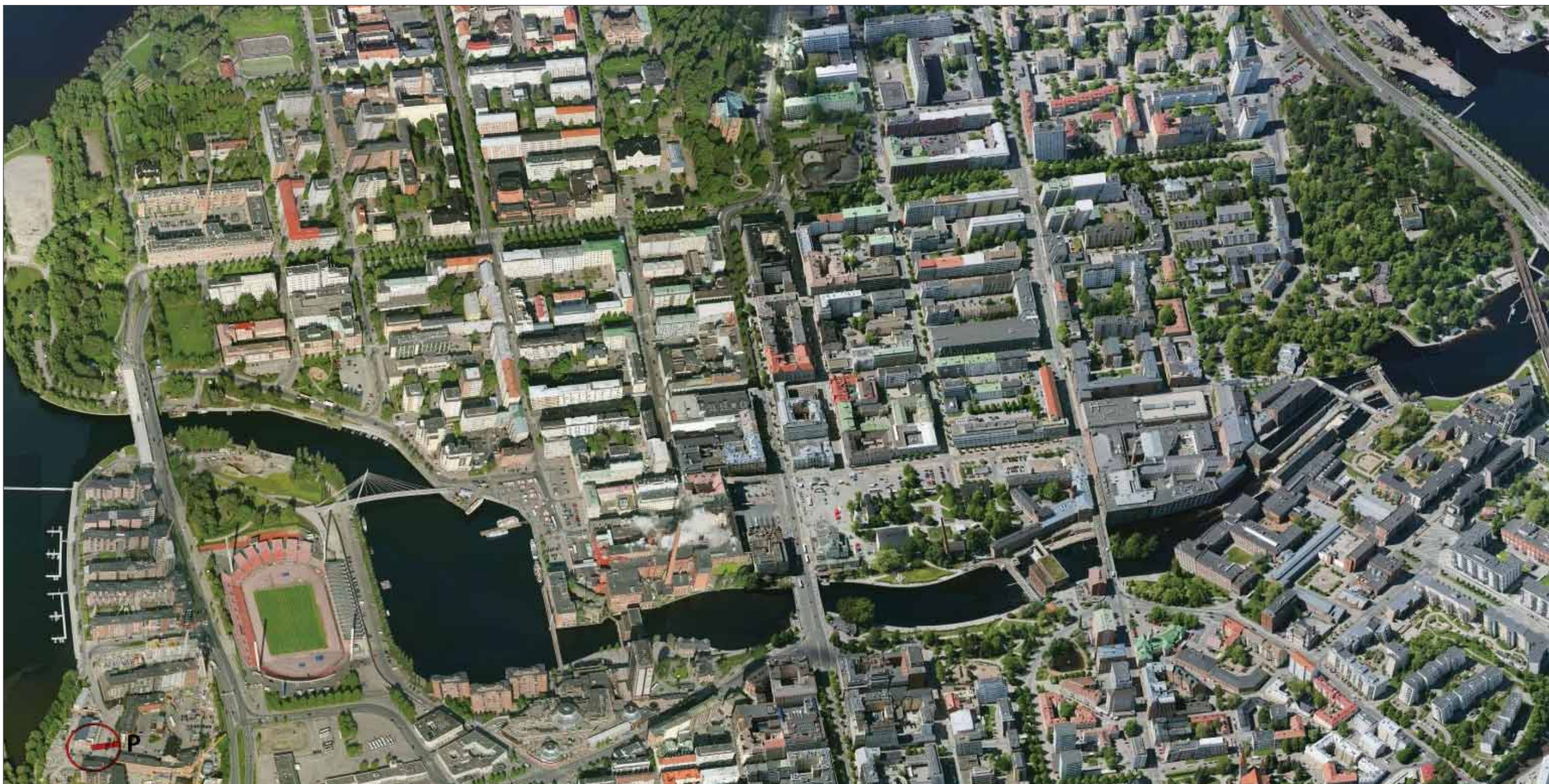
Tässä selvityksessä on keskitytty kaupunkikuvan analysointiin erityisesti maanalaisen pysäköintilaitoksen aiheuttamien muutosten tai vaikutusten ja Tampereen keskustan ominaispiirteiden lähtökohdista.

Kaupunkirakennetta ja kaupunkikuvaa tarkastellaan ensin pohjakarttojen avulla, tarkastelualuetta kokonaisuutena arvioiden. Lähteenä ovat sekä kirjallinen että kaava- ja tilastopohjainen aineisto. Selvitys esittelee Tampereen kaupunkirakenteen ja rakennuskannan kehittymistä, sekä kaavoituksen ja rakentamisen tulevaisuutta. Rakeisuutta tarkastellaan laajempänä kokonaisuutena, minkä jälkeen rakeisuuteen tuodaan myös kolmas ulottuvuus rakennuskorkeuksien avulla. Lisäksi analysoidaan rakennusten kaavoitettujen käyttötarkoitusten sekä viherrakenteiden vaikutusta kaupunkikuvaan. Selvityksessä on myös varjoanalyysi tiiviiden ja korkeareunaisten katutilojen vuoksi.

Seuraavaksi tarkastellaan kaupunkia katutasolla, mikä pohjautuu ennen kaikkea maastokäynteihin ja valokuva-aineistoon. Keskustan ruutukavarakenteen vuoksi selvityksessä tarkastellaan myös katutilojen päätteitä. Panoraamavalokuvien avulla muodostetaan kokonaisvaltainen kuva tärkeistä tarkastelukohdista.

Lopuksi muodostetaan sekä kartta- että katutasotarkastelun perusteella kaupunkikuvan kokonaisuudet. Samalla arvioidaan kokonaisuuk- sien muutoksen sietokykyä ja potentiaaleja. Tärkeimmille sijainneille annetaan yksityiskohtaisempi arvio sietokyvystä sekä esitetään suosituksia suunnittelulle.

Kuva 12. Viistokuva pohjoisesta. (Lähde: Bing.com)

Kuva 13. Viistokuva idästä. (Lähde: Bing.com)

3.1 KAUPUNKIRAKENTEN KEHITYS

Oheinen tiivistelmä kaupungin kehityksestä painottuu kaavan vaikutusalueelle. Kuvissa oleva Kunkun Parkin kaava-alue on alustava raja.

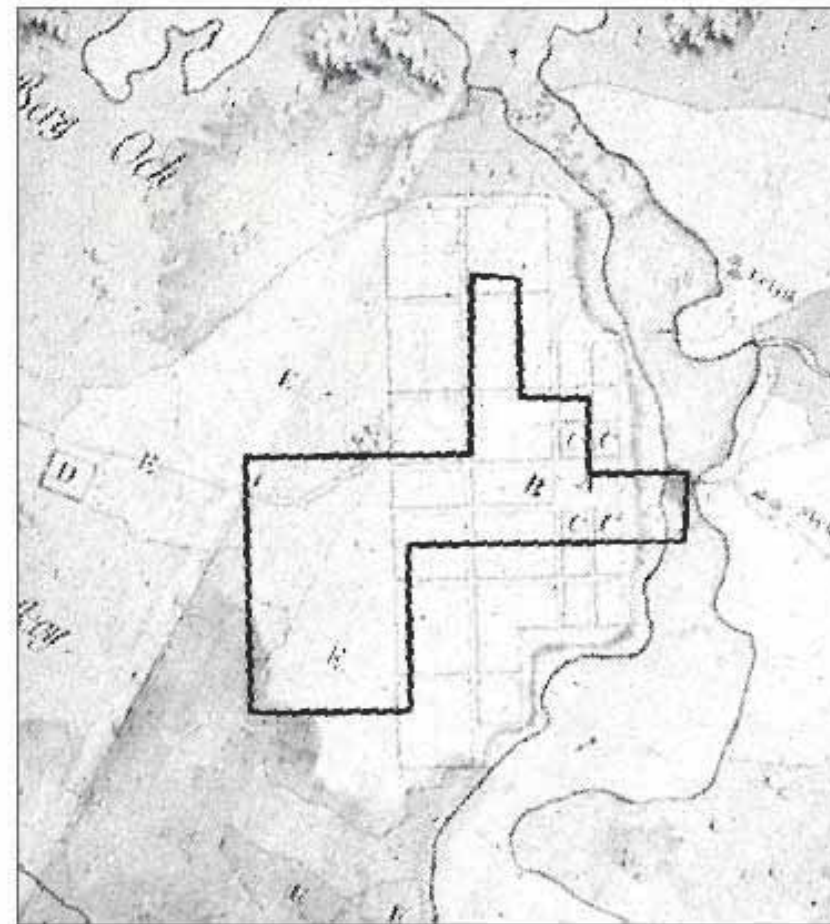
Selvityksessä määritellyn vaikutusalueen asemakaavahistoria on yhtä vanha kuin koko Tampereen kaupunginkin. **1779** Kuningas Kustaa III vahvisti Tampereen kaupungin perustamisemakaavan, jonka torialue sijoittui likimain nykyisen Kauppatorin kohdalle.

1830 vahvistettiin C.L. Engelin laatima kaava, joka myötäili empirekauden ihanteita eli pitkiä katunäkymiä ja täydellistä symmetriaa. Kaava laajensi kaupungin aluetta kaksinkertaisesti länteen ja siinä oli myös nykyinen Finlaysonin teollisuusalue.

1868 Albert Edelfeltin asemakaava otti tulipalon (1865) jälkeen paloturvallisuuden huomioon yhä enemmän puistokatuja avulla, Hämeenkatua levennettiin. Kaupunki laajentui vain kaksi korttelia länteen nykyisen Kortenlahdenkadun kohdalta, mutta se oli alku Amurin alueelle.

Teollisuuden vuoksi kaupunki kasvoi nopeasti. **1886** F. L. Caloniuksen kaava loi tiukan ruutukaavan itään päin Kytälään ja Tammelaan. Kortteleita tuli myös Amuriin.

1897 L. Pettersonin asemakaava laajensi kaupunkia kaikkiin ilmansuuntiin, ja sen tonttivaranto riitti pitkälle 1900-luvulle. 1900-luvun alussa omakotimainen asuminen tuli suosioon puutarhakaupunki-periaatteiden mukaisesti. Ensimmäinen sovellus oli Lars Sonckin Pyynikinrinteen huvila-alue vuonna **1907**, jossa oli myös alue Amurin jatkeeksi.

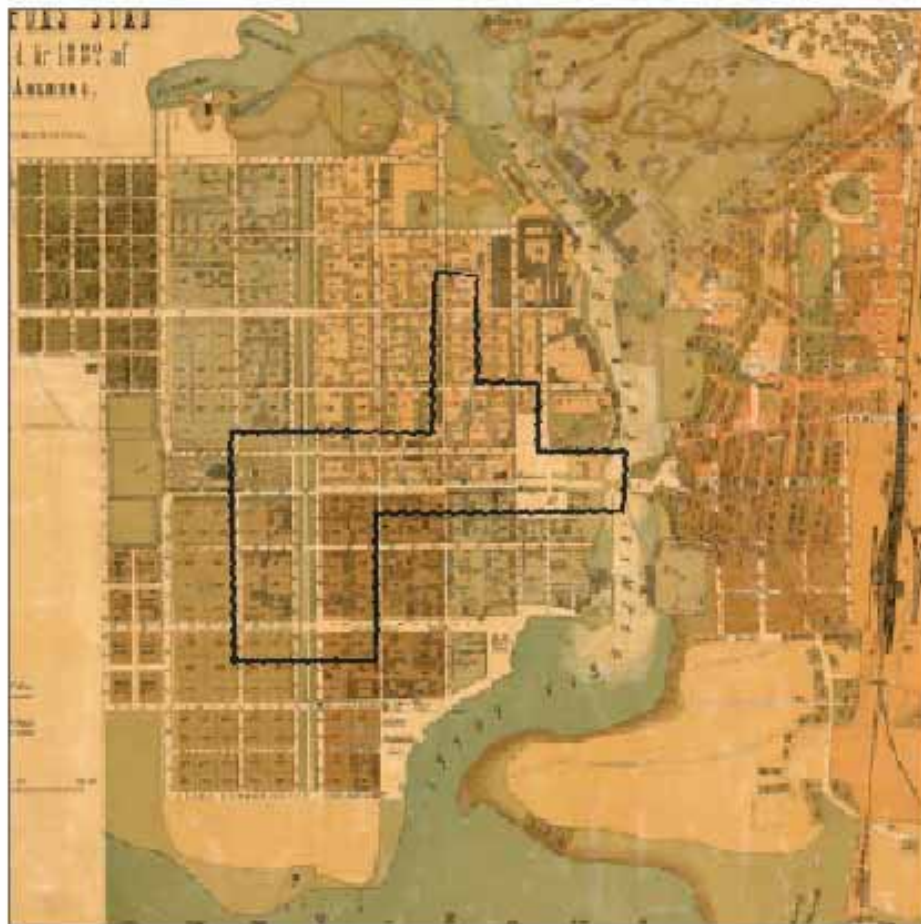

Perustamisemakaava 1779

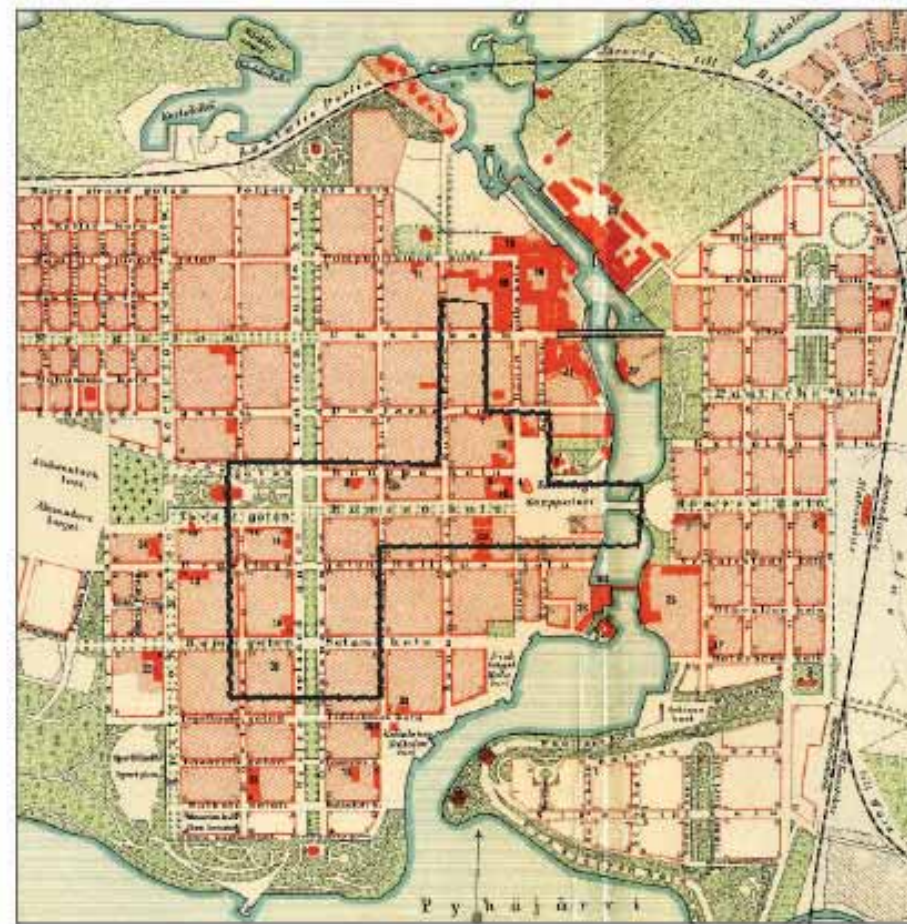

Pintakartta vuodelta 1830
C.L. Engel, laajennus länteen

Kuvat 14-18. Suunnittelualue eri asemakaavavaiheissa.

Pintakartta vuodelta 1882
Albert Edelfelt, tulipalon jälkeinen

Asemakartta vuodelta 1902
1886 Calenius, 1897 Lars Sonck

Asemakartta vuodelta 1921

3.2 RAKENTAMISEN VUOSIKYMMENET

Vaikutusalue on osa Tampereen vanhaa keskustaa. Tampereen kaupungin rakennuskanta on kokonaisuudessaan suurimmalta osaltaan hyvin nuorta. Se korostaa vanhimpien rakennusten arvoa ja erityisesti vanhojen rakennusten muodostamia ympäristökokonaisuuksia. Kaupunkikuva rakentuu erillisistä ajallisista kerrostumista, mikä näkyy erityisesti Hämeenkadulla eri aikakausien monikerroksisuutena. Hämeenkatu on rakennettu täyteen ja uusi rakentaminen ohjautuu rakennusten ullakoille ja kadun alapuolisiin osiin.

Tammerkoski - II kaupunginosa

Tammerkosken alue käsittää keskustan vanhimpia osia. Se rajoittuu etelässä Hämeenkatuun ja pohjoisessa Satakunnankatuun. Idässä rajana on Tammerkoski ja lännessä Hämeenpuisto. Alueen korttelirakenteen runko on peräisin varhaisimmista asemakaavoista. Keskustorin Vanha kirkko (1823) kellotapuleineen on alueen vanhin rakennus. Alueella on paljon 1800-luvun loppupuolelta ja 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä olevaa rakennuskantaa. Vanhempi rakennuskanta sijoittuu Tammerkosken rantaan, Keskustorille sekä Kauppakadulle että Hämeenkadulle. Keskustorin rakennukset ovat pääosin 1800-luvun loppupuolelta.

Nalkala - III kaupunginosa

Nalkalan alue kattaa ydinkeskustan eteläisen osan Hämeenkadusta Lau-

kontorille, lännessä rajana on Hämeenpuisto. Nalkalan vanhimmat rakennukset ovat 1800-luvun loppupuolelta. Suurin osa niistä sijoittuu Hämeenkadun varteen ja Jugendtorille.

Hämeenkatu

Hämeenkatu rajaa Tammerkosken ja Nalkalan alueita. Vanhimmat kadun varrella säilyneet rakennukset ovat ainakin ulkoarkkitehtuuriltaan oman tyylikautensa parhaimpia edustajia. Keskustorin vanhat rakennukset, Raatihuone, Sumeliuksen talo, Commerce ja Tampereen teatteri toimivat torin portteina itään ja länteen. Ne kaikki edustavat murroskauden rakennustyyliä. Hämeenkadun länsipään vanhimmat säilyneet rakennukset uusgotiikka edustavan Aleksanterin kirkon lisäksi ovat Kauppahallin virastotalo ja Tammeron talon kaksi alinta kerrosta (ns. Kangashallit). Jugendtalojen helmiä ovat Birger Federleyn suunnittelemat Kansallispankin talo ja kymmenen miehen talo, sekä myöhäisjugendia edustava Georg Schreckin Otran talo Kuninkaankadun kulmassa Sokosta vastapäätä.

Kaakinmaa - VI kaupunginosa

Kaakinmaahan kuuluu Pyynikin kirkkopuistosta etelään Hämeenpuiston ja Mariankadun välille jäävä alue. Etelässä alue ulottuu Eteläpuistoon. Kaakinmaalla sijaitsevat muun muassa Tampereen työväentalo ja Tampereen Työväen Teatteri sekä Klingendahlin tehdas, Pyynikin panimo ja useita vanhoja koulurakennuksia. Miltei kaikki alueen asuintalot ovat kerrostaloja, jotka on rakennet-

tu pääosin 1960- ja 1970-luvuilla aiempien 1800-luvun lopulla rakennettujen puutalojen tilalle.

Amuri - IV kaupunginosa

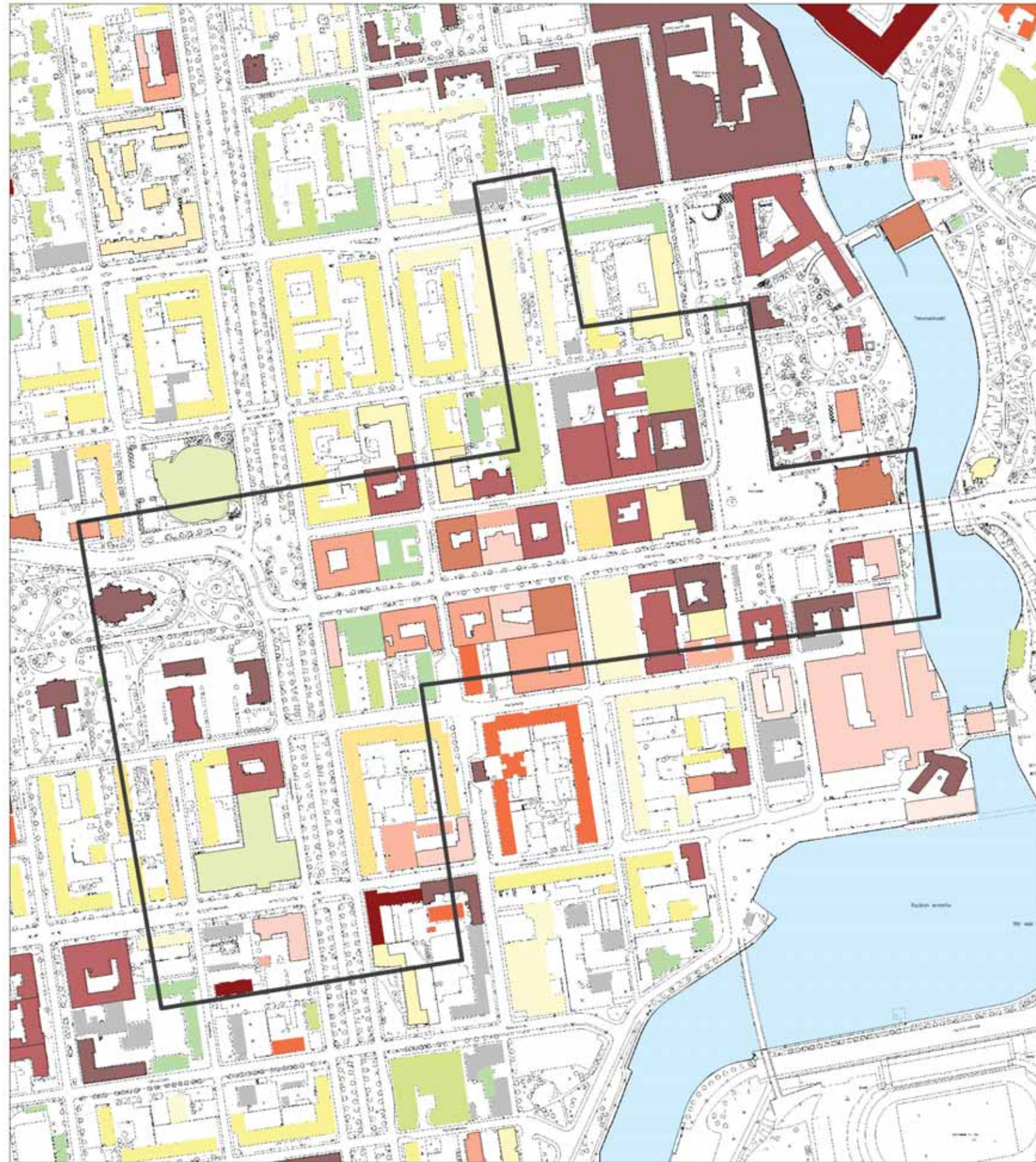
Amurin kaupunginosa rakennettiin 1860-luvulla Finlaysonin tehtaan työntekijöiden asuinalueeksi. Vasta 1970- ja 1980-luvulla puurakennukset väistyivät uusien suhteellisen matalien kerrostalojen myötä. Amuri ulottuu itä-länsi-suunnassa Hämeenpuistosta Sepänekadulle ja pohjois-etelä-suunnassa Paasikiventielle Pirkankadulle. Hämeenpuiston varrella sijaitsee mm. 1950-luvulla rakennettu Amurinlinnan kerrostalokokonaisuus. Myös 1980-luvulla rakennettu pääkirjasto Metso sijaitsee Amurin kaupunginosassa.

Finlayson - I kaupunginosa

Finlaysonin kaupunginosa koostuu vanhasta Finlaysonin tehdasalueesta, Näsinpuistosta, Mustanlahden satama-alueesta sekä Hämeenpuiston ja Satakunnankadun rajaamista asuintkortteleista. Idässä alue rajoittuu Tammerkoskeen. Rakennuskanta on pääosin joko 1800-luvun puolelta tai 1990-luvun jälkeen rakennettua.

Kuva 19. Keskustori ja Hämeenkatu Hämeensillalta Hämeenpuistoon.
Tampereen kaupunki / Blom Kartta Oy

Kuva 20.

Kartan tiedot on koottu Tampereen kaupungin tietokannoista sekä Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998-julkaisusta. Luokittelu perustuu rakennusten valmistumisvuoteen tai, jos tarkkaa valmistumisvuotta ei ole ollut tiedossa, suunnitteluvuoteen. Arvokohteiden osalta suunnitteluvuosi on listattu luvussa 4.2.

Suuret yhteen rakentuneet rakennuskokonaisuudet, kuten tehdaskiinteistöt, on pääosin luokiteltu niiden vanhimman osan mukaan (esim. Finlayson, Frenckell, Tako).

Arvokohteiden ääriiviivat on tummennettu.

3.3 KÄYNNISSÄ OLEVAT KAAVAHANKKEET

VIREILLÄ OLEVAT ASEMAKAAVAT

Vaikutusalueella vireillä oleviin asemakaavoihin liittyy täydennysrakentamista, rakennusoikeuden ja kerrosluvun lisäämistä ja ullakkorakentamista. Kaa-va-alueella on ainoastaan yksi vireillä oleva kaavahanke täydennysrakentamista varten. Uudisrakennuksia- ja rakennelmia on vain vähän. Laukontorille kaa-voitetaan paviljonki. Myös maanalainen asemakaava ulottuu tarkastelualueelle.

MOLININ TONTTI JA ETELÄPUISTON KILPAILU

Molinin tontille on tarkoitus rakentaa uudisrakennus rajaamaan Keskustoria pohjoisesta. Rakennuksella pyritään elävöittämään toria kaupoin ja ravintoloin. Paikalla sijaitsi aiemmin Molinin talo.

Eteläpuistolle on järjestetty kansainvälinen suunnittelukilpailu. Eteläpuistolle haetaan korkeatasoista asuinalueratkaisua, jossa on myös monipuolisesti virkistys-mahdollisuuksia.

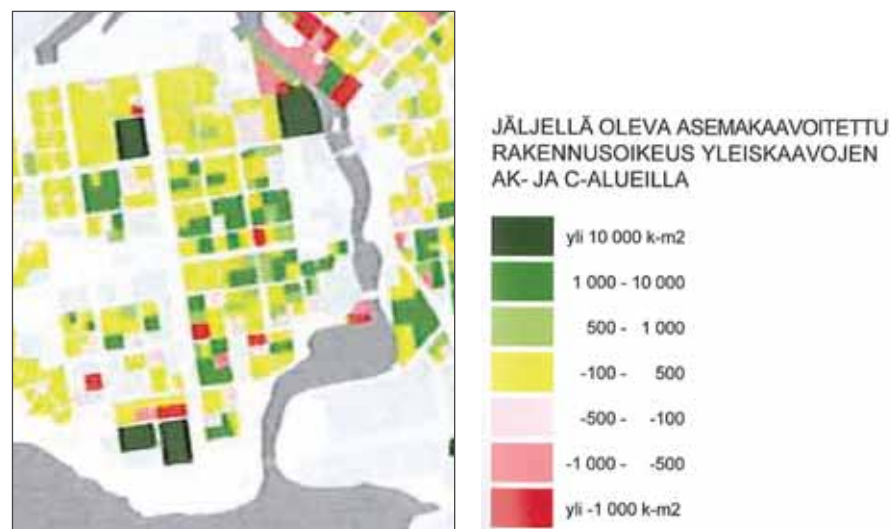
KAAVAVARANTO

Keskustan asemakaavoitettu rakennusoikeus on toteutunut hyvin, minkä vuoksi täydennysrakentaminen on edellyttänyt ja edellyttää asemakaavoitusta. Käyttämätöntä rakennusoikeutta löytyy muun muassa pysäköintialueilta, yleis-ten rakennusten tonteilta sekä esimerkiksi toteutumattomista myymäläsiivistä.

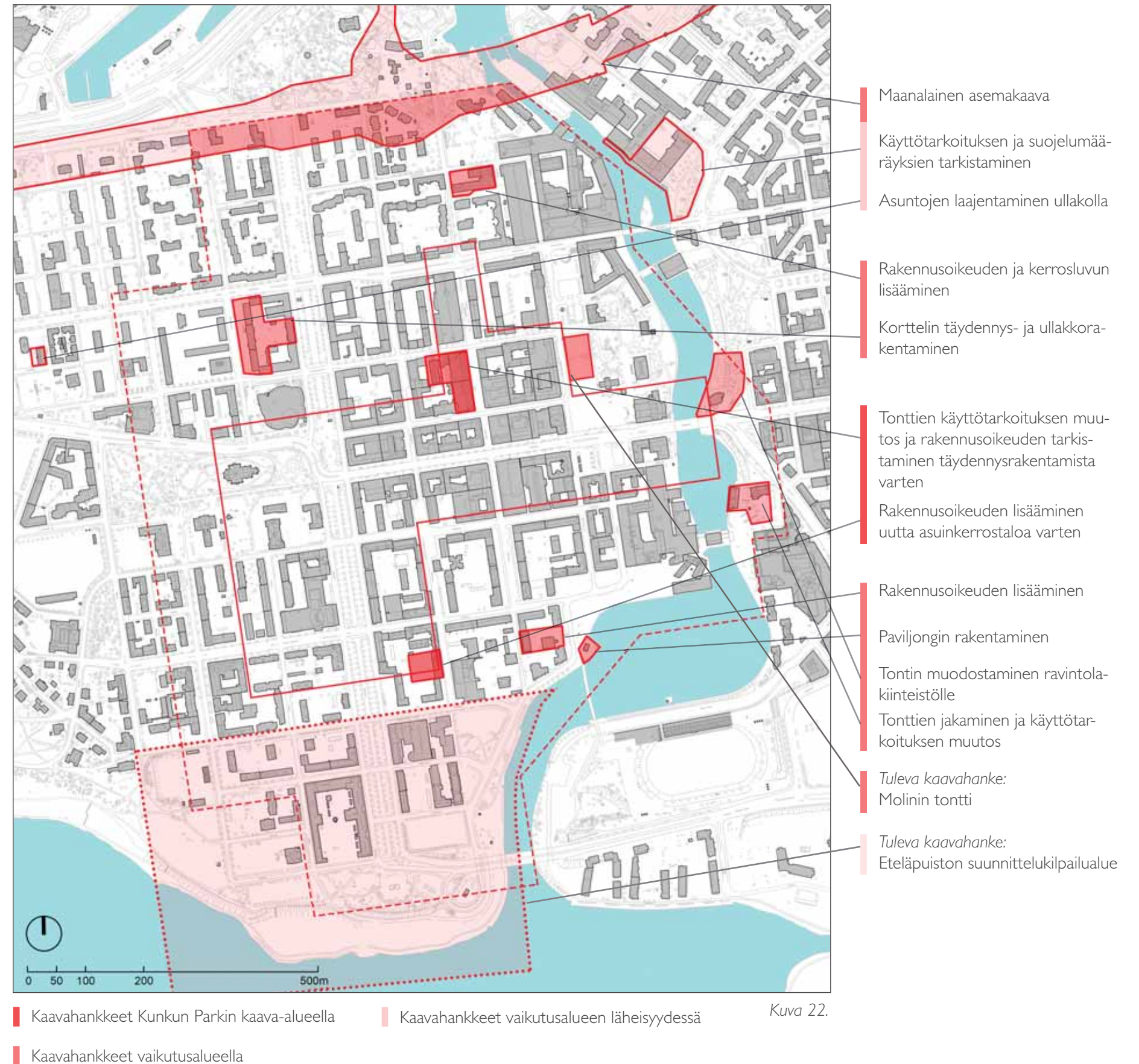
YLEISKAAVOITUS

Vuonna 2011 käynnistetyn Keskustan strategisen osayleiskaavan laatiminen liitetään läheisesti vuoden 2013 aikana tapahtuvaan kaupunkistrategian uudistamiseen. Kunkun Parkin asemakaavan vaikutusalue sijaitsee keskeisesti osayleiskaavan alustavassa rajauksessa. Osayleiskaavan tavoitteellisenä hyväk-symisajankohtana on vuosi 2014.

Vuonna 2013 aloitettiin Kantakaupungin yleiskaava 2040, jonka keskeisin sisältö on kaupungin tavoitellun kasvun mahdollistaminen. Tavoitteena on, että yleiskaava hyväksytään vuoden 2016 aikana.

Kuva 21. Lähde: Tampereen kaupunki, 2010

Kuva 22.

3.4 KAUPUNKIRAKENNE

3.4.1 RAKEISUUSANALYYSI

Rakeisuuskartasta näkyy erityisesti *vaihteleva runkosyvyys*. Alueella runkosyvyys on pääosin riippuvainen rakennusajankohdasta ja rakennuksen käyttötarkoituksesta. Massaltaan yhtenäisimpinä erottuvat tehtaat, julkiset rakennukset sekä pysäköintirakennukset. Vanhan rakennuskannan runkosyvyys on suurempi kuin uuden rakennuskannan.

Tampereen keskustalle leimalliset *kookkaat rakennusmassat kosken äärellä* (Tammerkosken tehdasmiljöö) erottuvat selkein myös rakeisuuskartasta. Näiden vahvana kontrastina on sekä kosken että järvien ranta-alueilla harvaa, varsin pienipiirteistä ja korttelitonta kaupunkirakennetta.

Kortteleiden sisäpihojen *koko ja avoimuus* vaihtelevat merkittävästi. Erityisesti Hämeenkadun tuntumassa on umpinaisia kortteleita. Rannan tuntumassa rakennukset ovat suurelta osin pistemäisempiä. Korttelit, joissa rakennusten runko on kapea, antavat runsaasti tilaa sisäpihalle. Tämä johtuu myös siitä, että kaava- ja tarkastelun alueen korttelit ovat varsin suuria.

Myös rakeisuuskartasta erottuu kaupungin *vahva ruutukaavaperiaate*. Koko kaava- ja tarkastelualue ovat samassa koordinaatissa, vasta rautapihan kohdalla ruutukaavan koordinaatti muuttuu. Tarkastelualueen halkaisee pohjois-eteläsuunnassa erityisesti Hämeenpuisto. Itä-länsisuunnassa Hämeenkatu ja Satakunnankatu ovat näkyvimmit jakajat. Tarkastelualueella on erityisesti neljä avoimempaa aluetta: Pyynikinkirkon puisto, Keskustori, Laukontori ja Eteläpuisto.

Kuva 23..

3.4.2 RAKENNUSKORKEUDET

Oheinen kartta tuo kolmannen ulottuvuuden eli rakennuskorkeuden rakeisuusanalyysiin. Korkeudet ovat kerrosluvun kautta muodostettuja, rakennuksen käyttötarkoituksen määrittämisen kerroskorkeuden huomioon ottaen. Mikäli rakennuksella on eri kerroslukuja, on luku yksinkertaistettu kadunpuoleisen julkisivun tai kerroslukujen keskiarvojen mukaan.

Kaava- ja vaikutusalueella vallitsee vuosien 1898-1943 rakennusjärjestyksien määrittelemä 23 metrin peruskorkeus. Rakennukset ovat pääosin 5-7 kerroksisia. Kerrosluvut korreloivat rakennusaikakausien kanssa. Rakennuskorkeus on yhtenäistynyt ajan myötä: myöhemmin syntynyt asuin- ja liikerakentaminen yltää teollisuuskaupungin tehtaiden korkeuteen ja luo näin yhtenäisemmän kaupunkirakenteen.

Funktionalismiin viittavien kapean runkosyvyyden ja laajojen sisäpihojen kortteleissa on rakentaminen myös korkeampaa. Lukuun ottamatta joitakin tehdasrakennuksia, syvärunkoiset rakennukset ovat pääosin matalampia.

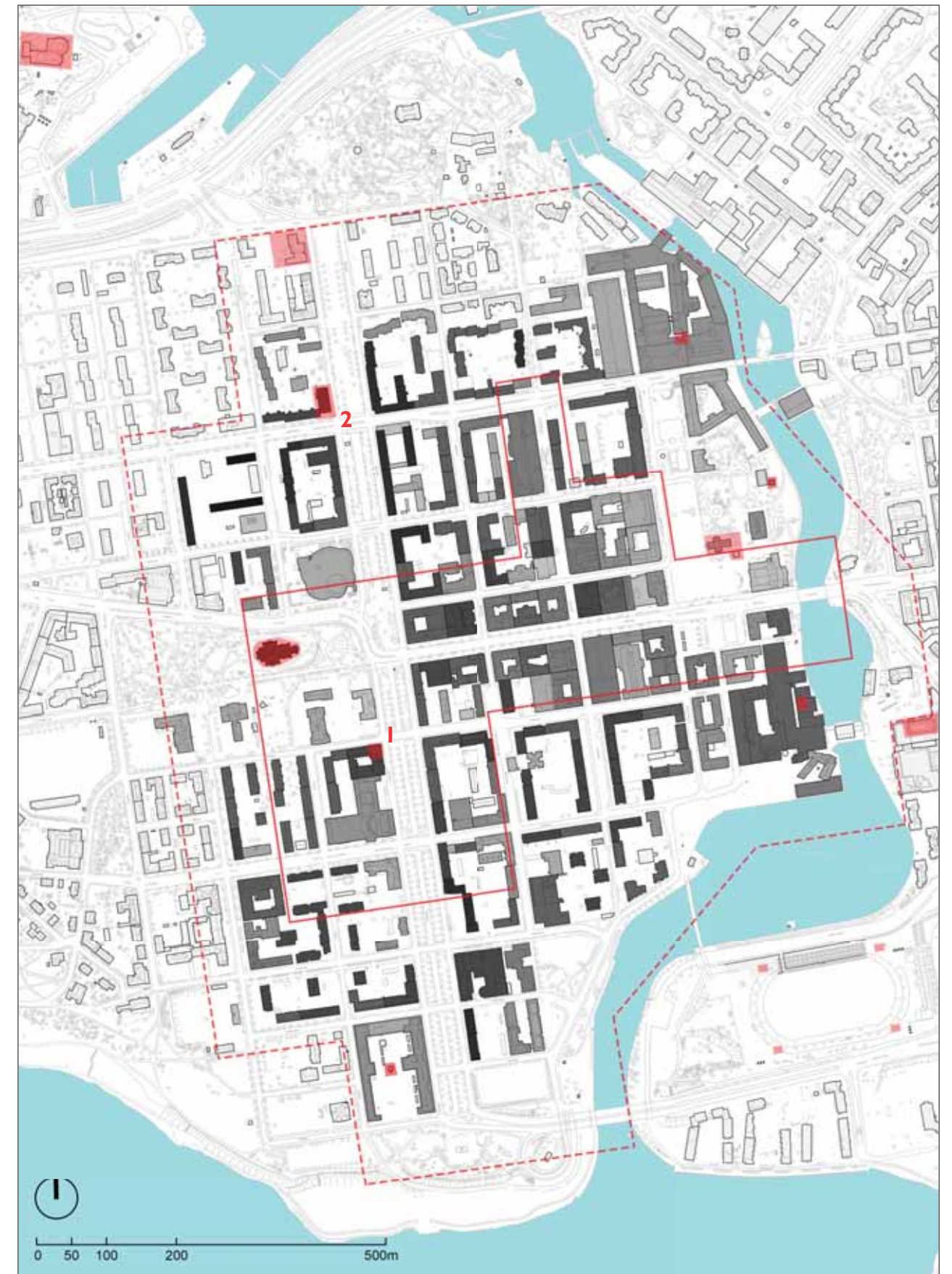
Hämeenkadun itäpuolta reunustaa korkeammat ja yhtenäisemmät julkisivut kuin länsipuolella. Laajaa keskustoria sen sijaan reunustaa suhteellisen matala rakentaminen. Kaava-alueen pitkillä katuosuuksilla kerroskorkeus vaihtelee paljon rakennuksittain, 2-7 kerrosluvun välillä.

Tarkastelualueen korkeimmat rakenteet eivät ole osa yhtenäisiä asuin- tai liikerakennuksia, vaan niitä ovat vanhat tehdaspiiput (esimerkiksi Takon ja Frenckellin tehtaan piiput) ja kirkkojen tornit (Aleksanterin kirkko). Poikkeuksena tähän on tarkastelualueen pohjoisreunassa olevat Näsijärvenkadun tornitalot sekä Hämeenpuiston varrella olevat kaksi kulmatonttia: klassismin ajan kulmatorni Hallituskadulla ja modernin ajan tornitalo Amurissa. Karttaan on merkitty myös tarkastelualueen ulkopuoliset korkeat rakenteet. Näistä 168-metrinen Näsinneula luoteiskulmassa edustaa koko kaupungille poikkeuksellista korkeusluokkaa.

Kuvat 24-25 Poikkeuksellisen korkeat rakennukset Hämeenpuiston varrella Hallituskadulla (1) ja Amurissa (2). Molemmat kuvat on otettu idästä länteen, sijainnit näkyvät kartassa.

Korkea rakenne; maamerkki

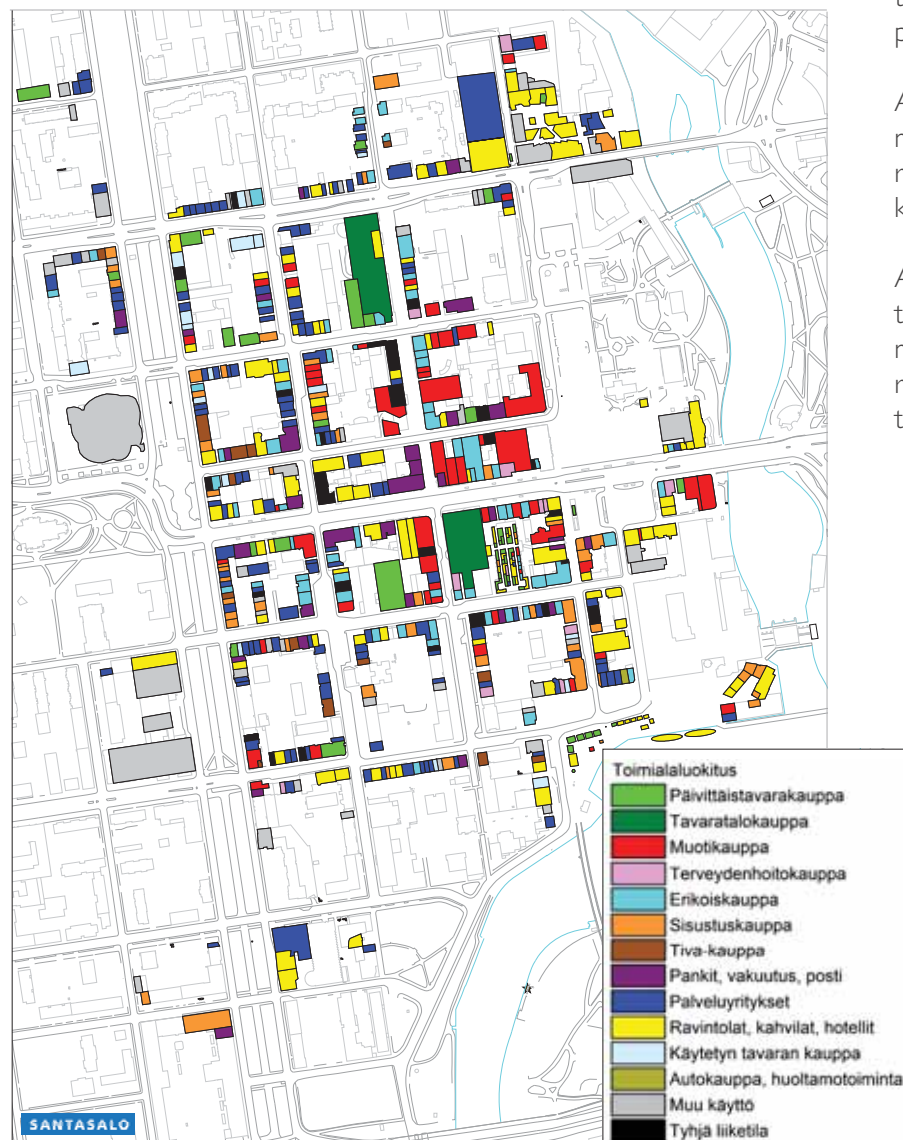

Kuva 26.

3.4.3 RAKENNUKSEN KÄYTTÖTARKOITUKSEN VAIKUTUS KAUPUNKIKUVAAN

Käyttötarkoitukseltaan aluetta leimaa yleispiirteisesti kolme tyyppiä: kivijalkaliiketilat ja asuminen ja/tai toimistotilat yläkerroksissa, sekä vähemmissä määrin kauppakeskukset ja kulttuurirakennukset. Tampereen kauppapalvelut ovat rakentuneet hyvin tiiviiksi kokonaisuudeksi, joka kattaa koko kaava-alueen ja lähes koko vaikutusalueen. Kuvasta 27 näkyy toimialaluokkien monipuolisuus ja paikoittainen keskittyminen.

Asuinpientaloalueita on tarkastelualueella vain yksi pohjoisosassa. Kaikki alueen 1-2 kerroksiset rakennukset ovat muita kuin pelkkiä asuintaloja, esimerkiksi julkisia rakennuksia. Alueen harvoissa matalimmissa rakennuksissa tämä seikka heijastuu muun muassa korkeampaan kerroskorkeuteen, suurempaan ja/tai harvempaan julkisivun aukotukseen ja detailjiin sekä toisinaan rakennuksen rajautumiseen tiiviimmin kiinni katuun.

Kuva 27. Vanhan keskustan liiketilatyypit 2012. Lähde: Santasalo Oy.

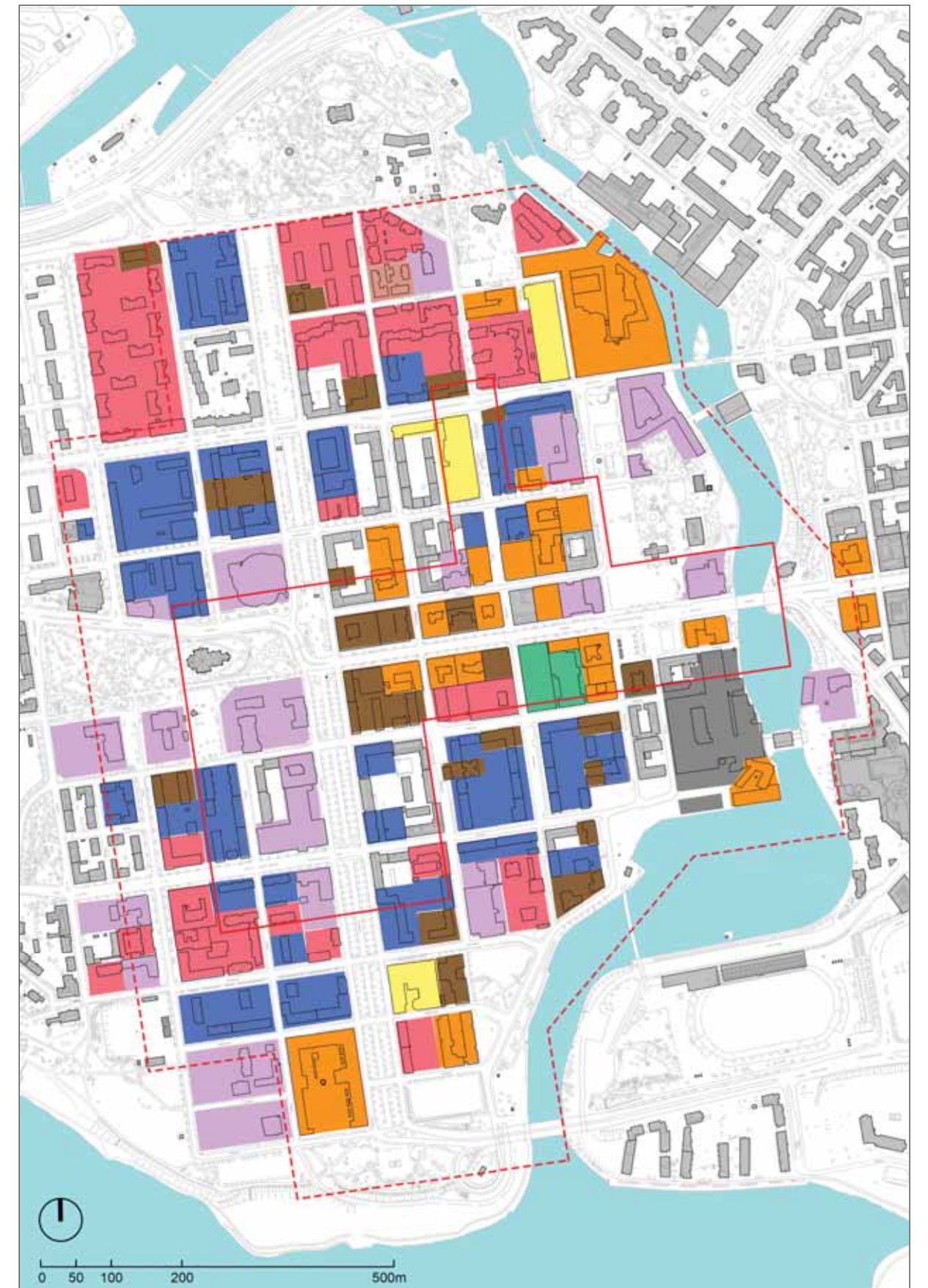
KPY-alueiden toteutus vaihtelee, mutta missään ei ole pelkästään pysäköintilaitosta. Esimerkiksi Kuninkaankadun varrella pysäköintitalossa on lasiseinäinen liiketila katutasossa. Pysäköintiin varattu kerrosala luo poikkeavaa kaupunkikuvaa yhtenäisine aukottomine julkisivuineen.

Alueella on vain yksi pelkästään liiketilaksi osoitettu kortteli (KL), Kauppahalli. Viereinen KMK-tontti on vähittäiskaupan suuryksikkö. Muissa kortteleissa, joissa on liiketilaa, on myös asuintiloja (ALK), toimistotilaa (K) tai molempia (AL). ALK-alueella rakennukset ovat kapearunkoisia, tyypillisimmin 1960-luvun rakennuksia. Liike- ja toimistorakennukset keskittyvät rantavyöhykkeelle ja Hämeenkadun läheisyyteen. Asuin-, liike- ja toimistotiloja yhdistäviä rakennuksia sijaitsee tyypillisesti pieninä tontteina osana suurempaa muuntypistä korttelia.

Asuinkortteleiden määrä kasvaa pohjois- ja eteläsuuntaan mentäessä. Pohjoisen asuinkorttelit koostuvat pienemmistä rakennusmassoista, jotka eivät rajaa korttelia kuten ydinkeskustan rakennukset.

Alueella on runsaasti julkisia rakennuksia. Ne ovat sekä käyttötarkoitukseltaan että ulkomuodoltaan hyvin vaihtelevia mutta pääosin arkkitehtonisesti laadukkaita. Tämän vuoksi runsas julkisten rakennusten määrä rikastaa ja monipuolistaa alueen kaupunkikuvaa.

- Asuin-, liike- ja toimistorakennusten alue (AL)
- Liike- ja toimistorakennusten alueet (K)
- Asuin-, liike- ja kerrostaloalueet (ALK)
- Liikerakennusten alue (KL, KMK)
- Asuinkerrostaloalueet, asuinrakennusalueet (AK, A)
- Asuinpientaloalueet (AP)
- Yleisten rakennusten alue (Y, YO, YV)
- Liike-, toimisto- ja yleinen pysäköintilaitos (KPY)
- Teollisuusrakennusten alue (TT)

Kuva 28.

3.4.4 VIHERRAKENNE

Kaava- ja vaikutusalueeseen kuuluvat seuraavat merkittävät viherverkon osat:

1. Tammerkosken rannat
2. Hämeenpuisto
3. Pyynikin kirkkopuisto
4. Eteläpuisto
5. Näsinpuisto ympäristöineen

Tammerkoski on yksi Suomen 27 kansallismaisemasta. Kaupunkikuvallisesti rantojen viheralueet liittyvät olennaisena osana tähän merkittävään tehdasmiljööseen. Koskeen rajautuvat puistot ovat suosittuja ajanviettopaikkoja. Tulevaisuudessa on kiinnitettävä erityistä huomiota koskipuiston historiallisen luonteen vahvistamiseen ja kulumisen ehkäisyyn.

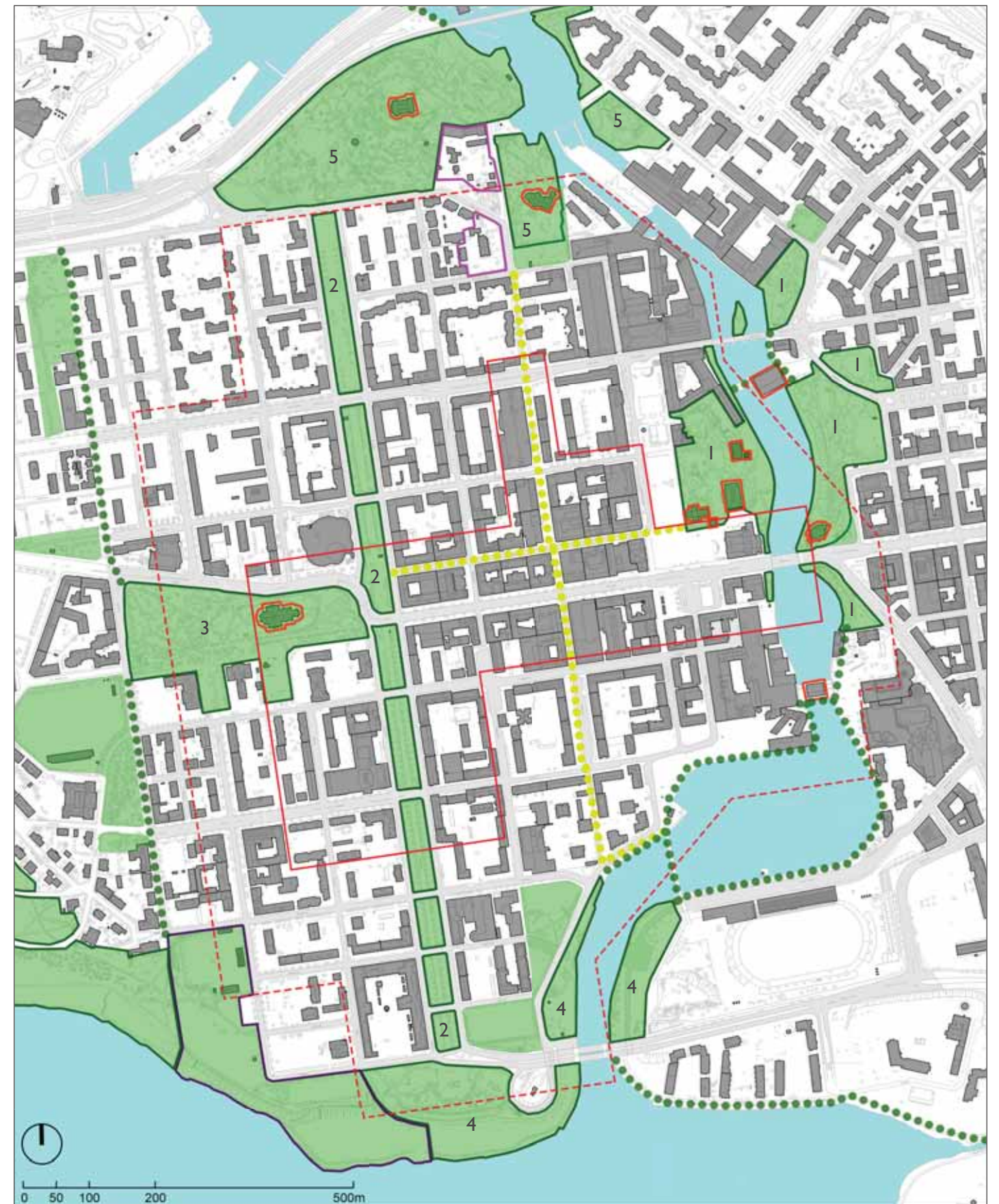
Nykyinen Hämeenpuisto määriteltiin Engelin asemakaavassa vuonna 1830 esplanadiksi eli puistokaduksi. Puistossa on merkittäviä veistoksia ja toiminnallisia alueita ja sitä reunustaa lehmus- ja vaahterapuurivit. Puiston pohjoisosaa olisi hyvä sovittaa paremmin osaksi puistokokonaisuutta.

Pyynikin kirkkopuisto muodostuu kirkon edustapuistosta suihkukaivoineen ja vanhasta puistomaisesta haustausmaasta. Puistoa reunustaa julkisen toiminnan rakennukset. Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvityksen mukaan tärkeintä on kohentaa suihkulähteen ympäristöä.

Eteläpuisto on tärkeä rantayhteys Pyhäjärven itäosista Pyynikille ja Pispalaan. Rannasta on laadukkaat näkymät ja kasvillisuus on monipuolista. Puisto jakautuu kahteen erityyppiseen osaan joista toinen on toiminnallisesti merkittävä kevyen liikenteen reitin, nurmikkoalueen ja hiekkakentän vuoksi. Eteläpuisto tulee muuttumaan, rakentumaan ja aktivoitumaan merkittävästi tulevaisuudessa. Alueelle on käynnistetty kansainvälinen suunnittelukilpailu.

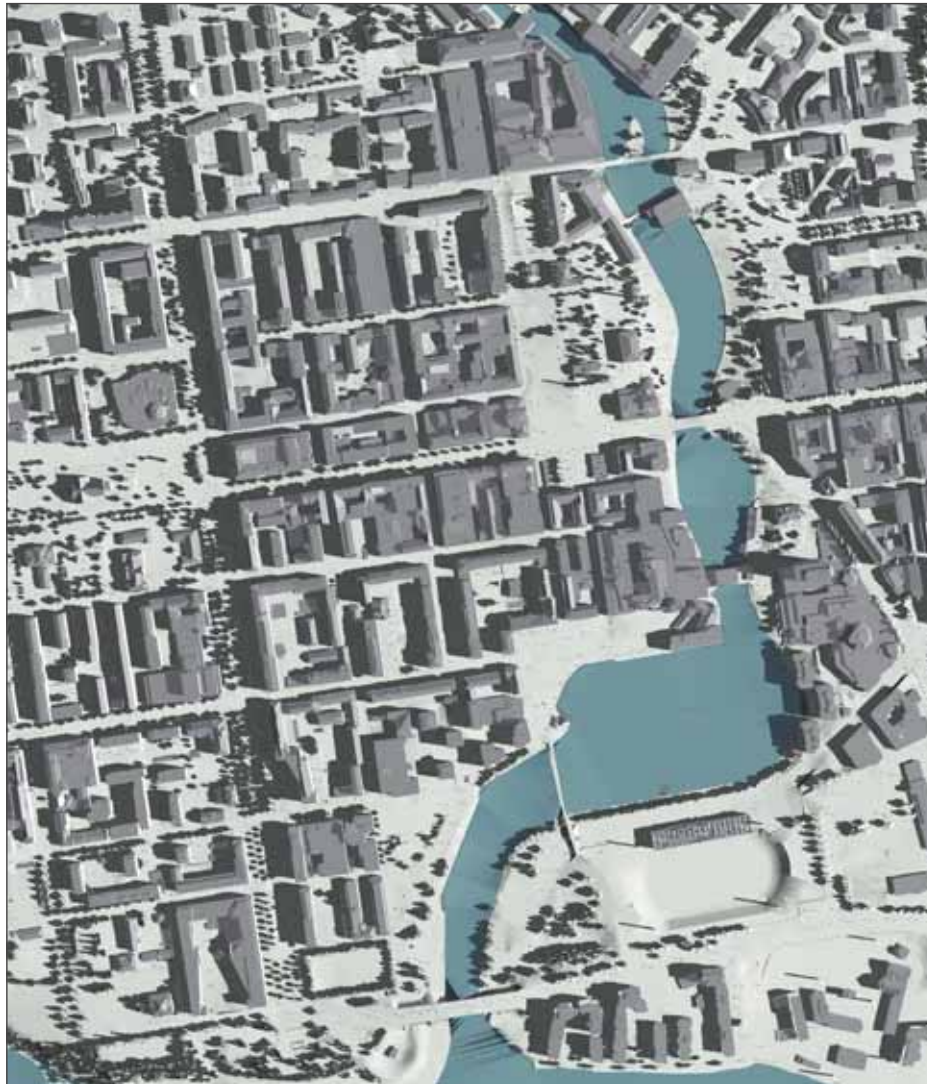
Näsinpuistosta tarkastelualueella on Wilhelm von Nottbeckin puisto, joka 2000-luvun taitteessa entisöitiin osin 1900-luvun alkupuolen mukaiseksi sekä kunnostettiin edustavaksi ja kaupunkilaisille avoimeksi.

Kaavojen mukaiset viheralueet		Merkittävä viherverkon osa	
Toiminnallinen yhteys		Toiminnallisesti merkittävä viherverkon osa	
Kehitettävä yhteys		Merkittävä viherverkkoon liittyvä rakennus	
		Merkittävä viherverkkoon liittyvä pihapiiri	

Kuva 29. Pohjautuu lähteeseen: Tampereen kaupunki, Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys, 2008.

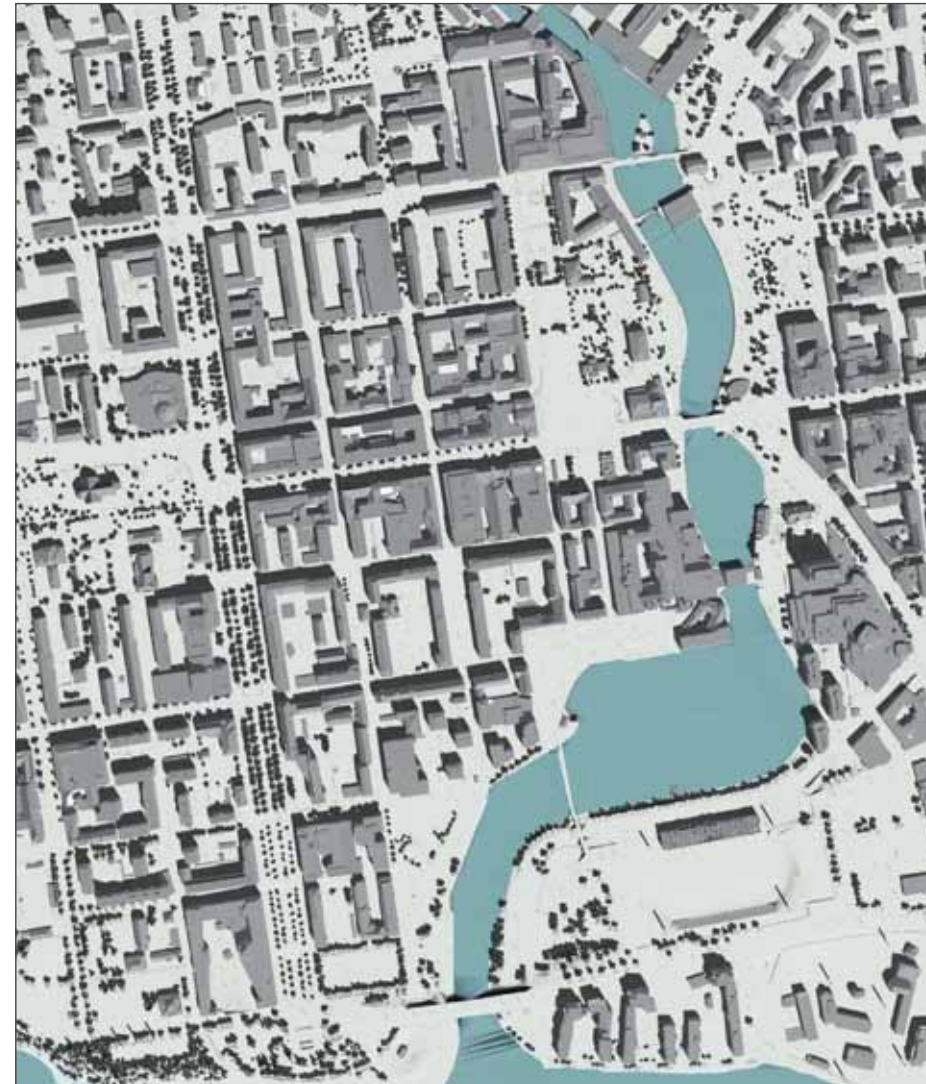
3.4.5 VALOISUUS JA VARJOISUUS

klo 9.00 (21.6.)

Varjokaaviot on ajoitettu kesäkuulle, eli varjot ulottuvat tätä pidemmälle talvella. Kunkun Parkin asemakaavan kannalta tärkeitä näkökohtia valoisuuden ja varjoisuuden suhteen ovat muun muassa:

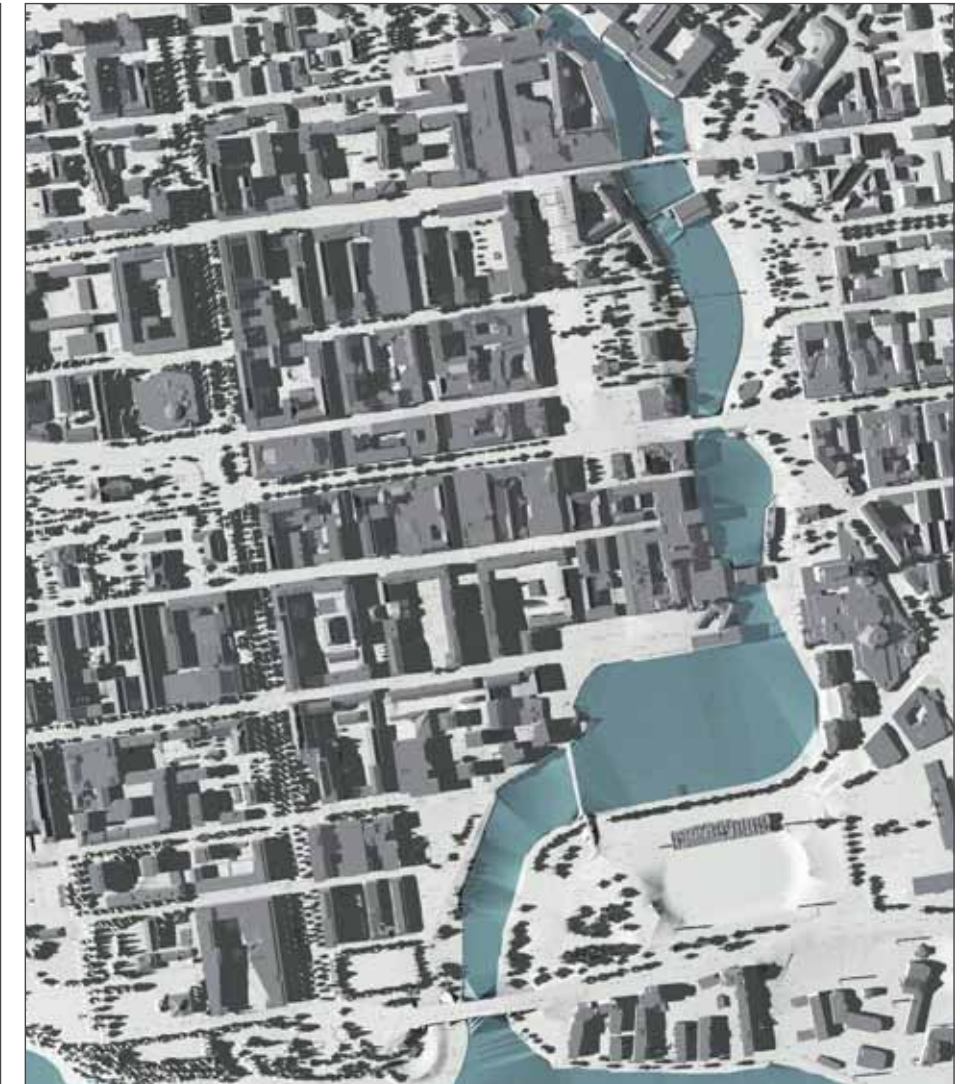
- 1) Varjossa rakenteet ovat kaupunkikuvassa huomaamattomampia.
- 2) Jalankulun sisään- ja ulostulot ovat yleispiirteisesti miellyttävämpiä ja havaittavampia, jos ne ovat valoisassa ympäristössä.
- 3) Pysäköintilaitoksen rakenteiden voi olettaa varjostavan kaupunkikuvaa varsin vähän, mutta niiden vaikutus on silti huomioitava.

klo 12.00 (21.6.)

Vahvasta ruutukaavaperiaatteesta ja rakennuskorkeuden melko pienestä vaihtelevuudesta johtuen kadut varjostuvat koko matkaltaan varsin tasaisesti. Itä-länsi-suuntaiset kadut ovat luonnollisesti varjoisampia keskipäivällä, kun taas etelä-pohjoissuuntaiset aamulla ja illalla. Keskustassa on huomattavan paljon katuja, jotka ovat paljon varjossa.

Laukontori on valoisuuden ja pienilmaston osalta hyvin edullinen. Myös Keskustori on laajana alueena valossa koko päiväsajan. Myös Tammerkosken rannat ovat monilta osin pitkään valossa.

klo 18.00 (21.6.)

Leveän Hämeenpuiston valoisuus vaihtelee runsaasti. Keskipäivällä koko katuosuus on valossa, mutta aamulla itäpuolelle syntyy pitkät varjot korkeiden yhtenäisten rakennusten vuoksi. Illalla kadun länsipuolen varjominen on pirstaleisempaa.

On myös huomioitava, että varjoisuus ohjaa jossain määrin myös jalankulkijoiden määrää, kun ihmiset siirtyvät pitkillä katuosuuksilla kävelemään kadun valoisammalle puolelle. Esimerkiksi Hämeenkadun ja Kauppakadun pohjoispuoli on valoisampi kuin eteläpuoli.

Kuvat 30-32.

3.5 KATUVERKKO JA KATUTYYPIT

Katutilan kaupunkikuvaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa liikku-
misen muodot ja määrät, kadun toiminnallinen mitoitus, katutilan koko-
naismitta, tilarajaus ja julkisivut, maantasokerroksen toiminnot, istutukset,
materiaalit ja ulkotilan esineistö. Katuverkkoa ja katutyyppejä voidaan
tarkastella siis esimerkiksi toiminnallisesta, rakennushistoriallisesta ja suun-
nitteluun kohdistuvien laatuviöhykkeiden näkökulmasta.

Tampereen keskustan liikenneverkkosuunnitelmassa (2013) on laadittu
keskustan liikenteellinen visio vuodelle 2030. Suunnitelma keskittyy alueel-
lisesti kaupungin sydämeen, Pyhäjärven ja Näsijärven väliselle kannakselle.
Siinä keskustan kehäkatujen sisäpuolella liikenneverkko saa korostetun
kävelypainotuksen. Kehäkatujen sisäpuolella oleva keskusta jaetaan neljään
lohkoon. Hämeenkatu ja Tammerkoski ovat lohkojen sisempinä rajoina.

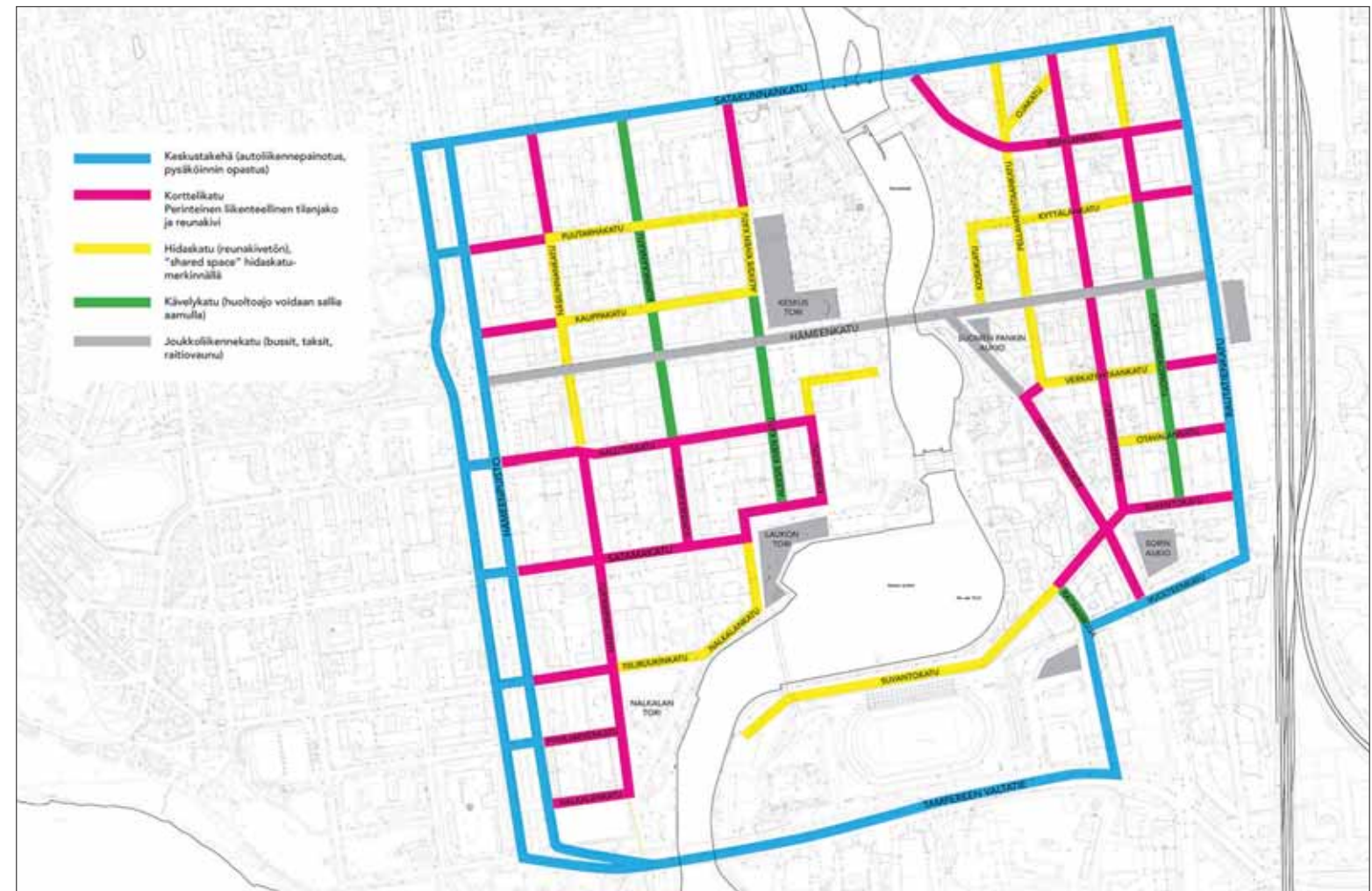
Ydinkeskustaa kiertävinä kehäkatuina toimivat Satakunnankatu pohjoises-
sa, Hämeenpuisto lännessä, Tampereen valtatie sekä Vuolteenkatu etelässä
ja Rautatienkatu idässä. Kehäkaduilla on autoliikennepainotus. Keskustan
pysäköinteihin opastus tapahtuu kehäkaduilta.

Korttelikadut kytkevät lohkot keskustan katukehään ja johtavat lohkon
sisällä oleviin pysäköintilaitoksiin. Korttelikadut ovat katuja, joilla eri liikku-
jaryhmille on tarjolla omatilansa ja reunakivi erottaa perinteisesti ajoradan
ja jalkakäytävän toisistaan. Pyöräily tapahtuu pääasiassa ajoradalla.

Hidaskadut ovat pihakatutyypisiä katuja, joilla autot ajavat kävelyvauhtia ja
väistävät jalankulkijaa. Pysäköinti on sallittu erikseen osoitetuissa paikoissa.
Nykyisellään tarkastelualueelta ei löydy tämän tyyppisiä katuja.

Alueelle on visioitu kaksi kävelykatua, Kuninkaankatu välillä Satakunnanka-
tu ja Hallituskatu sekä Aleksis Kiven katu välillä Kauppakatu ja Laukontori.
Näillä katuosuuksilla ajo on sallittu vain huoltoajona aamuaikaan. Kunin-
kaankatu toimii kävelykatuna Hämeenkadun pohjoispuolisella osalla jo nyt,
samoin Aleksis Kiven katu välillä Hämeenkatu - Hallituskatu.

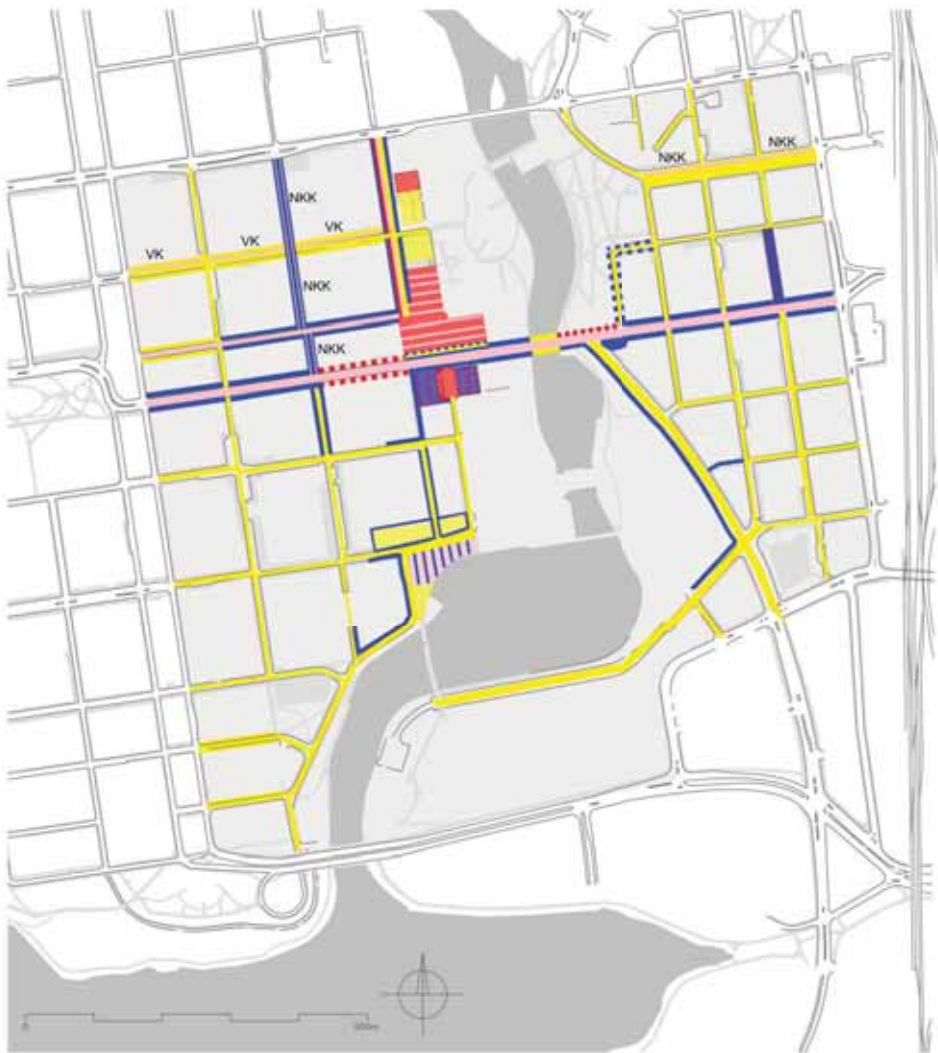
Hämeenkatu on visiossa keskustan pääakseli ja toimii joukkoliikennekatu-
na, jolla saavat ajaa vain bussit, taksit ja raitiovaunu.

Kuva 33. Tavoitteelliset katutyypit - Tampereen kävelypainoitteinen keskusta.

Kuva 34. Liikennemäärät huipputuntina 2010 ja ennuste 2030 tavoiteverkolla.
Lähde: Tampereen keskustan liikenneverkkosuunnitelma, WSP Finland Oy.

Kuva 35. Lähde: Keskustan katutilaohje, luonnos 2013, WSP Finland Oy

- ASVALTTI
- BETONIKIVEYS
- BETONILAATOITUS
- NUPUKIVEYS
- NOPPAKIVEYS
- GRANIITILAATOITUS
- NKK= Noppakivikoulu
- VK= Välikaista noppakiveä

Hämeentie: luonnonkivi, jalkakäytävällä asfaltti tai graniittikiveys, 3 eri laattakokoa. Ajoradalla vanha nupukiveys ja nupukivisuojatiet

Keskustori: punainen perinnekivi, harmaa graniittilaatta

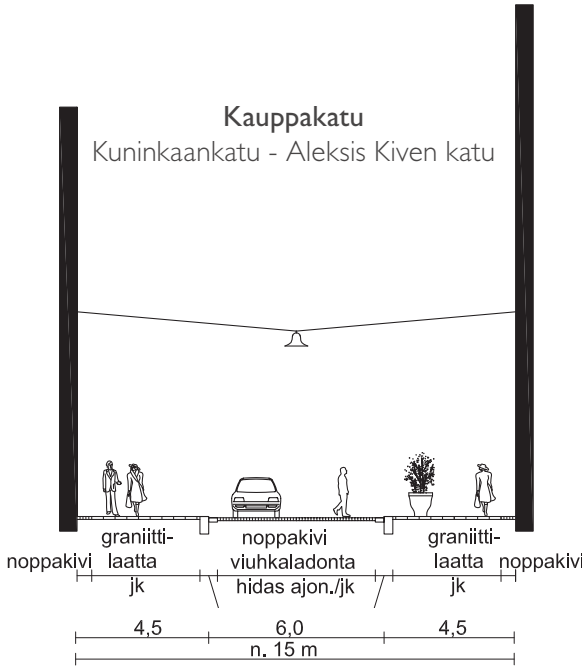
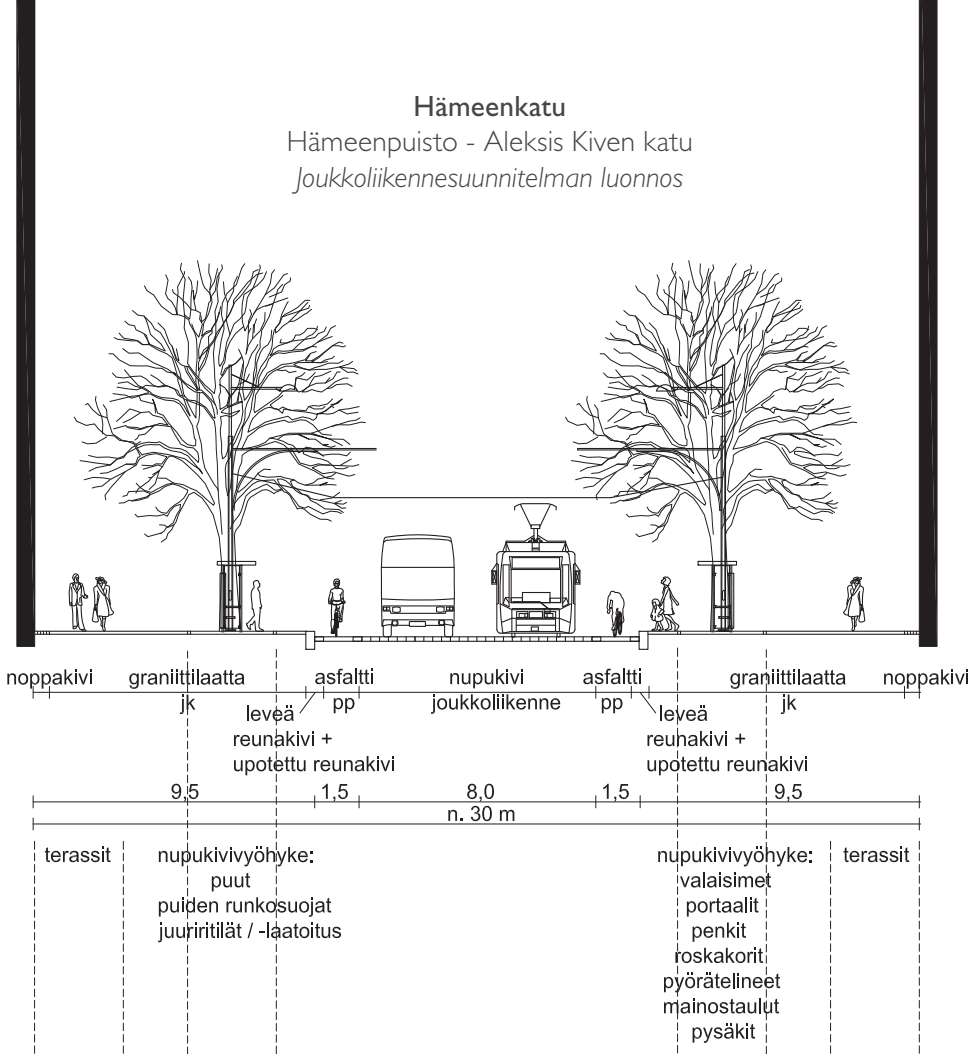
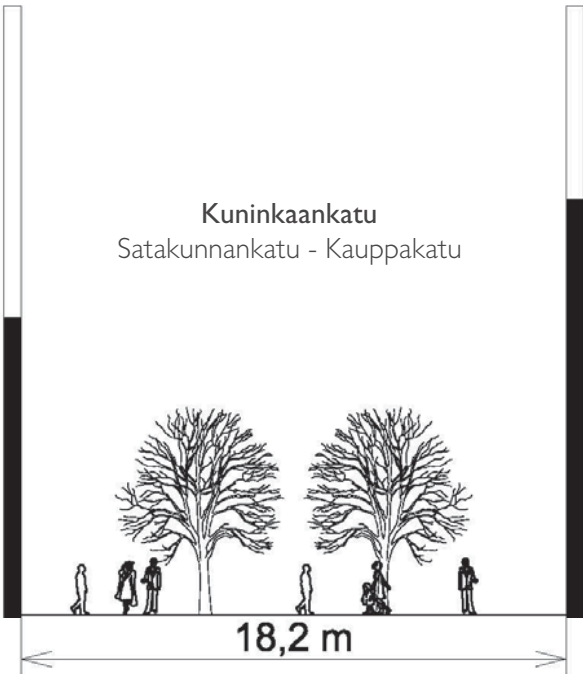
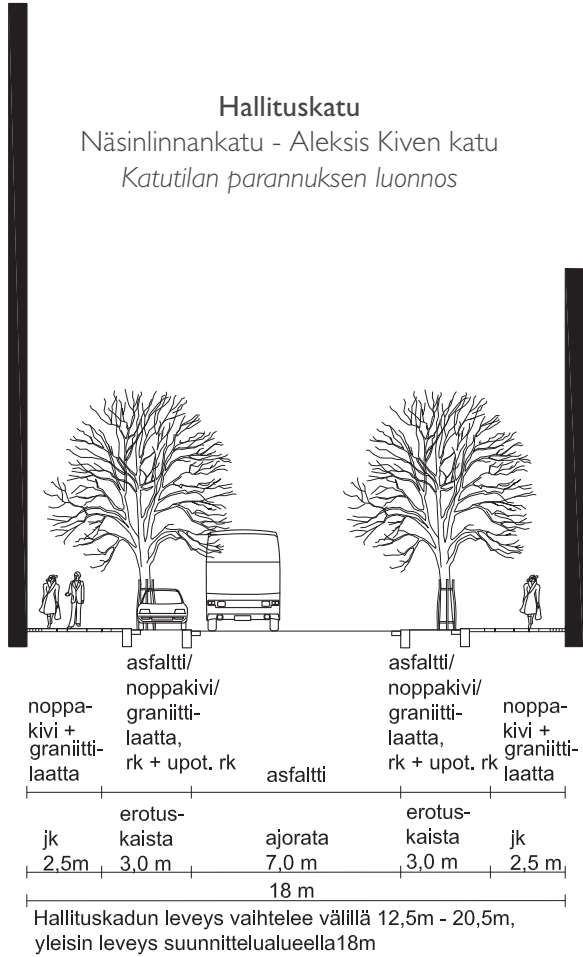
Aleksis Kiven katu: punainen perinnekivi, harmaa graniittilaatta

Kuninkaankatu: ruskea ja harmaa betonisauvakivi, nupukiviraidat

Hämeenpuisto: jalkakäytävällä ja ajoradalla asfaltti

Satakunnankatu: jalkakäytävällä asfaltti tai betonisauvakivi ja ajoradalla asfaltti

Kuvat 36-39. Lähde: Keskustan katutilaohje, luonnos 2013, WSP Finland Oy

3.6 NÄKYMÄTARKASTELUT

3.6.1 KATUNÄKYMIIEN PÄÄTTEITÄ

Ruutukaava luo kaava- ja vaikutusalueelle pitkiä näkymäakseleita. Nämä näkymäakselit orientoivat kulkijaa ja rikastuttavat kaupunkikuvaa maamerkkeineen ja kaupunkikuvallisine rajoineen. Huomattavaa on myös se, että vaihtelevat maastonmuodot paikoin katkovat ja paikoin pidentävät näkymiä.

Valokuvat (kuvat 40-55) on otettu vastakkaisten näkymäpäätteiden päistä, ellei toisin mainita.

Hämeenpuistoon suuntautuvia näkymäpäätteitä hallitsevat vehreät puut, minkä vuoksi niiden takana olevia rakennuksia ei juurikaan näy (1, 7, 8). Rautatieasema ja sen torni näkyvät Hämeenpuistolta asti maaston korkeusvaihteluista huolimatta (1). Korkeusvaihteluiden, katutoiminnan ja istutusten vuoksi Kuninkaan-kadun näkymä on epätavallisen lyhyt (6). Hallituskadulla Takon tehdas muodostaa poikkeuksellisen seinämän - näkymäpäätteet ovat tyypillisesti varsin avaria, vehreitä (7). Katunäkymien päätteille tyypillisiä maamerkkejä ovat kirkot (3, 8) ja tehtaiden piiput (4, 5).

Kuva 40.

Kuvat 41-56.

1. Hämeenkatu (vas. kuva Kuninkaankadun risteyksestä), Keskustorilta - Hämeenpuistosta

2. Kauppakatu, Keskustorilta - Hämeenpuistosta

3. Aleksis Kiven katu, Palanderintalo - Laukontorilta

6. Kuninkaankatu, Kauppakadulta - Satakunnankadulta

4. Kirkkokatu Keskustorilta - Laukontorilta

7. Hallituskatu (vas. kuva Kauppahallin kohdalta), Kirkkokadulle - Hämeenpuistoon

5. Aleksis Kiven katu, Palanderintalo - Puutarhakatulta

8. Satakunnankatu (Kuninkaankadun kohdalta), Hämeenpuistoon - Aleksis Kiven kadulle

3.6.2 TÄRKEÄT LAAJAT NÄKYMÄT

Tärkeät laajat kaupunkinäkymät jäsentävät ydinkeskustan luonnetta ja rakennetta. Ne myös luovat kaupungille orientoivia kiintopisteitä. Avautuvat tori-, ranta- ja siltanäkymät ovat Tampereelle tyypillisiä. Kaa-va-alueelle sijoittuu useita koko kaupungin tunnusomaisimpia näkymiä. Tammerkosken kansallismaisema, näkymä **1**, muodostaa kauniin ja selkeän rajan keskustan läntisen ja itäisen puolen välille. Näkymä **2** muodostuu peruspiirteiltään monesta kohtaa Keskustoria näyttäen kulttuuri-

perinnöllisesti arvokkaita rakennuksia kaikista ilmansuunnista. Näkymästä **3** näkee sekä Laukontorin arvokkaan rakennuskannan että rantamaiseman Ratinaan. Näkymät **4** ja **5** osoittavat, että kokonaisuutena laaja ja symmetrinen Hämeenpuisto muodostaa kuitenkin varsin erilaista kaupunkikuvaa hyvin läheisissäkin sijainneissa. Näkymä **6** edustaa kahden erityyppisen kadun risteysnäköalaa, kun historiallinen Kauppakatu risteää modernisoidumman Kuninkaankadun kanssa.

Linja-autoterminaali

Palanderintalo

Raatihuone

Vanha Kirkko, 1824, 1828

Vanha kirjastotalo, 1920

Laukonlinna

Takon tehdasalue

Laukonsilta, 2010

Kuvat 57-59.

Tammerkoski

Takon tehdasalue

Tempon talo, 1930

Tampereen teatteri, 1913

I. HÄMEENSILTA

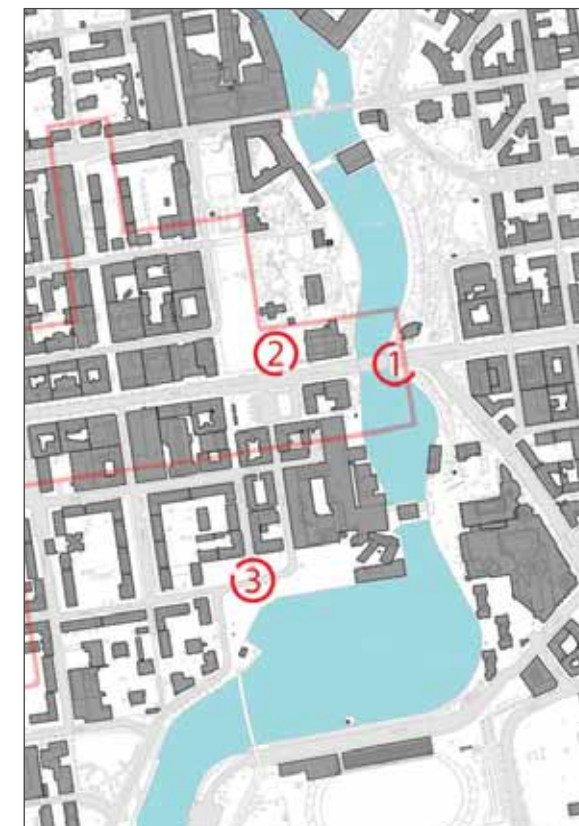

25

Tampereen teatteri, 1913

Tempon talo, 1930

2. KESKUSTORI

Kuva 60.

Laukonkulma

3. LAUKONTORI

Hämeenpuisto, etelään

Hämeenpuisto, pohjoiseen

Vapaudenpatsas Hämeenpuisto, etelään

Veistos, graniittipallo
Aleksanterin kirkko

Pirkankatu

Pääkirjasto Metso

Hämeenpuisto, pohjoiseen

Kauppakatu, itään

Kuninkaankatu, etelään

Kauppakatu, länteen

Hämeenkatu, itään

Kauppakatu

Kuninkaankatu, pohjoiseen

Kuvat 61-63.

Kuva 64.

4. HÄMEENPUISTON JA HÄMEENKADUN LIITTYMÄ

5. HÄMEENPUISTON JA KAUPPAKADUN LIITTYMÄ

6. KUNINKAANKADUN JA KAUPPAKADUN RISTEYS

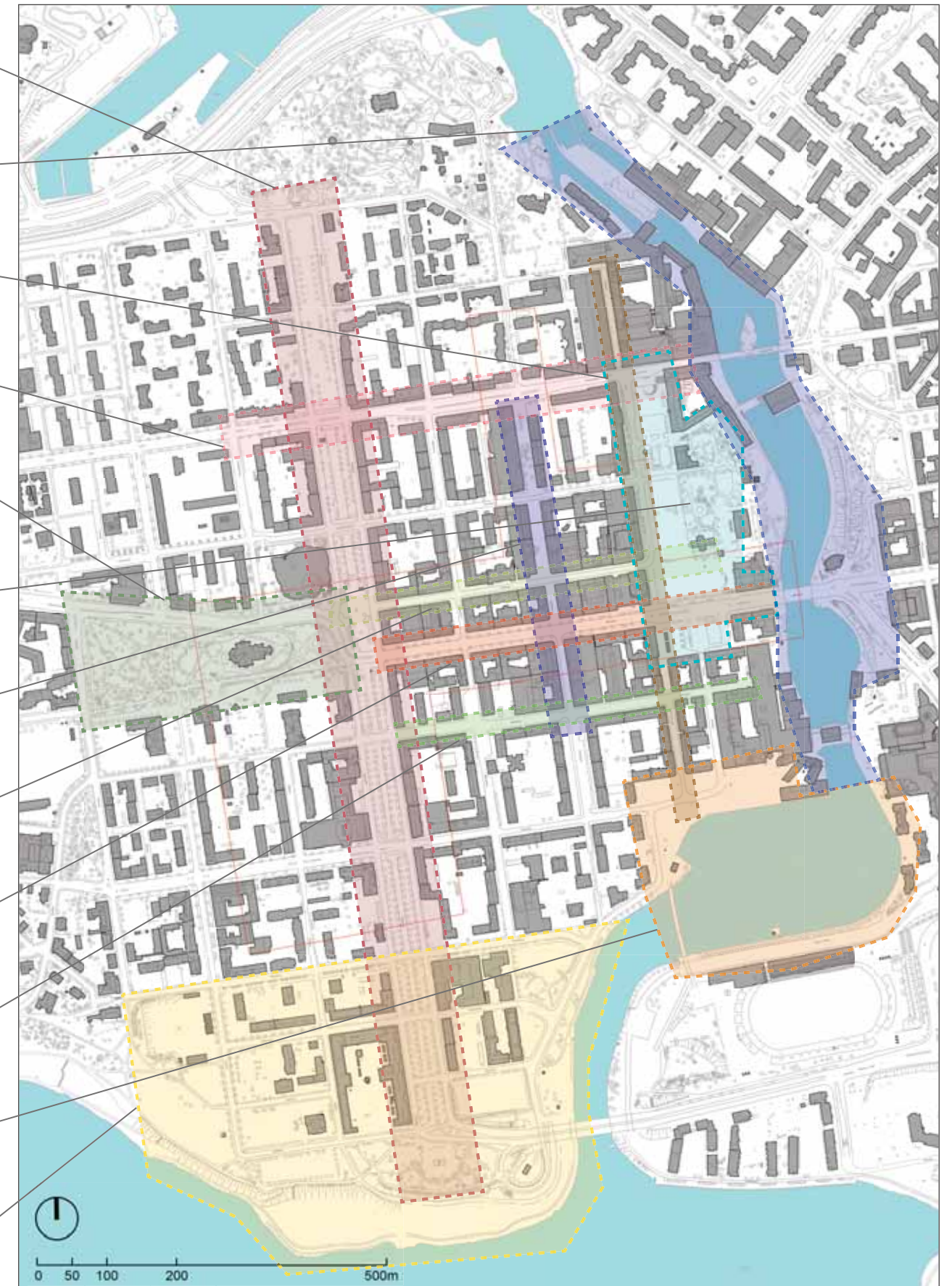
3.7 KAUPUNKIKUVALLISET KOKONAISUUDET

Tässä kappaleessa rajataan tärkeimpiä ja erityispiirteisiä kaupunkikuvallisia kokonaisuuksia vaikutusalueella.

Rajaukset perustuvat kappaleen 3.5 karttapohjaisiin analyyseihin, kirjalähteisiin sekä maastokäynnin aikaisiin havaintoihin. Alueet muodostavat merkittävän tilan tai tilasarjan, joka hahmottuu kokonaisuutena. Kokonaisuusien rajausta perustuu pääosin kaupunkikuvaan ja -rakenteeseen, mutta huomioon on otettu myös toiminnallisuus, Tampereen keskustan kaupunkikehityksen tavoitteet sekä paikan historialliset arvot.

Kaupunkikuvallisten kokonaisuuksien määrittäminen jäsentää kappaleen 3.8 muutoksen sietokyvyn arviointia sekä kappaleen 3.9.2 suosituksien hahmottamista.

- HÄMEENPUISTO**
Historiallinen kokonaisuus, pitkän bulevardin muodostama tilasarja, eteläinen ja pohjoinen näköpääte.
- TAMMERKOSKEN KAUPUNKIMAISEMA JA HÄMEENSILTA**
Arvokas kansallismaisema, alun perin tehdasmiljöön luoma kokonaisuus, ikoniset koskinäkymät silloilta, mm. Hämeensilta ja Satakunnansilta.
- ALEKSIS KIVEN KATU**
Kokonaisuudessa myös Itäinenkatu. Monipuolinen, historiallinen tilasarja jalankulkijalle, näköpäätteet. Potentiaalinen kehitettävä kokonaisuus.
- SATAKUNNANKATU**
Osa tulevaa keskustakehää, raskaasti liikennöity katu, visuaalisesti monipuolinen tilasarja ajoneuvolla kulkevalle.
- PIRKANKATU JA PYYNIKIN KIRKKOPUISTO**
Historiallinen ja viehättävä puisto ja kirkko, puiston ympäröimä monipuolinen rakennuskanta.
- KESKUSTORIN ALUE**
Laaja avoin toritila, historiallisuus, monimuotoisuus kun vanha ja uusi sekoittuvat tänä päivänä ja tulevaisuudessa.
- KUNINKAANKATU**
Jaksottainen, vaihtelevanlaatuinen tilasarja, merkitys kävelykatuna tulevaisuudessa.
- KAUPPAKATU**
Kauniit näköpäätteet joka kohdalla, historiallinen ja vaihteleva rakennuskanta.
- HÄMEENKATU**
Historiallinen, tuleva liikenteen muutos, puisto ja monipuolinen rakennuskanta, vilkkaus ja keskeisyys.
- HALLITUSKATU**
Kauppahallin ympäristö, epäyhtenäinen katukokonaisuus, monipuoliset näköpäätteet.
- LAUKONTORI**
Torin ja sitä ympäröivien monipuolisten rakennusten muodostama kaupunkitila, näköpääte Ratinalle.
- ETELÄPUISTO**
Puiston eri osat, näköpääte järvelle ja kaupunkiin, suunnittelukilpailualue, tulevat suuret muutokset.

Kuva 65.

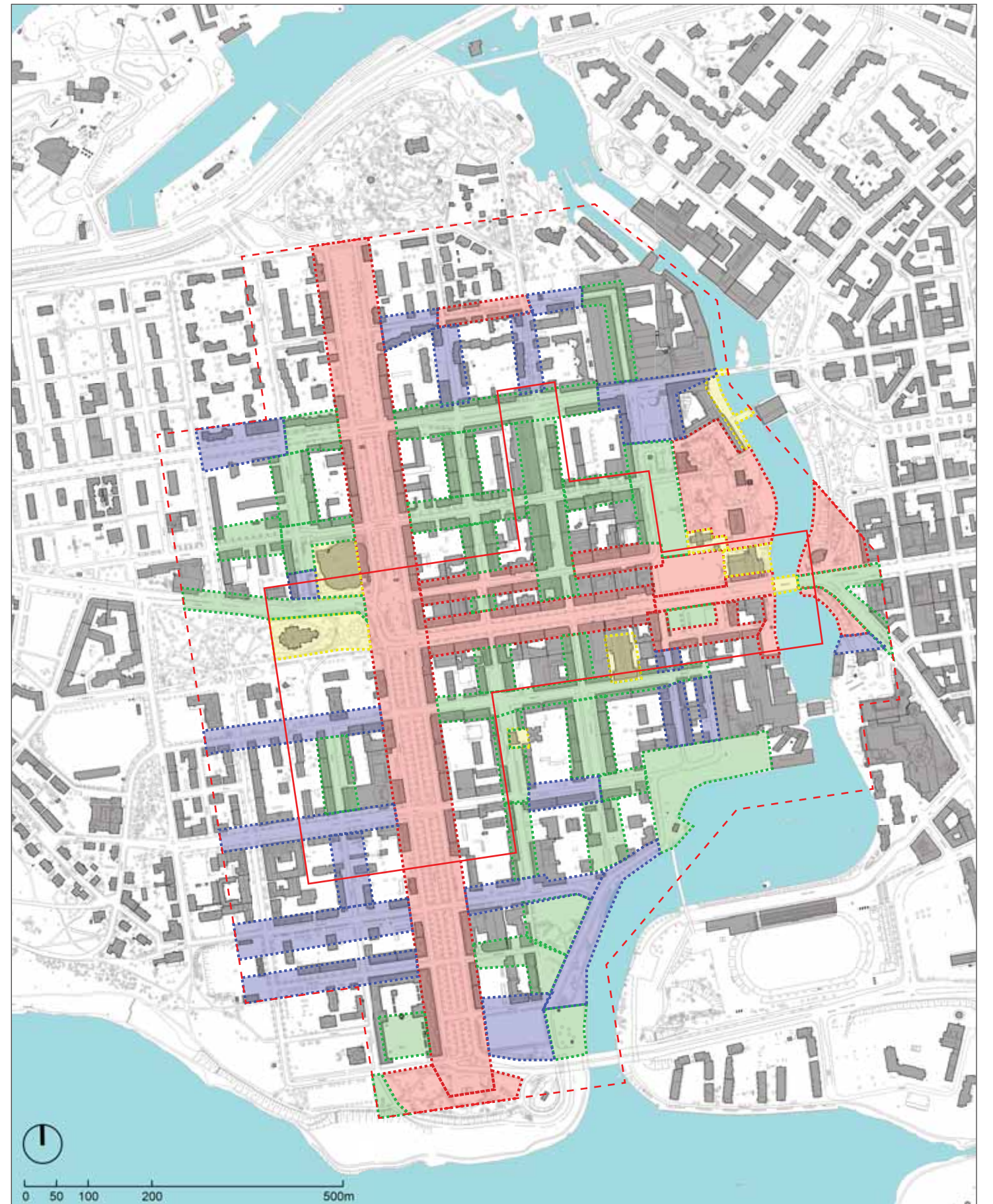
3.8 ARVIO KAAVAN VAIKUTUSALUEEN MUUTOKSEN SIETOKYVYSTÄ

Kartta muodostaa yhteenvedon kaavan vaikutusalueen kaupunkikuvallisen muutoksen sietokyvystä. Arvio perustuu kaupunkirakenteen ja kaupunkikuvan analyysihin. Luokituksessa on otettu huomioon myös alueen keskeisyys ja merkitys: keskustan ytimessä on esimerkiksi voimakkaammat perusteet ja vaatimukset eheyttää kaupunkikuvaa.

Tarkastelussa otetaan huomioon sekä katutila että rakennusten julkisivut ja tonttien pihat, jotka näkyvät julkiseen katutilaan. Myös tärkeät julkiset sisätilat on arvioitu.

Kappale 3.9 Suositukset hankkeen ympäristöön sovittamiselle kuvaa ja perustelee tarkemmin merkittävimpien kokonaisuuksien arviota.

- Herkkä, hyvin eheä
Säilytetään muuttumattomana ■
- Herkkä kokonaisuus, hyvin eheä
Mahdollinen laadukkaille muutoksille, mutta vaatii poikkeuksellista varovaisuutta ■
- Sietävä, mutta eheä
Nykytilassaan riittävän eheä, mutta myös mahdollinen laadukkaille muutoksille ■
- Hyvin sietävä, toimenpiteitä vaativa
Mahdollisuus positiiviseen, eheyttävään muutokseen; laadukkaat muutokset suotavia ■

Kuva 66.

3.9 SUOSITUKSET HANKKEEN YMPÄRISTÖÖN SOVITTAMISELLE

3.9.1 YLEISIÄ SUOSITUKSIA

Hankkeen maantasoon näkyvien rakenteiden arkkitehtuurin tulee olla yhtenäinen kokonaisuus opasteineen ja valaisimineen. Olennaista on ratkaista se, ovatko pysäköintilaitoksen rakenteet huomaamattomia vai tunnuspiirteisiä ympäristössään. Myös suhdetta Hämpin- ja Frenckellin Parkin rakenteiden arkkitehtuuriin on tarkasteltava. Rakenteita on myös tärkeää käsitellä osana laajempaa kokonaisuutta. Kunkun Parkin rakenteiden tulisi aina luoda lisäarvoa ympäristölleen. 3.8 Arvio kaavan vaikutusalueen muutoksen sietokyvystä antaa lähtökohtia näihin ratkaisuihin.

Katutilan laadun ja terveellisuuden kannalta pysäköintilaitoksen ilmanpoisto on perusteltua suorittaa rakennusten katoilta. Ilman sisäänoton rakenteet voidaan sijoittaa katutasolle. Esteettisistä ja toiminnallisista syistä niiden on joko nostettava ympäristön laatua arkkitehtuurillaan tai niille on osoitettava sijainnit, joissa ne häiritsevät katukuvaa mahdollisimman vähän.

Kaupunkikuvallisesti vähimmät haitat rakenteista syntyvät, jos ne ovat tonteilla tai osana kiinteistöjä. Tämän vuoksi on ratkaistava, missä määrin pysäköintilaitoksen maanalaisia ja -päällisiä tiloja välittävät rakenteen sekä ilmanvaihtorakenteet voivat sijaita niillä.

3.9.2 SIJAINTIIN LIITTYVIÄ SUOSITUKSIA

KESKUSTORIN ALUE

Keskustorin ympäristössä on lukuisia rakennusperinnöllisesti arvokkaita kohteita, jotka muodostavat ehyttä kaupunkikokonaisuutta. Torin alueella näkymäakseli on laaja ja näkymäetäisyys vaihteleva. Tämän vuoksi muutoksien vaikutus kaupunkikuvaan vaihtelee merkittävästi eri tarkastelukulmasta. Olennaista on huomioida uusien rakennelmien vaikutus kaupunkikuvaan kokonaisvaltaisesti eri suunnista ja etäisyyksiltä, erityisesti tärkeimmistä näkymäsuunnista. Yhtä Kunkun Parkin

pääjalankulkuportaista on suunniteltu Keskustorille. Rakennusperinnön osalta alue on herkkää, mutta avoimen alueen laajuus lisää muutoksen sietokykyä. Sietokyky vaihtelee myös alueittain. Luoteessa Molinin tontin alueella ei ole yhtä arvokasta rakennuskantaa kuin etelämmässä. Linja-autoterminalin alue etelässä kaipaa muutoksia, mutta ympäröivä rakennuskanta ja keskustorin historiallinen arvo tekee alueesta silti hyvin herkän kokonaisuuden.

Kuvat 67-68. Esimerkki, havaintokohdan merkitys.

Tärkeä lähestyysuunta Hämenkadun sillan yli. Linja-autokatos peittää Palanderintalon.

Näkymä Keskustorilta. Linja-autokatos sulautuu näkymään ja on mittakaavaltaan pieni suhteessa Palanderintaloon.

Kuva 69.

Olemassa oleva rakennelma, jossa muun muassa kioski ja huoltotiloja. Kunkun Parkin kulkuporras voisi korvata tämän Palanderintalon edustalla sijaitsevan rakennelman. Laadukkaalla suunnittelulla siitä voisi muokata arvokkaaseen kaupunkikuvaan paremmin sopivan elementin.

Kuvat 70-72.

HÄMEENPUISTO

Valtakunnallisesti merkittävän Hämeenpuiston kaupunkikuvallinen arvo muodostuu ennen kaikkea sen avaruudesta ja puistomaisuudesta tiiviimmässä kaupunkikokonaisuudessa, voimakkaasta orientoivasta aksiaalisesta linjasta, vaikutelmasta keskustan jakajana sekä empire-ajan arvoja kuvastavasta symmetriasta. Näiden arvojen säilyttämiseen tulee siis kiinnittää erityistä huomiota. Esimerkiksi avoimuutensa vuoksi Hämeenpuiston symmetria heikkenee muutoksissa herkästi. Hämeenpuistoon sijoittuvan rampin on syytä olla kokonaisuudessa huomaamaton ja sijoittua niin, että puut pysyvät säilyttämässä puiston luonnetta. Myöskään jalankulkuyhteyden sijanti ja arkkitehtuuri ei saa heikentää mainittuja arvoja.

KAUPPAHALLI

Kauppahalli on kaupunkikuvallisesti arvokas kohde. Se on sekä kokoontumis- että läpikulkutila, ja luo julkista kaupunkitilaa korttelin sisäosaan ja sisätiloihin. Itse kauppahallin tila on kaupunkikuvallisesti ehyttä, mutta Hämeenkadun suunnalta saapuessa kuljettava välitila on potentiaalinen parannuskohde. Tilan läheisyyteen on alustavasti suunniteltu pääkulkuyhteyttä Kunkun Parkkiin.

Kuva 73. Saapuminen Kauppahalliin Hämeenkadulta.

Kuva 74. Kauppahalli Hallituskadulta.

Kuva 75. Kauppahallin sisätilat.

PYYNIKIN KIRKKOPUISTO
Vilkasliikenteinen liikennöity katu ja yksi kirkkopuiston viihtyisimmistä paikoista ja kauneimmista näkymistä ovat aivan toistensa rajapinnassa. Pyynikin kirkkopuistoon liikenteen aiheuttamat melu- ja visuaaliset haitat olisi aiheellista minimoida. Nykyinen kasvillisuus peittää paikoin visuaaliset häiriöt kesäaikaan. Puistoa kuitenkin ympäröi monipuolinen rakennuskanta kaikista suunnista, joten näkymien säilyminen olisi tärkeää.

Kuvat 76-77.

HALLITUSKATU

Hallituskatu on yllättävän vilkas katu sekä jalankulun että autoliikenteen osalta, mutta kaupunkikuvallisena kokonaisuutena melko rikkonainen, sivukadun tyyppinen. Hallituskadulla on esimerkiksi kulttuurihistoriallisesti arvokas Kauppahalli, mutta sitä ympäröivät rakennukset eivät täydennä tätä kokonaisuutena. Autopaikoitus hallitsee näkymiä. Ilmansuunnista, kadun kapeudesta ja eteläsivun rakennusten korkeudesta johtuen katu on paljon varjossa (kts. 3.4.2 Rakennuskorkeudet sekä 3.4.5 Valoisuus ja varjoisuus). Takon tehdas muodostaa omaleimaisen umpipäätteen itään. Tehtaan kiinteistö pihoineen on potentiaalinen kehittämiskohde, mikä elävöittäisi myös Hallituskatua.

Kuvat 78-80.

Kuva 81. Teollista koskimaisemaa Hämeensillasta etelään.

HÄMEENSILTA JA TAMMERKOSKI

Hämeensillan lähiympäristö on kaupunkikuvallisesti ja rakennusperinnöllisesti arvokasta ja hyvin herkkää. Alueelle sijoittuvien rakenteiden laatuun ja näkyvyyteen on siten kiinnitettävä erityistä huomiota ja lähtökohtaisesti on hyvä välttää niiden sijoittamista Tammerkosken ääreen. Kunkun Parkin pääkulkuyhteyttä on alustavasti suunniteltu teatterin eteläpuolelle tai teatterin ja kirjastotalon väliselle parkkipaikalle. Kunkun Parkki voisi tuoda paremman vaihtoehdon autopaikoituksen näkyvyydelle kokonaisuudessa.

Hämpin Parkin rakenne sijaitsee jo Tammerkosken lähellä, joten mikäli myös Kunkun rakenne sijoittuu näkymään, olisi sen hyvä muodostaa hallittu kokonaisuus Hämpin rakenteen kanssa. Näin Kunkun Parkin rakenne myös loisi Hämpin Parkin rakenteen muotokielestä perustellumman. Sama pätee myös Keskustoriin, sillä sen ympäristökokonaisuudessa Frencellin Parkin rakenteet pohjoisosassa ovat näkyviä.

Kuva 82. Näkymä Hämeensillalle ja länteen (kaava-alueelle) on paikoin vahvasti liikenteen hallitsema.

Kuva 83. Hämpin Parkin jalankulkuyhteys.

Kuva 84. Hämeensillalta itään, Suomen Pankin aukio oikealla, jossa on myös Hämpin Parkin jalankulkuyhteys (alla).

Kuva 85. Näkymä Kuninkaankadulle Hämeenkadulta.

Kuva 86. Satakunnankadun ja Puutarhakadun välinen osuus.

Kuva 87. Puutarhakadun ja Kauppakadun välinen osuus.

Kuva 88. Kauppakadun ja Hämeenkadun välinen osuus.

KUNINKAANKATU

Kuninkaankatu ei ole kokonaisuutena eheä. Kadulla on sekä positiivisia että kehittämistä tarvitsevia osuuksia. Kokonaisuuden rikkonaisuutta vahvistaa se, ettei katu jatku samassa linjassa.

Istutukset ja istuimet pohjoisosassa, Satakunnankadun ja Puutarhakadun välissä, luovat kadulle inhimillisen mittakaavan suurista rakennusmassoista huolimatta. Hämeenkadulta Puutarhakadulle kokonaisuus on varsin paloittainen. Myös näkymää vilkkaalta Hämeenkadulta olisi mielekästä parantaa ja selkeyttää, jotta Kuninkaankadun houkuttavuus kasvaisi. Kadulle sijoittuvien Kunkun Parkin mahdollisten kulkuyhteyksien ja Kunkun Parkin liityntämahdollisuuksiin liittyvien kiinteistökehityksien on edistettävä kadun yhtenäistämistä ja roolia keskustassa. Kadun yhtenäistäminen loisi Kuninkaankadulle vahvemman identiteetin pienen mittakaavan kaupallisena kävelykatuna.

HÄMEENKATU

Hämeenkadulla monin paikoin rakennusten katutasokerrokset muodostavat heikomman laatuista kaupunkikuvaa kuin yläkerrokset. Katua reunustavat puut peittävät yläkerroksia, mutta jättävät katutason avoimeksi. Hämeenkatu kaavoitettiin puistomaiseksi boulevardikaduksi jo 1800-luvulla ja Hämeenkadun vehreä katutila on olennainen osa Tampereen kaupunkikuvaa kokonaisuutena. Kaupunkikuvan eheyttämiseksi on siis syytä keskittyä katukerroksen ja katutilan parantamiseen. Myös alustavasti suunniteltu liiketilaan sijoittuva Kunkun Parkin pääkulkuyhteys voisi osaltaan edistää eheyttämistä.

Kuvat 89-90.

LAUKONTORI

Laukontori on erittäin hyvä valoisuuden, pienilmaston, rakennuskannan ja rantamaiseman kannalta. Nykytilassaan Laukontori on kuitenkin varsin epäyhtenäinen. Se ei hyödynnä täysin potentiaaliaan pysähdyspaikkana, toiminnallisena aukiona, yhteytenä rantojen välillä sekä Aleksis Kiven kadun kokonaisuuden päätteenä. Kunkun Parkin myötä paikoitus-alue torilta saattaa vapautua ja sen paikalle on alustavasti suunniteltu huoltoyhteyttä. Muutoksia suunnitellaan aina tarkasteltava Laukontoria kokonaisuutena ja varmistettava, että kaikki sen osat edistävät torin roolin vahvistumista.

Kuvat 91-92.

4 RAKENNUSPERINTÖ JA YLEISTEN ALUEIDEN ARVOYMPÄRISTÖT

Kuva 93. Tammerkoski etelästä päin. Tampereen kaupunki / Blom Kartta Oy

4.1 VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄT KOHTEET

Kaava-alue sijaitsee suurelta osin valtakunnallisesti arvokkaassa kulttuuriympäristössä. Kaavan vaikutusalueella on kolme valtakunnallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön kohdetta (RKY): Tammerkosken teollisuusmaisema, Hämeenpuisto ja Hämeenkatu, Keskustori, Hämeensilta. Näistä Tammerkosken teollisuusmaisema on myös yksi Suomen 27 kansallismaisemasta.

RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksena inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva valtioneuvoston päätös on tullut voimaan 30.11.2000 ja sen tarkistus 1.3.2009. Valtakunnalliseen inventointiin valitut kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan Suomen rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä.

4.1.1 TAMMERKOSKEN TEOLLISUUSMAISEMA

Tammerkosken teollisuusmaisema on maamme ensimmäinen ja tunnetuin teollinen kaupunkimaisema. Tampereelle leimalliset tekstiili-, konepaja- ja puunjalostustehtaiden alueet, voimalaitokset ja kosken ylittävät sillat muodostavat ajallisesta kerroksisuudesta huolimatta yhtenäisen teollistumisen historiaa monipuolisesti kuvastavan kokonaisuuden. Koski sekä sen rantojen punatiiliset tehdasrakennukset, vesivoimalat ja vihreät puistot leimaavat kaupungin keskustaa. Kaupunki on kasvanut Tammerkosken ympärille. Tampereen teollistuminen on osa 1700- ja 1800-luvun vaihteen kansainväliseen teollisuushistoriaan liittyvä ilmiötä, joillakin yksittäisillä kohteilla onkin huomattava merkitys myös kansainvälisessä teollisuushistoriassa.

Kosken yläjuoksulla olevan Finlaysonin tekstiilitehtaan merkittävimpiä tuotantorakennuksista ovat tehdasalueen keskellä sijaitseva kuusikerroksinen Vanha tehdas, nk. kuusivooninkinen (1838), 1870-luvulla rakennettu kutomo Plevna sekä 1899 Satakunnankadun varrelle rakennettu nelikerroksinen karstaamo- ja kehräämörakennus Siperia. Kosken itärannalla ovat Tampellan teollisuusrakennukset. Pellavatehtaan punatiiliset tuotantorakennukset ovat peräisin pääasiassa 1800-luvun

lopusta, vaikka 1910-luvun uudisrakennusvaihe voimakas leimaa etenkin koskirannan maisemakuvaa.

Satakunnansillan kohdalla on yksittäisiä kulttuurihistoriallisia rakennuksia kuten Keskuspaloasema (Lönn 1907) ja Bertel Strömmerin suunnittelemat Keskiputouksen voimalaitos (1931) ja Hotelli Tammer (1929) itärannan Koskipuistossa. Finlaysonin eteläpuolella ovat Keskustori kirkkoineen, raatihuoneineen ja teattereineen sekä eteläosan jugendpalatseineen sekä Tammerkosken koskiputouksen partaalla sijaitsevat Frencckellin tehtaat. Vuonna 1783 toimintansa aloittaneen entisen paperitehtaan säilynyt rakennuskanta on peräisin pääasiassa 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Punatiiliset, jugendvaikutteiset tehdasrakennukset ovat arkkitehti Birger Federleyn suunnitteleamia. Vanhemmasta rakennuskannasta on säilynyt mm. kahdeksankulmainen savupiippu 1870-luvulta ja uusklassillinen konttorirakennus eli ns. Valkoinen talo, jonka vanhimmat osat ovat vuodelta 1847. Lisäksi alueella on säilynyt 1905-1907 rakennettu pannuhuone, joka toimii nykyään kirjaston lukusalina.

Hämeensillan eteläpuolella jatkuu teollisuuslaitosten rivistö: itärannalla Tampereen Verkatehtaan rakennuksista säilyneet pääkonttori ja värjäämö sekä vastarannalla Takon tehdasalue ja Alavoimala sekä Liljeroosin tehtaat.

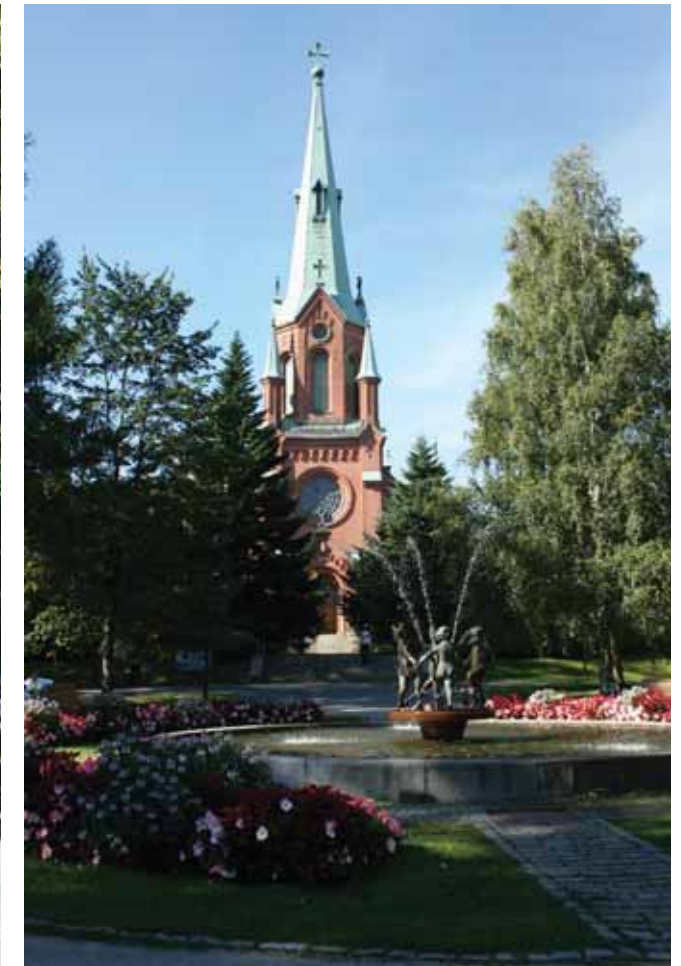
Suomen kansallismaisemat ovat Suomen kansallista identiteettiä kuvastavia maisemia, joihin tiivistyvät maan erityispiirteet. Vuonna 1992 Suomen itsenäisyyden 75-juhlavuoden kunniaksi perustettiin ympäristöministeriön kansallismaisematyöryhmä, jonka työn pohjalta nimettiin 27 kansallismaisemaa eri puolilta Suomea. Kansallismaisemalla on voimakas symboliarvo, ja niillä on yleisesti tunnustettu merkitys kansallisessa kulttuurissa, historiassa ja luontokuvassa. Kansallismaisemille ei ole määritelty tarkkoja rajoja, eikä niillä siten ole esimerkiksi lailla määriteltyä roolia kaavoituksessa. Kansallismaisemilla on kuitenkin suuri merkitys esimerkiksi matkailullisesti. Monet niistä ovat erityisiä nähtävyyksiä, joihin kohdistuvat muutokset pyritään pitämään vähäisinä.

4.1.2 HÄMEENPUISTO

Tampereen Hämeenpuisto on 1830-luvun kaupunkisuunnitteluun liittyvä pisin yhtenäinen puistokäytävä Pohjoismaissa. Hämeenpuisto ja sitä reunustavat eri vuosikymmeninä rakennetut merkittävät julkiset rakennukset ja asuinkerrostalot muodostavat historiallisesti kerroksellisen, mittakaavaltaan yhtenäisen kaupunkitilan. Puiston varrelle sijoittuu runsaasti merkittävää rakennuskantaa, 1800-1900-luvun vaihteen kouluja ja tehdasyhtiöiden rakennuksia, 1880-1980 välisenä aikana rakennettuja julkisia rakennuksia sekä 1900-luvun asuinkerrostaloja.

Hämeenpuisto hahmoteltiin ensimmäistä kertaa C. L. Engelin laatimassa asemakaavassa 1830. Tuolloin puistokatu sijoittui kaupungin rakennetun alueen länsirajalle ja sen tehtävänä oli estää palojen leviäminen kaupungin uuden ja vanhan osan välillä. Puiston vanhin osa istutettiin 1875-1879 kaupunginpuutarhuri K.J. Gauffinin johdolla Satamakadun ja Puuvillatehtaankadun välille. Puistoa jatkettiin myöhemmin ja se ulottui 1903 mennessä Eteläpuistoon. Kauppakadun ja Puuvillatehtaankadun välille istutettiin vaahteroita ja Hämeenkadusta etelään lehmuksia. Kokonaisuudessaan puisto valmistui 1909. Puiston varrelle sijoittuu runsaasti merkittävää rakennuskantaa, 1800-1900-luvun vaihteen kouluja ja tehdasyhtiöiden rakennuksia, 1880-1980 välisenä aikana rakennettuja julkisia rakennuksia sekä 1900-luvun asuinkerrostaloja. Hämeenpuiston neljä suoraa puurivistöä koostuvat lehmuksista ja vaahteroista. Puistoa uusittiin jo ennen sotia ja viimeiset keskivälin puut poistettiin 1947. Hämeenkadun ja Eteläkadun välillä tehtiin nuorennusleikkaus 1956 ja puita kaadettiin tautien vuoksi 1970-luvulla. Puuston uusimista on jatkettu 1990- ja 2000-luvulla.

*Eurooppalainen ruokatori Hämeenpuistossa.
Lähde: Emil Bobyrev / www.valovoimainen.fi*

Kuvat 94-96.

4.1.3 HÄMEENKATU, KESKUSTORI JA HÄMEENSILTA

Hämeenkatu on Tampereen keskustan halkaiseva akseli ja keskeinen liike- ja kauppakatu. Leveä bulevardityyppinen puistokatu periytyy 1800-luvun asemakaavoista. Kadun varren nykyinen 3-6 -kerroksinen rakennuskanta muodostuu liike-, pankki- ja julkisista rakennuksista. Kadun läntinen pääte on Aleksanterin kirkko 1880-luvulta ja itäisenä päätteenä on rautatieasema 1930-luvulta. Tammerkosken ylittävä Hämeensilta yhdistää keskustan kaksi puolta ja sillalta avautuu näkymä Tammerkosken kansallismaisemaan. Hämeensillan länsipuolella Hämeenkatu lävistää Keskustorin, joka on nykyisin lähes samalla paikalla kuin Tampereen ensimmäiseen, 1775 laadittuun, asemakaavaan merkitty toriaukio, kirkkoaukio. Hämeenkadun vanhimmat rakennukset Hämeensillasta länteen ovat jugendkauden aikaisia ja sillan itäpuolella on uusrenessanssitaloja. Keskustorin laidassa oleva Vanhakirkko on maamme varhaisia uusklassillisia ristikirkkoja ja kantakaupungin vanhin julkinen rakennus. Torin varrella on uusrenessanssityylinen raatihuone, ja aukion kahdella sivustalla on kaupungin voimakkaasta kehitymisestä 1800-luvun lopulla kertovia liikerakennuksia: Sandbergin talo, Commerce, Palanderin talo, Selinin talo ja Sumeliuksen talo.

Hämeenkadun rakennuskannan joukossa on myös edustavia funkistaloja, kuten Hämeensillan kupeessa sijaitseva Bertel Strömmerin suunnittelema Tempon talo, joka on edustava esimerkki 1930-luvun ”valkeasta funktionalismista”. Tempon talo kuuluu kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään valikoimaan suomalaisen modernismin merkkiteoksia 1920-luvun lopulta 1970-luvulle.

Hämeensilta on yksiaukkoinen, 1929 valmistunut holvisilta, jonka kantavat osat ovat teräsbetonia ja julkisivut on verhoiltu Kalvolan punertavalla graniitilla. Sillalla on neljä kauppaneuvos Rafael Haarlan lahjoittamaa Wäinö Aaltosen 1927-1929 veistämää pirkkalaisaiheista veistosta, kauppias, veronkantaja, eränkävijä ja Suomen neito, jotka ovat yksi 1920-luvun klassistisen kuvanveistosuuntauksen merkittävimmistä edustajista.

Hämeenkatu ja nykyinen Keskustori linjattiin 1779 hyväksytyssä asemakaavassa. Raatihuoneen Poikkikadun nimeksi vakiintui Hämeenkatu 1807. Hämeenkatu sai läntiseksi päätepisteekseen kirkkopuiston ja itäiseksi uuden leveän puusillan, missä oli Tammerkosken ylityspaikka. Vuoden 1865 palon jälkeen yliarkkitehti C.A. Edelfelt laati uuden asemakaavan 1868, jossa Hämeenkatu levennettiin paloesteenä toimivaksi puistokaduksi. 1700-luvulla Hämeenkatu muistutti kylänraittia ja katuja reunustavat rakennukset olivat yksikerroksisia puutaloja. 1800-luvun alkupuolella kadun varressa asui lähinnä käsityöläisiä ja kauppiaita. Hämeenkatu sai suuren liikekadun leiman 1890-luvulla, kun teollistuminen vaurastutti ja kasvatti Tamperetta ja kun kadun varteen rakennettiin uusrenessanssi- ja jugendtyylinen asuin- ja liikekerrostaloja. Charles Bassin suunnittelema kirkko valmistui torin laitaan 1824. Arkkitehti C.L. Engelin suunnittelema kellotapuli rakennettiin 1828 kaupungin silloisen pääkadun, Kauppakadun, päätteeksi. Tammerkosken kartanon kellarin kivijalan

päälle rakennettuun kivi- ja puurakenteiseen empiretapuliin hankittiin neljälle suunnalle näyttävä aikakello 1835 kellomestari Juho Jaakonpoika Könniltä Ilmajoelta. Nykyinen raatihuone valmistui 1890. Kauno S. Kallion suunnittelema Tampereen teatteri valmistui 1913 ja kirjastotalo 1920-luvulla. Tammerkosken ylittävä uusi Hämeensilta valmistui 1929 Wäinö Aaltosen suunnittelemine pirkkalaispatsaineen.

Kuvat 97-99.

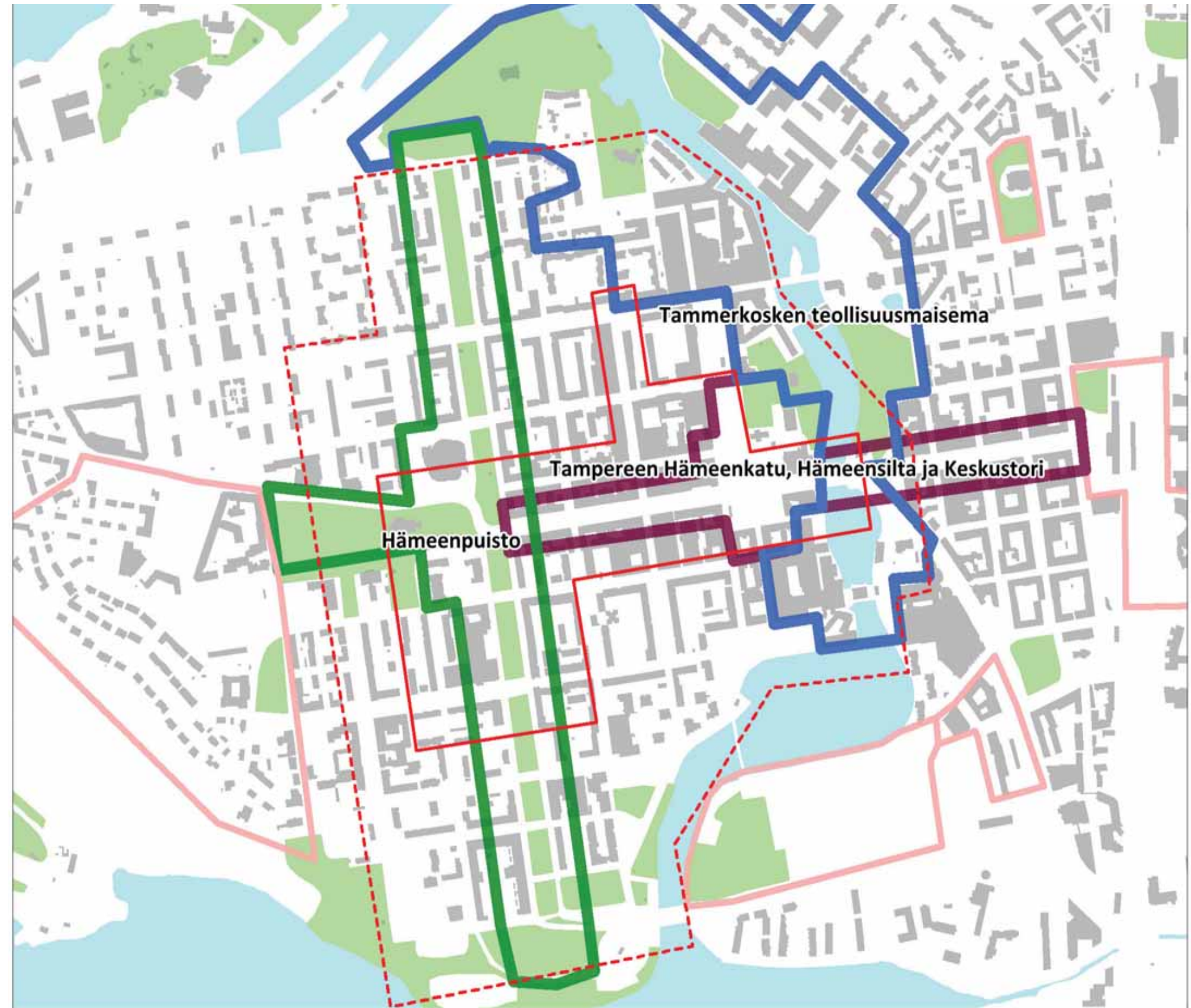
Vanha kirkko kellotapuleineen.

Hämeenkatu jouluvalaistuksessa, taustalla Commerce ja Kauppahallin virastotalo. (Emil Bobyrev / www.valovoimainen.fi)

Kauppias, yksi Hämeensillan Pirkkalalaisveistoksista. Taustalla Frenckellin kuusi-kulmainen tehtaanpiippu

- Keskusta-alueen RKY-kohteet**
- Tammerkosken teollisuusmaisema
 - Hämeenkatu, Hämeensilta ja Keskustori
 - Hämeenpuisto
 - Muut RKY-kohteet
 - Kaava-alue
 - Kaavan vaikutusalue (OAS)

Kuva 100.

4.2 VAIKUTUSALUEEN RAKENNUSPERINTÖ- JA ARVOYMPÄRISTÖKOHTEET

Kaava-alueella ja sen lähiympäristössä sijaitsee yhteensä 86 aiemmin inventoitua kohdetta, joista pääosa on yksittäisiä rakennuksia. Osa rakennuksista kuuluu selkeisiin kokonaisuuksiin, kuten esimerkiksi Finlaysonin ja Frenckellin tehdasrakennukset tai Keskustori.

Vuonna 2012 tehdyssä keskustan rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä (tiedot alempana) rajattiin rakennuksista ja maisemasta muodostuvia kokonaisuuksia. Tunnistettuja maisemia olivat mm. Tammerkosken teollisuusympäristöt (Finlayson, Frenckell, Tako, Liljeroos ja vastarannan Tampella), Keskustorin ja Koskipuiston kaupunkimaisema, Ratinan suvannon kaupunkimaisema ja Pyynikin kirkkopuisto ympäristöineen. Tässä selvityksessä Kauppakatu oli rajattu mukaan samaan kokonaisuuteen Hämeenkadun ja Itsenäisyydenkadun kanssa. Mlelenkiintoista on, miksi Kauppakatu ei kuulu Hämeenkadun RKY-rajaukseen mukaan, vaikka se selkeästi nivoutuu yhteen Hämeenkadun kanssa ja sillä on Tampereen historiassa oma paikkansa.

Tällaiset aluerajaukset ovat merkittäviä kaupungin toimintoja suunniteltaessa, ja erilaiset rajaukset on tärkeää tunnistaa esimerkiksi vaikutusarviointeja tehtäessä. Tässä selvityksessä erilaisia aluerajauksia ei ole käsitelty muutoin kuin Kunkun parkin suunniteltujen maanpäällisten osien osalta. Selvitystä tehdessä on kuitenkin huomioitu kaikki aiemmissa inventoinneissa esille tulleet arvokohteet, jotka sijaitsevat kaava-alueella tai sen vaikutusalueella.

Kohteiden listaus perustuu pääosin julkaisuun M. Leskinen, J. Jaakkola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98, Tammer-paino Oy, Tampere 1998 (luettelossa TKR1998). Luetteloa on täydennetty muutamalla modernin arkkitehtuurin kohteella julkaisusta M. Seppänen, I. Kalakoski ja S. Karppinen, Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012, A-insinöörit Suunnittelu Oy. Luonnos 17.9.2012 (luettelossa TKRK2012). Kohteiden sijainti on esitetty numeroina seuraavien sivujen kartoilla.

Luettelossa on mainittu lähteenä käytetyissä inventoinneissa käytetty luokitustaso. Inventointeja ja niiden luokituksia ei ole erikseen päivitetty tätä selvitystä varten. Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998-julkaisun luokitustaso koostuu tyyppi- ja arvoluokituksista:

I. Tyyppiluokitus

K= kulttuurihistoria
M= maisema, kaupunkikuva, ympäristökokonaisuus
R= rakennustaide

2. Arvoluokitus
I = suojeltu lailla tai asemakaavalla
Iv = suojeltu lailla tai asemakaavalla, alkuperäisyysaste vähentynyt
II = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste suuri
IIv = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt
III = merkittävä, alkuperäisyysaste suuri
IIIv = merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt

Modernin rakennuskulttuurin osalta arvotuksen valintakriteerit olivat seuraavanlaiset (ensisijainen arvo mainittu ensimmäisenä):
r - rakennustaiteellinen arvo
k - kaupunkikuvallinen arvo
h - historiallinen arvo

Lisäksi erikseen on mainittu valtakunnallisesti merkittävät rakennukset, rakennusryhmät ja ympäristökokonaisuudet.

Luettelossa kerrotaan kohteen nimi, osoite, suunnittelija(t) ja suunnitteluvuosi, arvoluokitus, inventointitiedon lähde ja sijaitseeko kohde vaikutusalueella vai kaava-alueella. Kohdenumerointi ja kohteiden sijainti on esitetty kuvissa 101 ja 102.

- I

Tammerkoski
RKM I, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 2

Finlaysonin tehdasalue
Finlaysoninkatu 4
RKM I, II, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 3

Ensimmäinen postitalo
Puuvillatehtaankatu 3, Kuninkaankatu 6
E.J.Wennerqvist 1867
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 4

Barkerintalo ja Pikkutalo
Puuvillatehtaankatu 5, Näsilinnankatu 5
E.J.Wennerqvist 1837, George Schreck 1888, Tampereen rakennuskonttori, Finlaysonin insinöörikonttori 1908
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 5

Puuvillatehtaankatu 4
E.J.Wennerqvist 1837, George Schreck 1887
RKM I, III
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 6

Finlaysonin kirkko
Kuninkaankatu 4a
F.L. Calenius 1878
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 7

Finlaysonin Tallipiha
Kuninkaankatu 4
RKM II
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 8

Pikkupalatsi
Puuvillatehtaankatu 8
Fredrik Thesleff 1897
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 9

Frenckellin alue
Puutarhakatu 2
mm. Birger Federley 1904-1920
RKM II, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 10

Laivayhtiöntalo
Hämeenpuisto 6
Birger Federley 1908, piharakennus Heikki Tiitola 1939
RM I
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 11 Länsipuisto**
Hämeenpuisto 8
Veikko Kallio 1927
M III
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 12 Amurinlinna**
Hämeenpuisto 12, Mustanlahdenkatu 9-13
Erik Bryggman 1950-54
RM II
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 13 Satakunnansilta**
K. Snellman 1900
RKM II
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 14 Keskiputouksen voimalaitos ja sähkölaitos**
Satakunnankatu 13b
Lambert Petterson 1911, August Sandsund
ja Bertel Strömmer 1931, Vilho Kolho 1953,
Reijo Lairto 1996
RKM II
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 15 Kaupungin virastotalo**
Aarne Ervi 1967
TKRKY 2012
Kaava-alueella
- 16 VPK:n talo**
Pirkankatu 8
Heikki Tiitola 1910
RM II
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 17 Pyynikin uimahalli**
Pirkankatu 10
Harry W. Schreck 1954-57
R III
TKR 1998
Vaikutusalueella

Kuva 101.

- 18

Hiekan taidemuseo

Pirkankatu 6
Oiva Viljanen 1927
RKM II
TKR 1998
Kaava-alueella
- 19

Pääkirjasto Metso

Hämeenpuisto
arkkit. Raili ja Reima Pietilä 1982
RKM II, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Kaava-alueella
- 20

Pyynikin kirkkopuisto

KM I, II
TKR 1998
Kaava-alueella
- 21

Aleksanterin kirkko

Arkkitehti Theodor Decker 1881
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 22

Hämeenpuisto

TKR 1998
Kaava-alueella
- 23

Puutarhakadun Liiketalo

TKRKY 2012
Kaava-alueella
- 24

Säästöpankintalo

Kauppakatu 14
Gesellius-Lindgren-Saarinen 1900, Birger Federley 1925
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 25

Ainanlinna

Kauppakatu 12
Erkki Huttunen 1950
RM III
TKR 1998
Kaava-alueella

- 26

Ylioppilastalo

Kauppakatu 10
Gustaf Nyström 1901, 1902
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 27

Tirkkosentalo

Kauppakatu 6
Lars Sonck 1899, Birger Federley 1905
RKM I, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Kaava-alueella
- 28

Hämeen Pohjan talo / Pantintalo

Puutarhakatu 11
Heikki Tiitola 1908
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 29

Osuuspankintalo

Kauppakatu 4
Vilho Penttilä 1905, Bertel Strömmer 1954
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 30

Sandbergintalo

Kauppakatu 2
F.L. Calonius 1880, 1890, 1896
RKM II
TKR 1998
Kaava-alueella
- 31

Keskustori

RKM II, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Kaava-alueella
- 32

Vanha kirkko

Carlo Bassi 1823, laajennus E.J Wennerqvist 1847,
kellotapuli C.L. Engel 1827
RKM I, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Vaikutusalueella

- 33

Tempontalo

Hämeenkatu 15
Bertel Strömmer 1938
RM IV
TKR 1998
Kaava-alueella
- 33

Vanha kirjastotalo

Keskustori 4
Jussi ja Toivo Paatela 1925
RKM II
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 34

Hämeenkatu

RKM II, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Kaava-alueella
- 36

Sumeliuksentalo

Hämeenkatu 15a
Grahm-Hedman-Wasastjerna 1899
RM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 37

Selinintalo

Keskustori 5
F.L. Calonius 1885, Kauno S. Kallio 1934
RM II
TKR 1998
Kaava-alueella
- 38

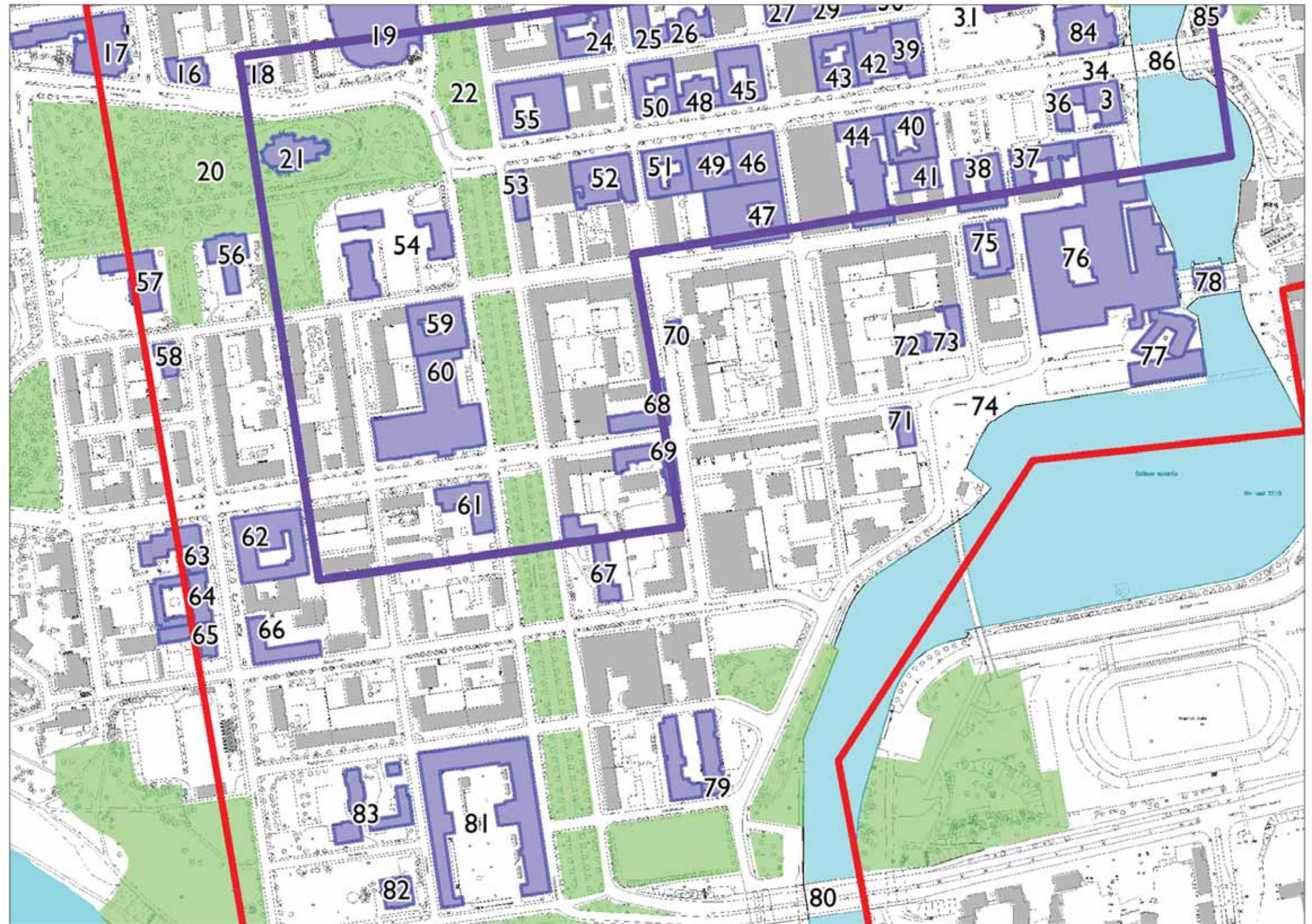
Palanderintalo

Keskustori 7
F.L. Calonius 1880-1881, tuntematon 1889,
Birger Federley 1900, Vihtori Heikkilä 1905-06,
Harry W. Schreck 1943
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 39

Raatihuone

Hämeenkatu 16
Georg Schreck 1888, Aarne Ervi 1964-65,
Lasse Kosunen 1996
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella

- 40 Commerce**
Aleksis Kiven katu 24, Hämeenkatu 17
Andersin-Jung-Bomanson 1898
RM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 41 STS:n talo**
Aleksis Kiven katu 26
Heikki ja Kaija Siren 1965
R IIIv
TKR 1998
Kaava-alueella
- 42 Kauppa-Häme**
Hämeenkatu 16
Aarne Ervi 1964
TKRKY 2012
Kaava-alueella
- 43 Tammerontalo**
Hämeenkatu 18
August Krook 1907 ja 1909, Bertel Strömmer
ja Vilho Kolho 1926
RKM III
TKR 1998
Kaava-alueella
- 44 Kauppahalli ja virastotalo**
Hallituskatu 10, Hämeenkatu 19
Hjalmar Åberg 1899
RKM I, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Kaava-alueella
- 45 Kansallispankintalo**
Hämeenkatu 22
Birger Federley 1904
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 46 Otrantalo**
Hallituskatu 14
Georg Schreck 1912-14,
Harry W. Schreck 1963,
Taito Uusitalo 1981
RM III
TKR 1998
Kaava-alueella

Kuva 102.

- 47

Aamulehdentalo
Hallituskatu 14
Birger Federley 1926,
Harry W. Schreck 1950,
Jaakko Tähtinen 1960
RKM III
TKR 1998
Kaava-alueella
- 48

Yhdyspankintalo
Hämeenkatu 24
Jaakko Tähtinen 1937
RKM III
TKR 1998
Kaava-alueella
- 49

Turvantalo
Hämeenkatu 25
Jaakko Tähtinen 1938
RKM III
TKR 1998
Kaava-alueella
- 50

Tuotannontalo
Hämeenkatu 26, Kauppakatu 11
Elia Heikel 1896, Birger Federley 1911,
Bertel Strömmer 1940, Antti Tähtinen 1986
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 51

Kymmenenmiehentalo
Hämeenkatu 27
Birger Federley 1907
RM IV
TKR 1998
Kaava-alueella
- 52

Helsinginpankintalo / Valioasuntalo
Hämeenkatu 29
Runar Finnilä 1928
RM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 53

Hjorthin talo
Hämeenkatu 33
Georg Henriksson 1936
RKM III
TKR 1998
Kaava-alueella

- 54

Aleksanterin koulu
Hämeenpuisto 24-26
Brynolf Sjöström 1873,
F.L. Calenius 1886,
Wivi Lönn 1904
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 55

Tuulensuu
Hämeenkatu 30
Bertel Strömmer 1928, Pertti Hietaniemi 1992
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 56

Reaalilyseo / Lastentarhanopettajaopisto
Hallituskatu 30
Jac. Ahrenberg 1890, Bertel Strömmer 1939
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 57

Yhteiskoulun lukio
Hallituskatu 32
E.A. Kranck 1899, Jaakko Tähtinen 1959
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 58

Koulukadun päiväkot
Koulukatu 8
Heikki Tiitola 1903
RM IIIv
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 59

Työväentalo
Hallituskatu 19, Hämeenpuisto 28
Heikki Tiitola 1899, Lambert Petterson 1905,
Heikki Kaartinen 1909, Bertel Strömmer 1929,
Taina Väisänen 1991
RKM I
TKR 1998
Kaava-alueella
- 60

Tampereen työväen teatteri
Hämeenpuisto
Marjatta ja Martti Jaatinen 1985, Taina Väisänen 1992
TKRKY 2012
Kaava-alueella

- 61

Tyttölyseo / Pyynikin koulu
Satamakatu 11
Wivi Lönn 1899, 1931
RKM II, valtakunnallisesti merkittävä
TKR 1998
Kaava-alueella
- 62

Satamakadun trikoo
Satamakatu 17
August Kroor 1906, Birger Federley 1916-28
RKM II
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 63

Svenska samskolan
Koulukatu 14
August Krook 1901-1902, Gunnar Strömmer 1965
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 64

Asunto oy Koulukatu 16
Koulukatu 16
Heikki Tiitola 1906, V. Anttila 1938-39
RM IIIv
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 65

Talousskoulu
Koulukatu 18
Wivi Lönn 1904, Marianna ja Mikko Heliövaara 1967,
Kati ja Matti Pöyry 1994
RKM I
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 66

Pyynikin panimo
Koulukatu 11
Arthur af Hällström 1897 (vanha tehdasrakennus),
Heikki Tiitola 1897 (asuinrakennus),
1925 (konttorirakennus),
Jaakko Tähtinen 1950, 1960 (tehdasrakennuksia)
RKM III
TKR 1998
Vaikutusalueella
- 67

Tiilispuisto
Hämeenpuisto 43-45
Maunu Kitunen ja Erkki Luoma 1961
RM III
TKR 1998
Kaava-alueella

68	Asunto Oy Satamakatu 8 Satamakatu 8, Näsilinnankatu 36 F.L.Calonius 1876, Heikki Tiitola 1910, Aarne Sarvela 1932 RM IIIv TKR 1998 Kaava-alueella	75	Huberintalo Hallituskatu 3-5 Bertel Strömmer 1947-48 RM III TKR 1998 Vaikutusalueella	81	Klingendahl Pyhäjärvenkatu 5 Lambert Petterson 1897, 1904 ,1905, Birger Federley 1925, 1932, Marianne Granberg 1935, Marianne Granberg ja Claus Tandfelt 1936, Bertel Strömmer 1947, Reijo Lairto 198-1988 RKM I TKR 1998 Vaikutusalueella
69	Kiinteistö oy Satamakatu 7 Satamakatu 7, Näsilinnankatu 38 Lambert Petterson 1891 (uusrenessanssi puutalo), Heikki Tiitola 1907 (jugendhenkinen osa) RM II TKR 1998 Kaava-alueella	76	Takon tehdasalue Kirkkokatu 7 Birger Federley 1922-27, W.G. Palmqvist 1931-40, Bertel Strömmer 1932-53, Heimo Kautonen 1952-74 ym. RKM II, III TKR 1998 Kaava-alueella	82	De Gamlas Hem / Pirkanmaan musiikkiopisto Eteläpuisto 4 Birger Federley 1904 RKM I, valtakunnallisesti merkittävä TKR 1998 Vaikutusalueella
70	Asunto Oy Näsinlinnankatu 33 A Näsilinnankatu 33a F.L. Calonius 1882 R IIIv TKR 1998 Vaikutusalueella	77	Liljeroos Laukontori 7 ja 9 Lambert Petterson 1896, Auttila & Noppa Oy 1937, 1939, 1940, Bertel Strömmer 1949, Pentti Turunen 1971, 1973 RKM I TKR 1998 Vaikutusalueella	83	Kulkutautisairaala / Pyynikin sairaala-alue Pyhäjärvenkatu 7 mm. Onni Törnqvist, Birger Federley, Bertel Strömmer, Jaakko Ilveskoski RM IIIv TKR 1998 Vaikutusalueella
71	Laukonkulma Laukontori 10 Arthur af Hällström 1901 RM III TKR 1998 Vaikutusalueella	78	Alavoimala Vuolteentori Bertel Strömmer 1937 RM II TKR 1998 Vaikutusalueella	84	Tampereen teatteri Keskustori 2 Kauno S. Kallio 1912 RKM I TKR 1998 Kaava-alueella
72	Laukonhovi Laukontori 6B Veikko Kallio 1926 RM III TKR 1998 Vaikutusalueella	79	Leijona-Pukineen talo Pyhäjärvenkatu 1 Heikki Tiitola 1925, O. Leka ja K. Arajärvi 1965 RK I TKR 1998 Vaikutusalueella	85	Ravintola Koskipuisto Hämeenkatu, Koskipuisto Timo Penttilä 1965 RKM I TKR 1998 Vaikutusalueella
73	Laukonlinna Laukontori 6a Birger Federley 1907 RM III TKR 1998 Vaikutusalueella	80	Ratinansilta Herman Ossian Hannelius 1959 RM II TKR 1998 Vaikutusalueella	86	Hämeensilta E.R. Eriksson 1929 RKM II TKR 1998 Kaava-alueella
74	Laukontori RKM II TKR 1998 Vaikutusalueella				

4.3 JULKISET MUISTOMERKIT JA VEISTOKSET

4.3.1 MUISTOMERKIT JA VEISTOKSET

Arvokkaiden rakennusten ja puistojen lisäksi oman arvokerroksensa paikan kulttuurihistoriaan tuovat erilaiset julkiset muistomerkit ja veistokset. Muistomerkkien sijoituspaikalla on usein jokin historiallinen sidos kyseiseen teokseen. Lisäksi muistomerkkien ja patsaiden ympärille yleensä muodostuu jokin tunnettava paikka, jolla on oma merkityksensä kaupunkikulttuurissa. Patsaat voivat toimia tapaamispaikkoina, maamerkkeinä tai kiintopisteinä. Toisille niiden merkitys on historiallisessa tapahtumassa tai henkilössä ja toisille taas taiteen vuoksi. Julkiset veistokset ovat omiaan herättämään laajaa keskustelua; aiemmin kiistat olivat lähinnä poliittisia (esimerkiksi Vapaudenpatsaan pystyttämiseen liittynyt kiista), sotien jälkeen kiistat ovat liittyneet pikemminkin muotokieleen liittyviin seikkoihin. Muistomerkkien ja veistosten muodostamat mahdolliset tilat on tärkeää huomioida suunniteltaessa muutoksia kaupunkitilaan. Tässä selvityksessä ei ole huomioitu rakennuksiin kiinnitettyjä muistolaattoja, reliefejä tai rakennusten sisäänkäyntien läheisyyteen sijoitettuja rintakuvia.

Seuraavat taideteokset ja veistokset sijaitsevat kaava-alueella ja sen välittömässä ympäristössä:

Tampereen Hämeensillan Pirkkalaisveistokset

Suomen neito, Veronkantaja, Eränkävijä, Kauppias
Wäinö Aaltonen 1927-29, pronssi
Hämeensilta

Veistokset sijoitettiin paikoilleen vasta valmistuneelle Hämeensillalle syyskuussa 1929. Suomen neidon lakitus on kuulunut 1970-luvun alusta lähtien teekarien vappuperinteisiin. Veistoksista on muodostunut Tampereen ikoneita ja ne ovat osa Tammerkosken kansallismaisemaa.

Kivikirjasto

Radoslaw Gryta 2002
Aleksis Kiven katu

Teos koostuu 19 osasta, pääosin kadun pintaan upotetuista graniittilaatoista. Teokseen kuuluu myös kadulle istutettu tammi ja graniittinen nimilaatta. Kiviin on hakattu runo- ja proosatekstejä Tampereella asuneilta ja työskenneiltä runoilijoilta ja kirjailijoilta (Yrjö Jylhä, Viljo Kajava, Wäinö Linna, Eeva-Liisa Manner, Erno Paasilinna, Kalle Päätalo, F.E. Sillanpää ja Lauri Viita.)

Odottajan puku

Pekka Kauhanen 2001-02, pronssi
Kuninkaankatu (kävelykatu)

Veistos oli sijoitettu kesän 2003 ajaksi kävelykadulle. Kesän kokemusten perusteella teos hankittiin kaupungille ja päätettiin sijoittamisesta pysyvästi nykyiselle paikalleen.

Runoilija ja muusa / Aleksis Kiven muistomerkki

Wäinö Aaltonen 1926 – 1928, pronssi, graniittijalusta
Kirjastonpuisto, Vanhan kirjastotalon edusta

Teos on vuonna 1926 järjestetyn muistomerkkilpailun voittaja. Patsaan päärahoittajana toimi kauppaneuvos Emil Aaltonen, mutta rahaa saatiin myös kansalaiskeräyksellä. Teoksen pystytti Tampereen Taiteilijaseura ja se paljastettiin Hämeen heimojuhlissa 31.7.1928. Teos oli aikanaan ensimmäinen vertauskuvallinen henkilömuistomerkki Suomessa.

Joutsenet

Jussi Mäntynen 1938, pronssi
Kirjastonpuisto, Tammerkosken ranta

Veistos on pystytetty Winterin kaunistusrahaston varoilla. Mäntynen sai vesityksellään Grand Prix-palkinnon Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1937. Tampere jakoi vuosina 1959-93 veistoksen mallin mukaan tehtyjä pienoisjoutsenia ansioituneille kansalaisille merkittävistä yhteiskunnallisista ansioista ja kaupungin hyväksi tehdystä työstä.

Kaupunki kasvaa

Unto Hietanen 1975, pronssi
Puutarhakatu, Kaupungin virastotalon edusta

Moniulotteinen veistos kuvaa Tampereen kasvua ja rakentamista. Muistomerkki on omistettu yleisesti Tampereen kaupungin rakentajille, mutta erityisesti edesmenneen kaupunginjohtajan Erkki Napoleon Lindforsin työn muistolle. Teos sijoitettiin nykyiselle paikalleen syksyllä 2004.

Vapaudenpatsas

Viktor Jansson 1921, pronssi, graniittijalusta
Hämeenpuisto, Pirkankadun ja Hämeenkadun kulmaus

Tampereen valtauksen muistomerkki aiheutti kuohuntaa jo ennen pystytystään. Vasemmistovaltuutetut pitivät muistomerkkiä sorron ja laittomuuden symbolina, kun taas patsaan tilannut oikeisto näki veistoksen muistomerkkinä isänmaan vapauttamisesta venäläisten ikeestä. Teos sai jäädä paikalleen Korkeimman Hallinto-oikeuden siunauksella vuonna 1923.

Uutinen

Heikki Varja 1981, pronssi
Hämeenpuisto, Kauppakadun ja Puutarhakadun välissä

Veistoksen teetti Aamulehti 100-vuotisjuhlensa kunniaksi. Teos paljastettiin joulukuussa 1981 ja luovutettiin samassa yhteydessä Tampereen kaupungille.

Muumipeikko

Tuulikki Pietilä 2004, pronssi, jalusta kivettynyttä puuta
Muumilaakson edusta, Hämeenpuisto 20

Professori Tuulikki Pietilän tekemän Muumipeikko-patsaan valoi pronssiin kuvanveistäjä Matti Kalkamo vuonna 2004. Muumipeikko-patsas paljastettiin 25.8.2005, Muumipeikon 60-vuotisjuhlavuonna, Hämeenpuiston varrella arkkitehti Raili Pietilän valitsemalla paikalla.

Minna Canthin muistomerkki

Lauri Leppänen 1951, pronssi, jalusta ja taustamuuri Kurun musta graniitti.
Hämeenpuisto, Puutarhakadun ja Satakunnankadun välissä

Veistos on sijoitettu lähelle Puutarhakatua, jonka varrella on sijainnut Minna Canthin syntymäkot. Muistomerkki paljastettiin juhllaisin menoin syyskuussa 1951.

Suru

Wäinö Aaltonen, 1950-l / 1960-luvun alku. vehmaan punainen graniitti
Pyynikin kirkkopuisto

Aaltosen viimeisen Tampereen-työn valmistumisajankohdasta ei ole varmuutta. Pyynikin kirkkopuistoon teos pystytettiin vuonna 1963. Suru kuvaa alastonta, jalkojensa päällä istuvaa naishahmoa hiukset valtoimenaan ja kädet kohotettuna kasvojen eteen.

Eino Sakari Yrjö-Koskisen rintakuva

Heikki Kontinen, 1958, pronssi
Pyynikin kirkkopuisto, vanhan Reaalilyseon edusta

Eino Sakari Yrjö-Koskisen entiset oppilaat pystyttivät opettajansa rintakuvan, kun hänen syntymästään tuli kuluneeksi sata vuotta. Yrjö-Koskinen toimi mm. reaalilyseon rehtorina ja otti osaa poliittiseen, kunnalliseen ja seurakunnalliseen toimintaan ja oli johtavia raittiusmiehiä Tampereella.

Teollisuusneuvos Kustaa Hiekan rintakuva

Yrjö Liipola, 1939, pronssi
Hiekan taidemuseon edusta, Pirkankatu 6

Tampereen kaupunki pystytti rintakuvan teollisuusneuvos ja kultaseppä Kustaa Hiekalle. Hiekka lahjoitti nimeään kantavalle säätiölle keräämänsä taide- ja antiikkikokoelma museorakennuksineen julkisena kokoelmana hoidettavaksi.

4.3.2 SUIHKULÄHTEET

Suihkulähde arkkitehtonisena elementtinä ei ole puhtaasti visuaalinen, vaan sen käyttötarkoitus tuo kaupunkitilaan oman elämänmyönteisen aspektinsa. Virtaavan veden ääni hallitsee tilaansa myös akustisesti. Paikoin suihkulähteen solina voi jopa peittää liikenteen ääniä ja luoda näin rauhallisuutta kaupunkitilaan. Aleksanterin kirkon edustalla sijaitseva suihkulähde (Kevät) on hyvä esimerkki tästä. Tampereella suihkulähteet merkitsivät uuden ajan tuloa vuosisadan (1900) vaihteessa. Suihkukaivot toivat veden näkyväksi ja juhlituksi aiheeksi kaupungissa - aiemmin vesi oli ollut pääosin tehtaiden käyttövoimaa ja kaivoista nostettava välttämättömyys. Keskustorille pystytettiin suihkukaivo vuonna 1882 kun Finlaysonin tehtaanpatruuna Wilhelm von Nottbeck muisti kaupungin naisväkeä ja näiden "huushollitarpeita". Suihkulähde oli kaupungin ensimmäisen vesijohdon päätepiste ja vedenottoaikka, josta sai noutaa talousvettä ilmaiseksi.

Keskustorin suihkukaivo

Robert Huber (insinööri, joka laati piirustukset) ja F. Kahle und Sohn, Potsdam, 1882
Keskustori, Raatihuoneen edustalla

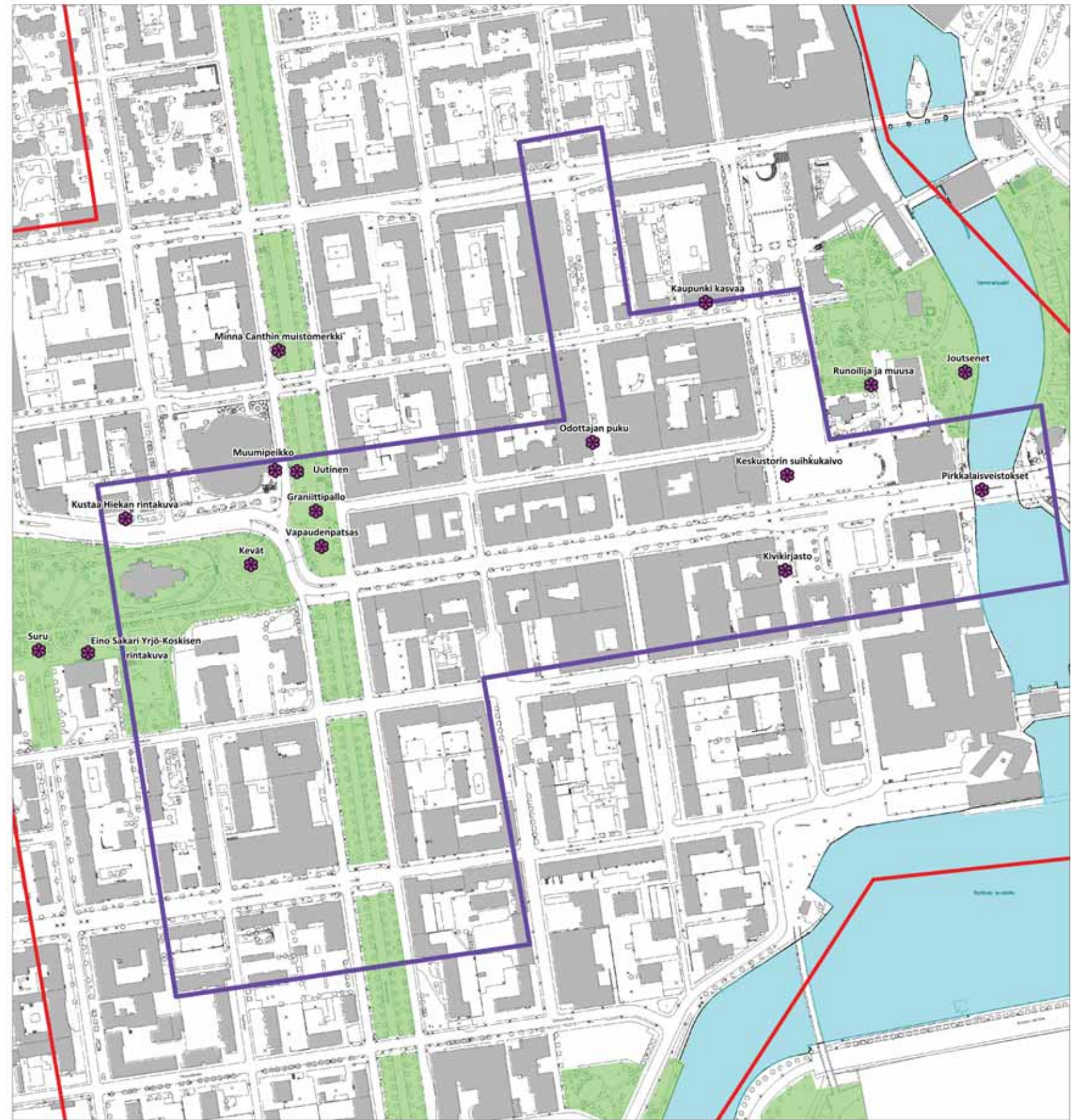
Kevät, Aleksanterinkirkon edustan suihkulähde

W. Rich. Rautalin 1937, pronssi
Pyykin kirkkopiisto, Pirkankadun ja Hämeenpuiston kulmaus
Paikalla on ollut suihkulähde jo ennen Kevät-teoksen pystyttämistä.

Graniittipallo

Veistänyt Eero Vainikka, 1997
Hämeenpuisto

Yllä listatut suihkulähteet suojataan talven ajaksi suojakuvuilla. Sekä Keskustorin että Kevät-teoksen talvisuojat ovat valaistuja ja niiden pinnassa on taitelija Sauli Iso-Lähtenmäen suunnittelemat koristeaiheet.

Kuva 103.

4.4 ARKEOLOGISET ARVOT

4.4.1 HISTORIALLISEN AJAN MUINAISJÄÄNNÖKSET

Historiallisen ajan muinaisjäännöksillä tarkoitetaan keskiaikaisia ja sitä nuorempia muinaisjäännöksiä. Niistä vanhimmat ovat 1200-luvulta ja nuorimmat vasta 1900-luvulta. Historialliselta ajalta on säilynyt myös kirjallisia dokumentteja, joita käytetään apuna muinaisjäännöksiä määriteltäessä ja tutkittaessa.

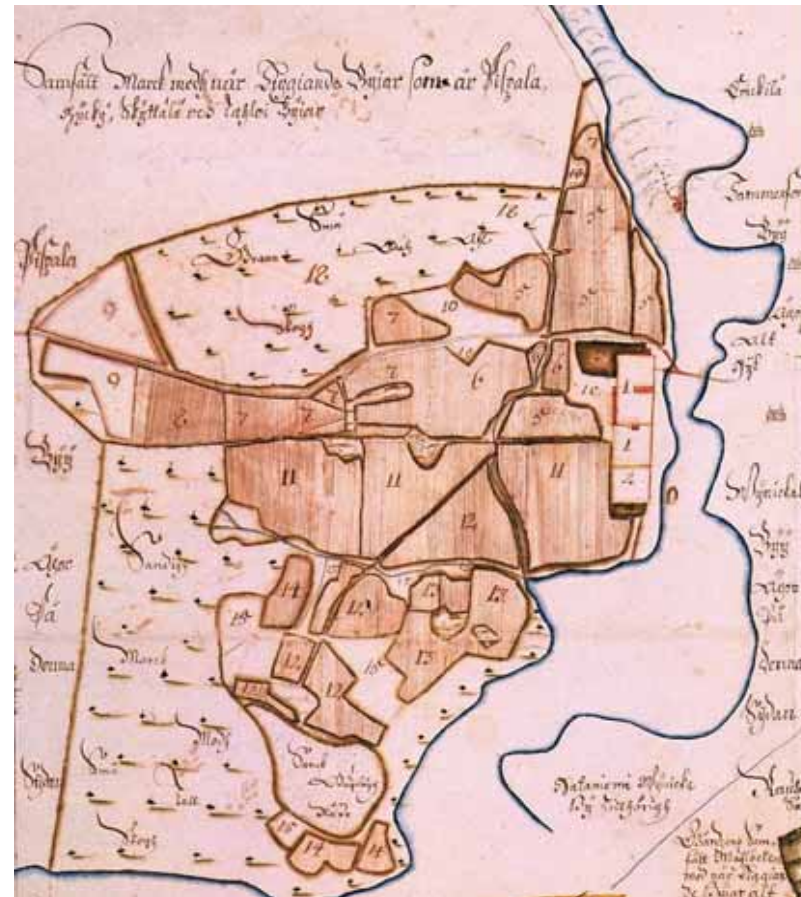
Pääosa vaikutusalueen muinaisjäännöksistä sijoittuu Keskustorin ja Kirjastonpuiston läheisyyteen. Myös Pyynikin kirkkopuiston vanha hautausmaa-alue on muinaismuistolain nojalla rauhoitettu.

Kaava-alue rajoittuu osaltaan osaan Tampereen vanhinta kaupunkihistoriallista ydintä. Tammerkosken ympäristössä on oleillut ihmisiä jo kivikaudella. Tampereen alueen esihistorialliset muinaisjäännökset sekä muutamat kivi- ja rautakautiset esinelöydöt kertovat seudun varhaisesta merkityksestä. Mahdolliset kiinteät rautakauden jäljet ovat kuitenkin todennäköisesti hävinneet 1800-luvun kaupunkirakentamisen yhteydessä. Alueella ei siis sijaitse esihistoriallisia muinaisjäännöksiä.

Keskustorin ja Kirjastonpuiston alueelle ja välittömään läheisyyteen kiteytyy suuri määrä

Tampereen historiaa. Varmasti tiedetään, että kosken molemmin puolin on sijainnut kylä keskiajalla – Koski (Tammerkoski) länsipuolella ja Kytälä kosken itäpuolella. Kosken kylän perustamisajankohdaksi on paikallishistorioissa arveltu joko 1100- tai 1200-lukua. Varhaisin kirjallinen maininta kylästä on 1400-luvun alusta. Tammerkosken kylästä ei ole säilynyttä karttamateriaalia ja oletetun kylän ympäristön maisema on muuttunut voimakkaasti kuluneiden vuosisatojen aikana. Tammerkosken kylässä on ollut 1500-luvulla viisi taloa, mutta kylätontin tarkkaa sijaintia ei tunneta. On mahdollista, että kylätontti sijaitsi nykyisen Kirjastonpuiston eteläpuolella, Vanhan kirkon ja vanhan kirjastotalon liepeillä. On mahdollista, että rakentamattomilla alueilla Kirjastonpuiston alueella ja sen läheisyydessä on säilynyt keskiaikaisesta kylästä kertovia rakenteita ja/tai löytöjä. Kirjastonpuiston alueella sijaitseva muinaisjäännöskokonaisuus Tammerkoski (Koski) käsittää keskiaikaisen kylätontin sekä myöhemmän kartanon ja markkinapaikan. Lisäksi jäännökseen saattaa kuulua Tammerkosken ylittäneen sillan jäännöksiä.

Tammerkosken kartano perustettiin Kosken kylän maille 1600-luvun sotien aiheuttaman autioitumisen seurauksena. Vanhimmat kirjastonpuiston aluetta kuvaavat kartat ovat 1600-luvun lopusta. Tammerkosken kartanon alueella muinaisjäännökset tulee ottaa huomioon korjaus- ja kaivutöiden yhteydessä. Tammerkosken kartanon sijainti on arvioitu vuoden 1696- kartan perusteella. Erään lähteen mukaan aikoihin Tammerkosken säteritilan päärakennus sijaitsi Sumeliuksen ja Tempon talojen kohdalla Keskustorin ja Tammerkosken välissä ja vanha päärakennus Vanhankirkon mäellä, oletettavasti siis nykyisen Kirjastonpuiston alueella. Perimätiedon mukaan kirkon torni on rakennuksen alla sijainneen kellarin kohdalla. Tämä

Kuva 104. Ote Olof Mörthin vuonna 1696 laatimasta Tammerkosken kartanon kartasta.

tieto tukee olettamusta, että Vanhankirkon ympäristössä saattaa olla jäänteitä Tampereen kaupunkia edeltävistä rakenteista ja rakennuksista. Kartanon muinaisjäännösraja on tehty historiallisen karttamateriaalin ja maastohavaintojen perusteella.

Tampereen kaupunki kaavoitettiin paikalla sijainneen Tammerkosken kartanon alueelle.

Kaupungin perustamisen jälkeen Kirjastonpuiston ympäristö kaavoitettiin kaupunkitonteiksi ja puiston viereen muodostui Keskustori rakennuksineen (Vanha kirkko 1825). Tulevan Keskustorin läheisyydessä kulki vanha Hämettä ja Satakuntaa yhdistävä maantie, jonka tuntumaan kaavoitettiin kaupungin keskeinen ja ensimmäinen liikekatu, Kauppiaskatu, nykyinen Kauppakatu. Kaupungin ensimmäisessä tonttijaoissa Kirjastonpuiston alueella sijainneen tontin numero 1 sai Abraham Häggman, joka alkoi harjoittaa tehdastoimintaa – ensimmäisenä Tampereella. Ensimmäinen paperitehdas vaihtoi myöhemmin omistajaa ja

Kuva 105. Frenckellin kaaparaiteisen rautatien jäänteitä Kirjastonpuistossa. Kuva: Kirjastopuiston arkeologinen kartoitus, Kalle Luoto

laajeni nykyisin Frenckellinä tunnetuksi tehdaskompleksiksi. Nykyisin paperitehtaan tontti ja rakennukset ovatkin ainoa säilynyt merkki ensimmäisen tonttijaoon näkyvistä seurauksista kaupunkikuvassa. Kirkon vieressä sijainneen tontin numero 2 ensimmäinen omistaja oli inspektori Jonas Lagerbaum. Vuonna 800 tontti siirtyi muutaman omistajan kautta Tampereen ensimmäiselle apteekkarille Juhana Henrik Långhjelmille, joka teki anomuksen, että tontin ja kosken rannan välinen kaavoittamaton vapaa maa annettaisiin hänelle ikuisiksi ajoiksi lääkekasvien viljelyä varten. Tälle laajennetulle tontille apteekkari Tennberg perusti 1830-luvulla kasvimaan ja puutarhan (vanhan kirjastotalon ja Vanhan kirkon kieppeille), puutarhasta tuli kaupungin ensimmäinen julkinen puisto. Puistoalue on muuttanut muotoaan useasti, kun vanhoja rakennuksia on purettu ja uusia rakennettu. Nykyisin Kirjastonpuiston nimellä tunnetut istutukset syntyivät kirjastotalon rakentamisen yhteydessä 1920-luvun lopulla.

1870-luvulla apteekkaritoiminnan muuttuessa ja Frenckellin paperitehtaan tarvitessa lisätilaa tehdastoiminnot laajenivat Kirjastonpuiston alueelle. Apteekkarin tontista erotettuun osaan rakennettiin olkimassatehdas. Tehtaan yhteyteen, nykyisen Kirjastonpuiston alueelle, rakennettiin paperitehtaan pannuhuone ja siihen liittyen korkea, kahdeksankulmainen savupiippu, joka on nykyään yksi Tampereen säilyneistä, ikonisista tehtaanpiipuista.

Frenckellin paperitehtaita uudistettiin 1900-luvun alussa ja siinä yhteydessä alueelle rakennettiin koko tehdasalueen kattava kapearaiteinen rautatieverkosto tavarantoiminnan siirtämistä varten. Kirjastonpuistosta on löytynyt rautatiehen liittyvää kiveystä ja joitakin ratojen jäännöksiä. Paperitehdas suljettiin noin 1928 ja suunnitelmana oli purkaa sen rakennukset ja muokata tilalle rantapuisto. Toinen maailmansota ja sitä seurannut pula-aika siirsivät suunnitelman toteuttamista ja tehtaan rakennuksia alettiin hyödyntää kaupungin toimitiloina, eikä purkusuunnitelmia koskaan toteutettu.

Kirjastonpuiston alueella on suoritettu arkeologista valvontaa ja kaivauksia mm. Kirjastonpuiston uudistustöiden yhteydessä 2010. Alueella on useampia kiinteitä muinaisjäännöksiä.

4.4.2 VEDENALAISET MUINAISJÄÄNNÖKSET

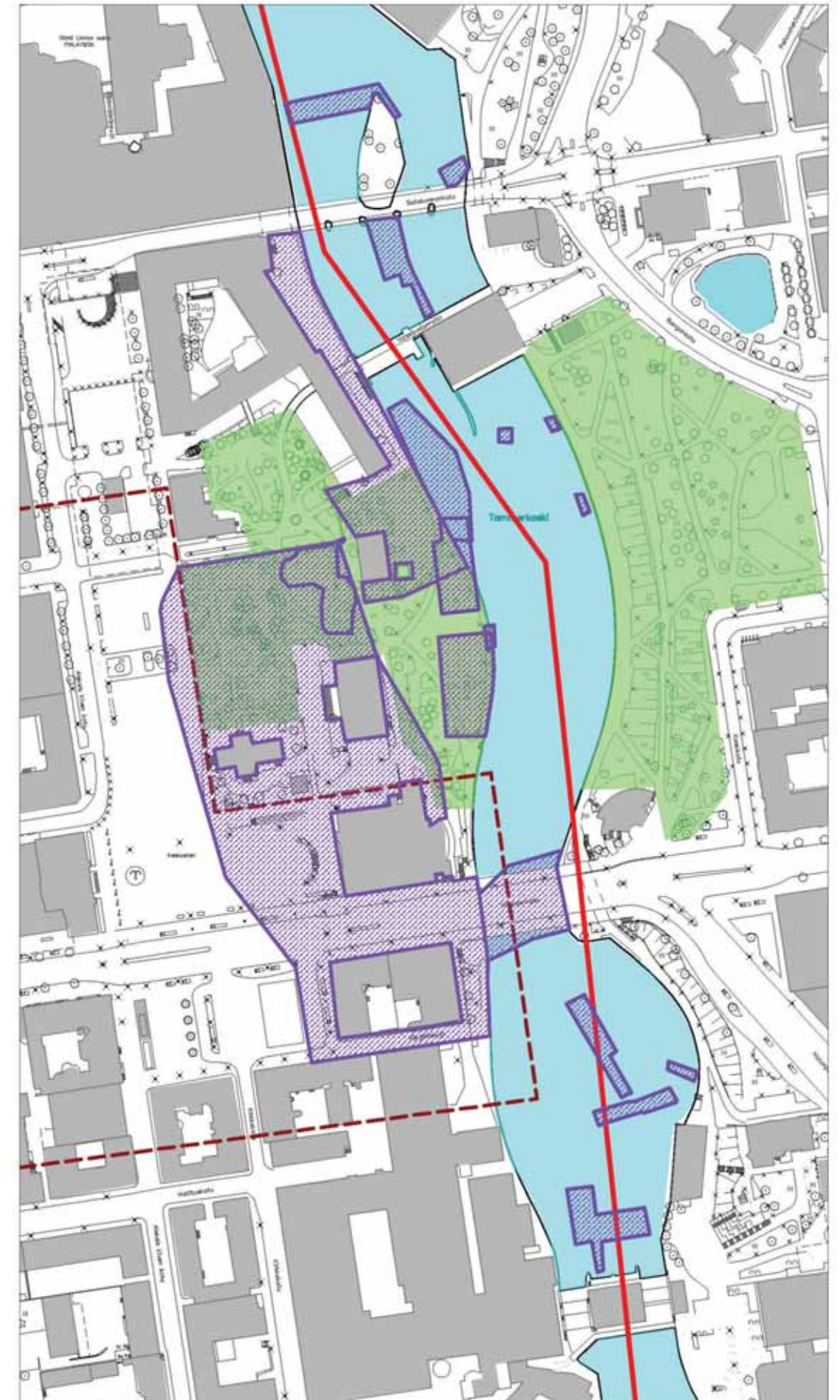
Tammerkosken uoman pohjalla tehtiin patovallien korjaustöiden aikana arkeologisia tarkastuksia vuonna 2010. Ajanpuutteen vuoksi alueella ei voitu tehdä kovin tarkkoja inventointeja ja sijainnit voitiin paikallistaa vain viitteellisesti. Kohteet ovat pääosin erilaisia puu- ja kivirakenteita, kuten muurien tukiarkkurakenteita, sillan rakenteita ja kanavarakenteita.

Tammerkosken uoman arkeologiset kohteet tulee huomioida rakentamisvaiheissa.

Kuva 106. Koskenpohjan kohteita. Kuva: Tampere, Tammerkoski, Tarkastus koskenpohja, Hannele Kuitunen.

Kuva 107. Arkeologiset kohteet Tammerkosken, Kirjastonpuiston ja Keskustorin alueella. Tarkemmat tiedot kohteista Pirkanmaan maakuntamuseon raporteissa, luettelo luvussa Lähteet.

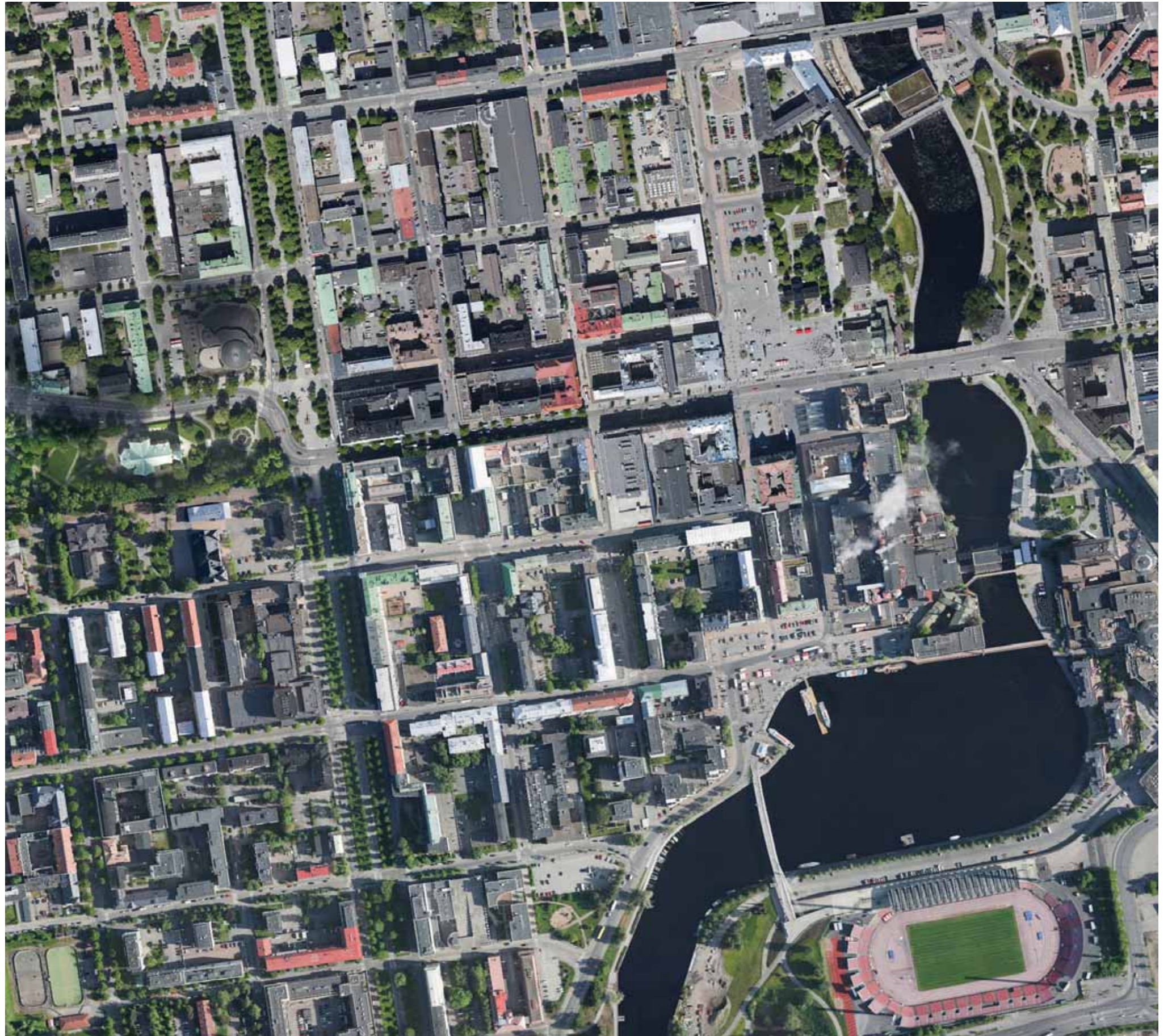

4.4 ARVIO KAAVAN VAIKUTUSALUEEN MUUTOKSEN SIETOKYVYSTÄ

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennetun ympäristön kohteen arvo muodostuu monesta tekijästä – rakennuksista (julkisivu, sisäosat), rakennuksiin liittyvistä henkilöistä (suunnittelija, rakennuttaja, rakentaja, asukkaat), sijainnista ja kaikista tapahtumista kohteessa sekä kohteen ympäristöstä. Suuri osa Tampereen keskustan länsiosista on valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä ja sitä kautta kaupunkikuvallisesti suojeltua. Valtakunnallisten aluekokonaisuuksien arvo muodostuu historiasta ja sen aikana kehittyneestä rakennuskannasta sekä näiden muodostamasta maisemasta. Tämä ei kuitenkaan estä uusien toimintojen ja rakennuksien rakentamista kaupunkikuvaa ja olemassa olevaa rakentamista kunnioittavalla tavalla. Valtakunnallisesti arvokkaat yksittäiset rakennukset tulee kuitenkin rajata muutoksen ulkopuolelle. Kokonaisuutena vaikutusalueen kulttuurihistoriallinen muutoksensietokyky on maanalaista pysäköintialuehanketta ajatellen hyvä. Alueen kaupunkirakenne on selkeä ja lähes valmiiksi rakennettu. Kaupunkikuvallisessa arvioinnissa (kapale 3.8) on otettu kantaa muutoksen sietokykyyn kaupunkikuvan kannalta. Maanalainen rakentaminen vaikuttaa kulttuurihistoriallisiin kokonaisuuksiin historiallisen kaupunkikuvan kannalta merkittävästi pistemäisesti siellä, missä sisäänkäyntejä on tai rakenteet muutoin ulottuvat maan päälle. Liikenteen väheneminen keskusta-alueella on kulttuuriympäristön ja kaupunkikuvan kannalta positiivinen muutos. Rakennukset pääsevät paremmin esille henkilöautojen vähetessä kaupunkikuvasta. Tällöin myös julkisivuja rasittavat liikenteen pienhiukkaspäästöt ja liikenteen aiheuttama tärinä vähenevät. Erityistä huomiota tulee kiinnittää rakentamisen aikaiseen seurantaan ja ra-

kentamisen suunnitteluun niin rakennetun ympäristön kuin muinaisjäännösten osalta. Useilla vanhoilla rakennuksilla on nykyaikaisiin perustuksiin verrattuna heikot perustukset, joiden kuntoa tulee seurata tarkasti rakentamisen aikana, tai mahdollisesti tukea etukäteen ennen rakentamista. Esimerkiksi suunniteltu Keskustorin alitse kulkeva yhdystunneli Frenckellin parkkiin kulkee hyvin läheltä kaupungin vanhaa kirkkoa. Perustusten lisäksi monissa arvorakennuksissa on arvokkaita sisäosia, joihin tärinä voi vaikuttaa haitallisesti.

Arkeologiset arvot eivät kestä muutosta. Arkeologisiin arvoihin on kiinnitettävä erityistä huomiota Keskustorin alueella ja lähistöllä ja Tammerkosken alitusta (yhdystunneli Hämpin parkkiin) suunniteltaessa ja rakennettaessa. Keskusta-alueen kulttuurihistoriallista rakennetta ja liikkumissuuntia ei tule rikkoa harkitsemattomilla muutoksilla vaan päinvastoin niitä tulee pyrkiä ylläpitämään. Kaiken uuden rakentamisen tulee keskusta-alueella olla korkealaatuista ja ympäristöön sovittamiselle on asetettava korkeat vaatimukset. Merkittävien kokonaisuuksien yhteydessä tulee harkita kohdekohtaista designia – esimerkiksi valaisinpylväät yms. katukalusteet on merkittävässä kohteissa sovitettu kohteen tyyliin ja eroavat muun kaupungin vastaavista kalusteista. Näin voisi toimia myös pysäköintilaitoksen sisäänkäyntien ja muiden maanpäällisten osien suhteen. Myös opasteiden sijoittamiseen ja ulkonäköön tulee kiinnittää huomiota.

Kuva 108.

4.5 SUOSITUKSIA PYSÄKOINTIHANKKEEN YMPÄRISTÖÖN SOVITTAMISELLE

Tässä luvussa käydään läpi suunniteltujen sisäänkäyntien ja ramppien lähialueet. Ilmakuvaotteissa on osoitettu mahdollisen sisäänkäynnin tai rampin summittainen sijainti punaisella ja teknisen alueen summittainen sijainti keltaisella. Ilmakuviin on numeroitu kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakennukset. Numerointi on sama kuin luvussa 4.3.

TAMPEREEN TEATTERI, KESKUSTORI

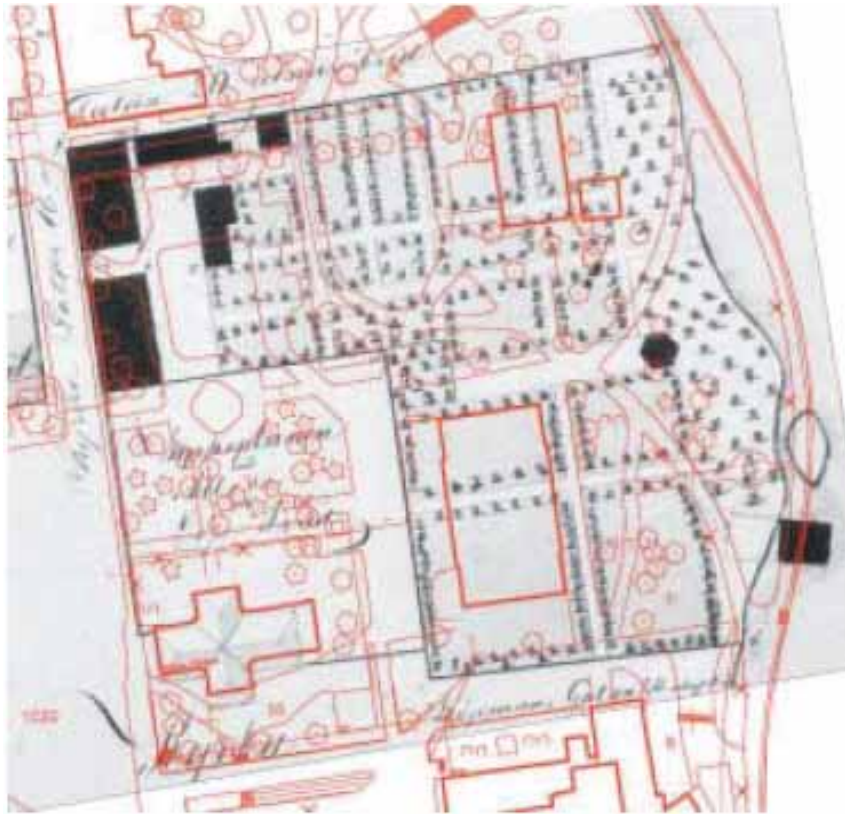
Julkiset, kulttuurin liittyvät rakennukset korostavat Kirjastonpuiston omaleimaisuutta kaupunkipuistona. Teatterin ja kirjastotalon ympäristö ovat päivisin täynnä autoja. Eräissä aiemmin tehdyssä selvityksessä on toivottu (Koskipuistot) että tähän ongelmaan puututtaisiin siten, että pysäköinti (ja ratkaisu) ei häiritsisi puiston käyttöä ja tärkeitä näkymiä. Yhtä parkkihallin sisäänkäynneistä on ehdotettu kirjastotalon ja teatterin väliselle parkkipaikalle. Taidolla toteutettuna tämä voisi vastata edellä mainittuun ongelmaan. Paikan mahdolliset arkeologiset arvot on kuitenkin syytä selvittää tarkasti, sillä paikalta on löydetty kiinnostavia kulttuuriimaakerrostumia ja rakenteita.

Vaihtoehtoisesti on esitetty uloskäyntiä Hämeenkadun varteen pienen kioskin paikalle. Yksittäinen hyvin suunniteltu sisäänkäynti voisi sopia tälle paikalle sillä se on linjassa olemassa olevan rakentamisen kanssa. Samoin kuin teatterin ja kirjaston välillä, myös Hämeenkadun puolella on potentiaalisia arkeologisia arvoja, jotka tulee huomioida.

Kuvat 109-111.

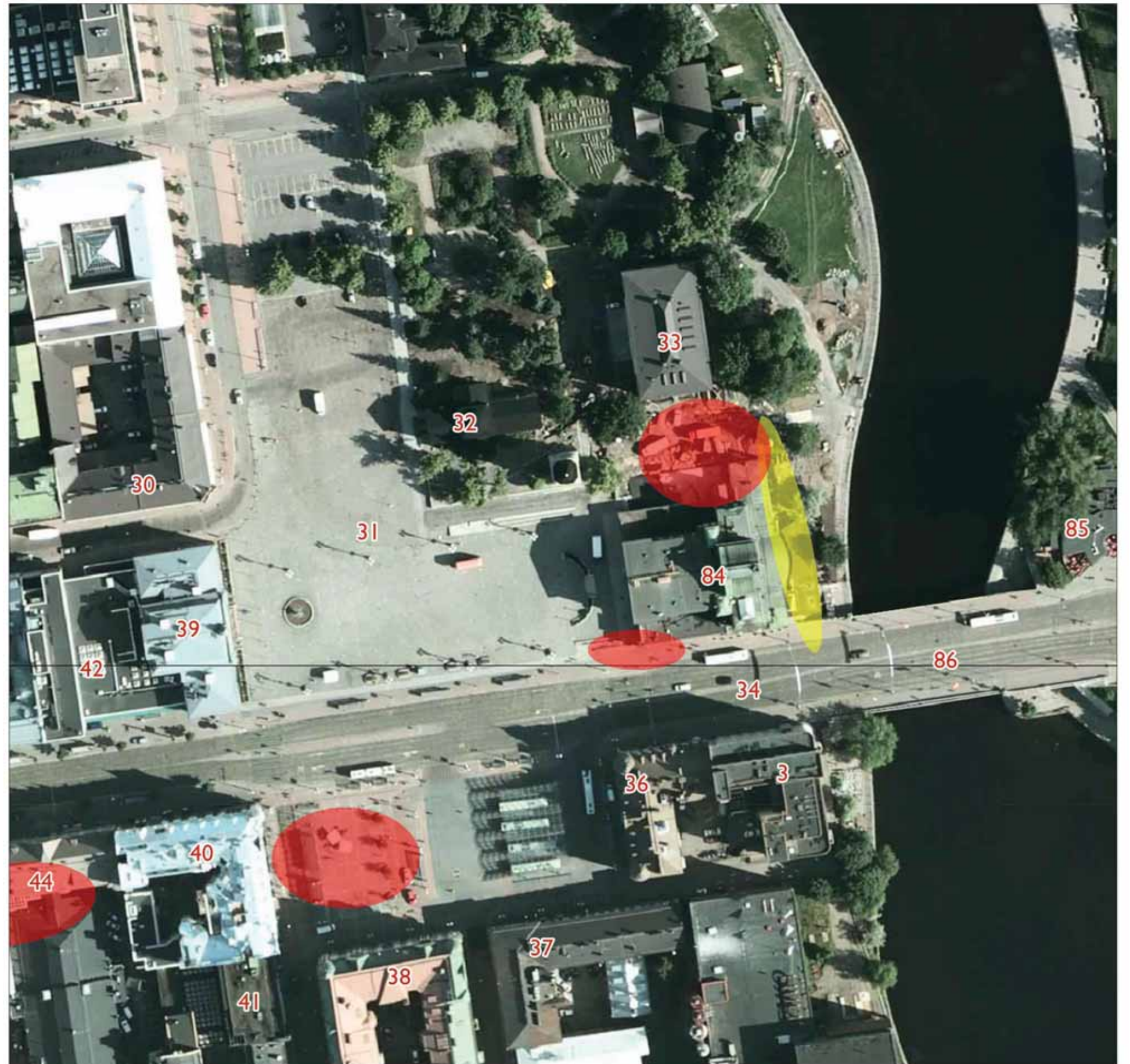

Kuvasovite Kirjastonpuiston vuoden 1834 tilanteesta verrattuna nyky-
päivään. (Julkaisusta Koskimaiseman puistot)

Ilmakuvat Tampereen kaupunki / Blom Kartta Oy

Kuvat 112-113

JUGENDTORI

Yhtä Kunkun parkin pääjalankulkuporrasta on suunniteltu Jugendtorille. Keskustorin Jugendtoriksi kutsuttu osa (Keskustorin Hämeenkadun etelä-puolinen Sumeliuksen talon, Selinin talon, Palanderin talon ja Commercen talon rajaama aukio) on nykytilassaan bussikatosten ja kioskirakennelman hallitsema. Linja-autot ovat hallinneet Jugendtoria jo pian satakunta vuotta. Nykyinen lasinen ja valaistukatorakennelma valmistui 2000-luvulla. Kulttuurihistoriallisesti arvokas aukio jää pääosin näiden rakennelmien peittoon. Keskustorin uudistamissuunnitelmat ja pikaraitiotien rakentaminen toivottavasti muuttavat aukion luonnetta.

Jugendtorin nurkassa on sotien aikana rakennettu maanalainen väestönsuoja, joka on sittemmin toiminut vessana ja bussikusien taukotupana. Väestönsuojan alkuperäistä maanpäällistä osaa pidettiin Tampereen rumimpana rakennuksena ja se tunnettiin nimellä Syrjäsen mausoleumi. Mausoleumi purettiin 50-luvulla torin ensimmäisen kioskirakennuksen tieltä. Nykyinen Tampereen yliopiston ja Tampereen teknillisen yliopiston ylioppilaskuntien omistama kioskirakennus, Juvenes-kioski, on vuodelta 2002. Maanlaisella toiminnalla on kaupunkikulttuurisia yhteyksiä, vielä 1980-luvulla tietämättömiä ohjattiin ”Tampereen metroon” eli katoksen alta portaita pitkin väestönsuojatiloihin rakennettuihin yleisiin vessoihin.

Oletettavasti tätä vanhaa väestönsuojaa voitaisiin hyödyntää tässä tarkoituksessa. Hyvin toteutettuna portaikkorakennelma voi jopa parantaa torin viihtyisyyttä ja antaa ympäröiville arvorakennuksille niiden ansaitsemaa tilaa. Toivottavaa olisi, että kulkuporras korvaisi Jugentorin länsireunassa sijaitsevan julkisen wc- ja kioskirakennuksen. Jugendtorin länsireunaan Aleksis Kiven kadulle sijoittuvan Kivikirjasto-teoksen soisi myös saavan hallitumman kaupunkitilan ympärilleen.

Kuvat 113-115.

SOKOS, KAUPPAHALLIN VIRASTOTALO

Kauppahallin virastotalon ja Kauppahallin välissä on nykyisellään modernisti toteutettu välitila, josta on suora kulkuyhteys Sokokselle. Tässä välitilassa tapahtuvat muutokset eivät merkittävästi vaikuta Kauppahallin ja sen virastotalon kulttuurihistoriallisiin arvoihin.

Kuva 116.

KUNINKAANKATU

Kuninkaankadun varressa on useita arvokkaita rakennuksia. Näistä Kauppakadun ja Kuninkaankadun risteksessä sijaitsevat Lars Sonckin ja Birger Federleyn suunnittelema jugendtyylinen Tirkkosen talo (1901) ja Birger Federleyn kansallisromanttishenkinen Kansallispankintalo (1906). Muut Kuninkaankadulla Kauppakadun ja Puutarhakadun välillä sijaitsevat rakennukset ovat huomattavasti uudempaa rakennuskantaa.

Tirkkosen taloa vastapäätä sijaitsevassa liiketilassa, jossa nykyään sijaitsevat mm. Jokinen ja Seppälä, toimi aikoinaan Tampereen Stockmann. Tampereen Stockmann aloitti 1950-luvulla osoitteessa Hämeenkatu20. Kun Stockmannin laajanennustilat saatiin vinottain Kauppakadun ja Kuninkaankadun kulmuksesta (Tirkkosen taloa vastapäätä), rakennettiin liiketiloja yhdistämään maanalainen jalankulutunneli. Tunneli on edelleenkin olemassa, mutta se ei ole julkisessa käytössä. Seppälän ja Jokisen liikerakennuksen eteen on sijoitettu Odottajan puku-niminen julkinen veistos.

Jalankulun sisäänkäynti sopii kohtuullisen hyvin Kuninkaankadulle Kauppakadun ja Puutarhakadun väliselle osalle. Sisäänkäynti on kuitenkin sijoitettava riittävän kauas Tirkkosen talosta, ettei mikään rakennelma peitä sen tyylikästä jugend-julkisivua. Olisi syytä harkita myös Kauppakadun muuttamista kävelykaduksi, jotta sen varrella sijaitsevat arvorakennukset pääsisivät kapealla kadulla paremmin esille.

SATAKUNNANKATU

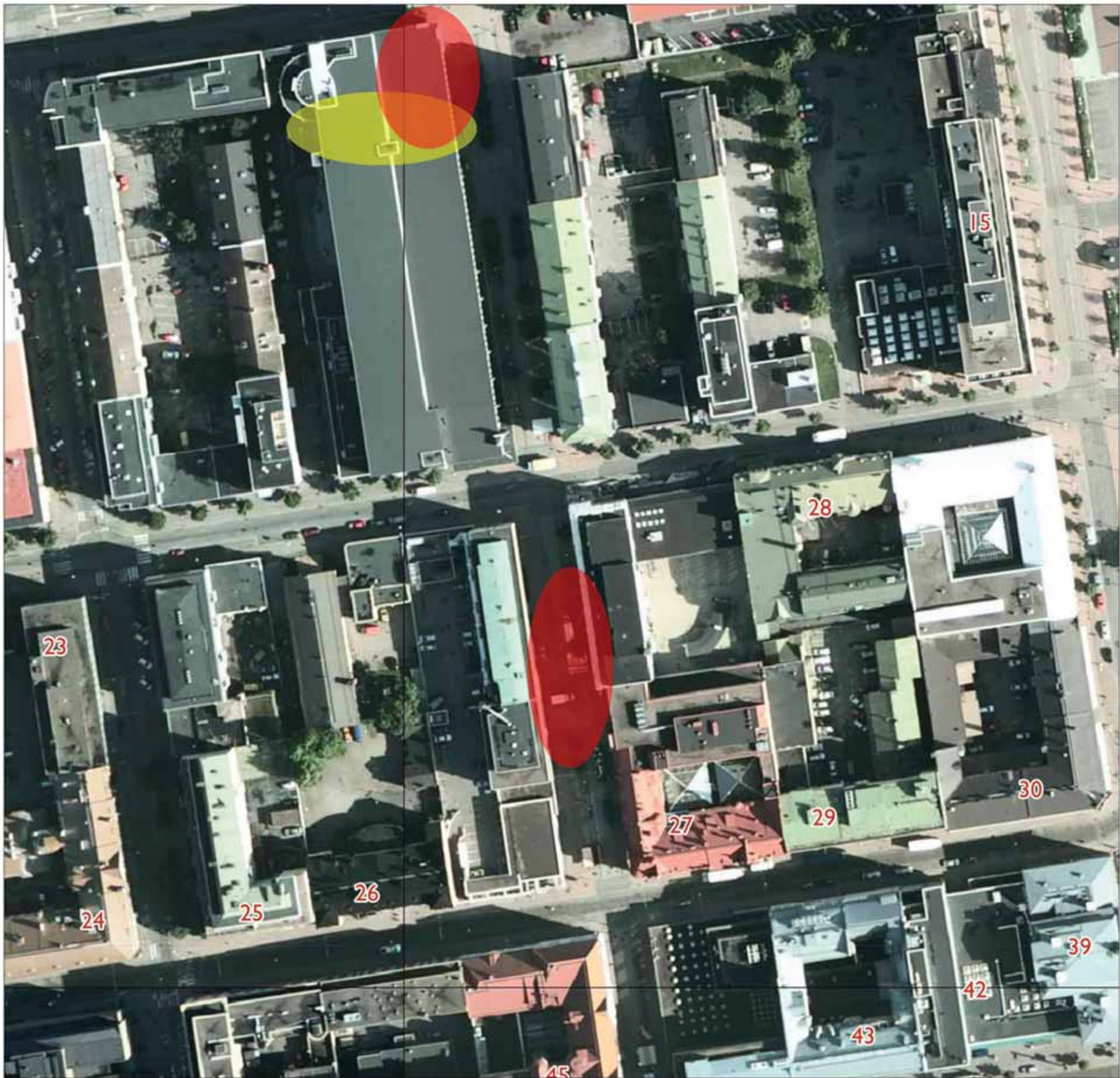
Kadunpätkällä (Satakunnankatu - Puutarhakatu) ei ole erityisiä kulttuurihistoriallisia arvoja. Anttilan talon pysäköintitalo on Suomen ensimmäinen pysäköintiliikerakennus. Se valmistui vuonna 1974. Vaikka rakennus joskus arvotettaisiinkin historiallisen statuksensa perusteella arvokkaaksi, uuden parkkihallin sisäänkäynti ei vähentäisi tuota arvoa.

Kuvat 117-119

Kuvat 120-122.

NÄSINLINNANKATU / KAUPPA-AUKIO

Näsinlinnankadun ja Hallituskadun kulmauksen Hämeenkadun puoleista päätä on kutsuttu Kauppa-aukioksi. Kymmenen miehen talon takaseinään on maalattu Aamulehden mainos, jossa lukee "Olette Kauppa-aukiolla". Alkuperäinen mainos on 1960-luvulta ja rakennuksen remontin yhteydessä myös mainos uudistettiin. Mainoksesta on muodostunut yksi kaupungin maamerkeistä.

Nykyisellään "aukio" muodostuu pääosin parkkipaikkalevennyksistä katu-tilassa, joten paikalla on tilaa sisäänkäyntiportaalille. Sisäänkäyntiporras ei kaupunkikuvallisesti uhkaa arvorakennuksia (Helsingin pankintalo ja Kymmenen miehen talo) ja voisi pikemminkin tuoda lisää elämää ja tunnettavuutta "Kauppa-aukiolle".

Kuvat 123-124.

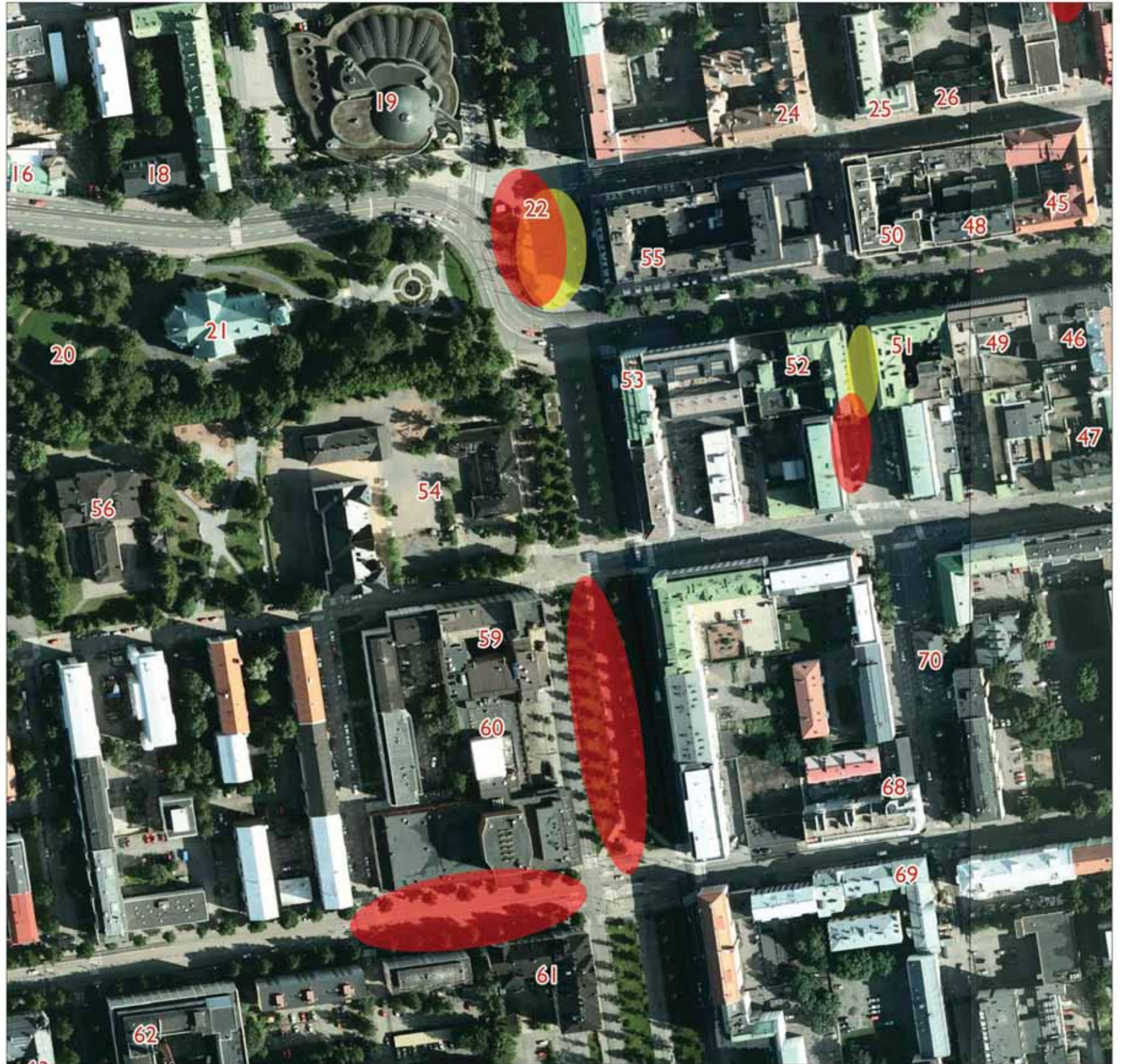
HÄMEENPUISTO

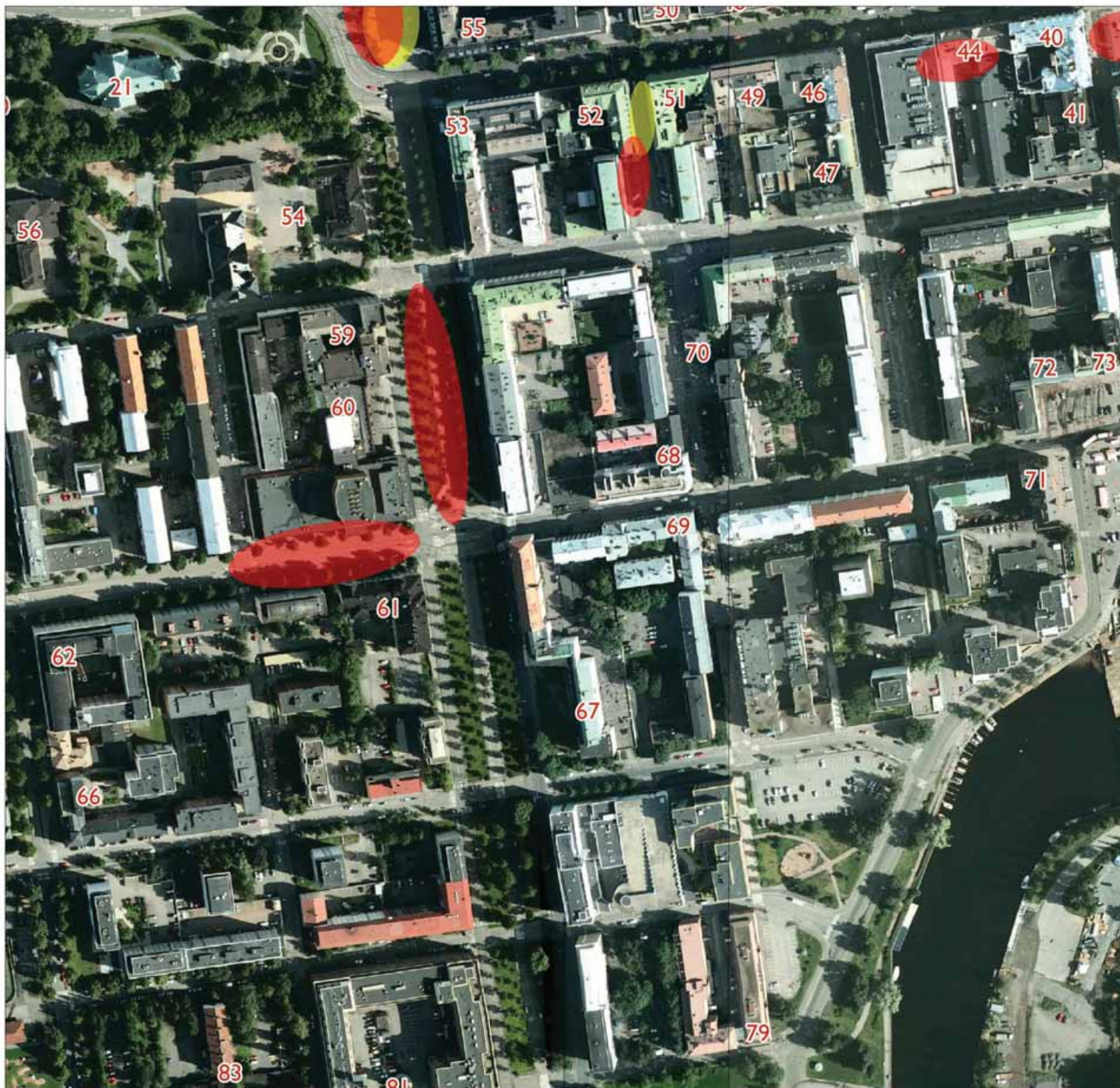
Hämeenpuisto on herkkä muutoksille. Sen arvokkuus muodostuu erityisesti pitkistä yhtenäisistä puuriveistä ja yhtenäisestä puustonkorkeudesta. Hämeenkadun ja Hämeenpuiston risteyksessä sijaitseva Viktor Janssonin Vapaudenpatsas ja sitä ympäröivä pieni aukio muodostavat ehyen kokonaisuuden, joka ei kestä muutoksia. Myöskään näkymää Hämeenpuistosta Kauppakatua pitkin Keskustorille ei saa peittää.

Jos Hämeenpuistoon täytyy sijoittaa jalankulun sisäänkäynti, paras paikka lienee nykyisen UkkoMetso-ravintolan paikalla tai sen läheisyydessä. Toinen mahdollinen sisäänkäynnin paikka olisi puiston eteläosassa (Hämeenkadun eteläpuolella) jo suunnitellun kioskin/ravintolan yhteydessä.

Hämeenpuistoon liittyvässä rakentamisessa on huomioitava rakentamisen kokonaisvaikutukset. Jos rampit joudutaan rakentamaan Hämeenpuistoon, on syytä harkita voidaanko myös jalankulun sisäänkäynti pakko sijoittaa puistoon.

Kuva 125-126.

SATAMAKATU

Yksi ramppivaihtoehdoista sijaitsee Satamakadulla entisen Tyttölyseon ja Tampereen Työväen Teatterin välisellä katupätkällä. Sisäänajoaukosta tunneli kaartaisi Aleksanterin koulun ja Aleksanterin kirkon alitse Hämeenkadun alle.

Tyttölyseo (nykyinen Pyynikin koulu) on tamperelaisen Wivi Lönnin suunnitelma valtakunnallisesti arvokas rakennus, joka on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan. Rakennus on ensimmäinen Wivi Lönnin suunnittelema toteutunut rakennus.

Sinällään ramppi sopisi paremmin Satamakadulle kuin Hämeenpuistoon, mutta suunnitelmassa tulisi huomioida hyvin niin Tyttölyseon arvo kuin mahdolliset värinävaikutukset Aleksanterin kirkkoon ja Aleksanterin kouluun. Puurivistö ja jalkakäytävä on syytä säilyttää täydessä leveydessään Tyttölyseon seinustalla, jos ramppi toteutetaan Satamakadulle. Lisäksi rampin tulisi alkaa vasta myöhemmin kadunpätkällä niin, että Tyttölyseon Satamakadulle avautuva sivuportaali säilyttää avoimen näkymänsä Työväen teatterille.

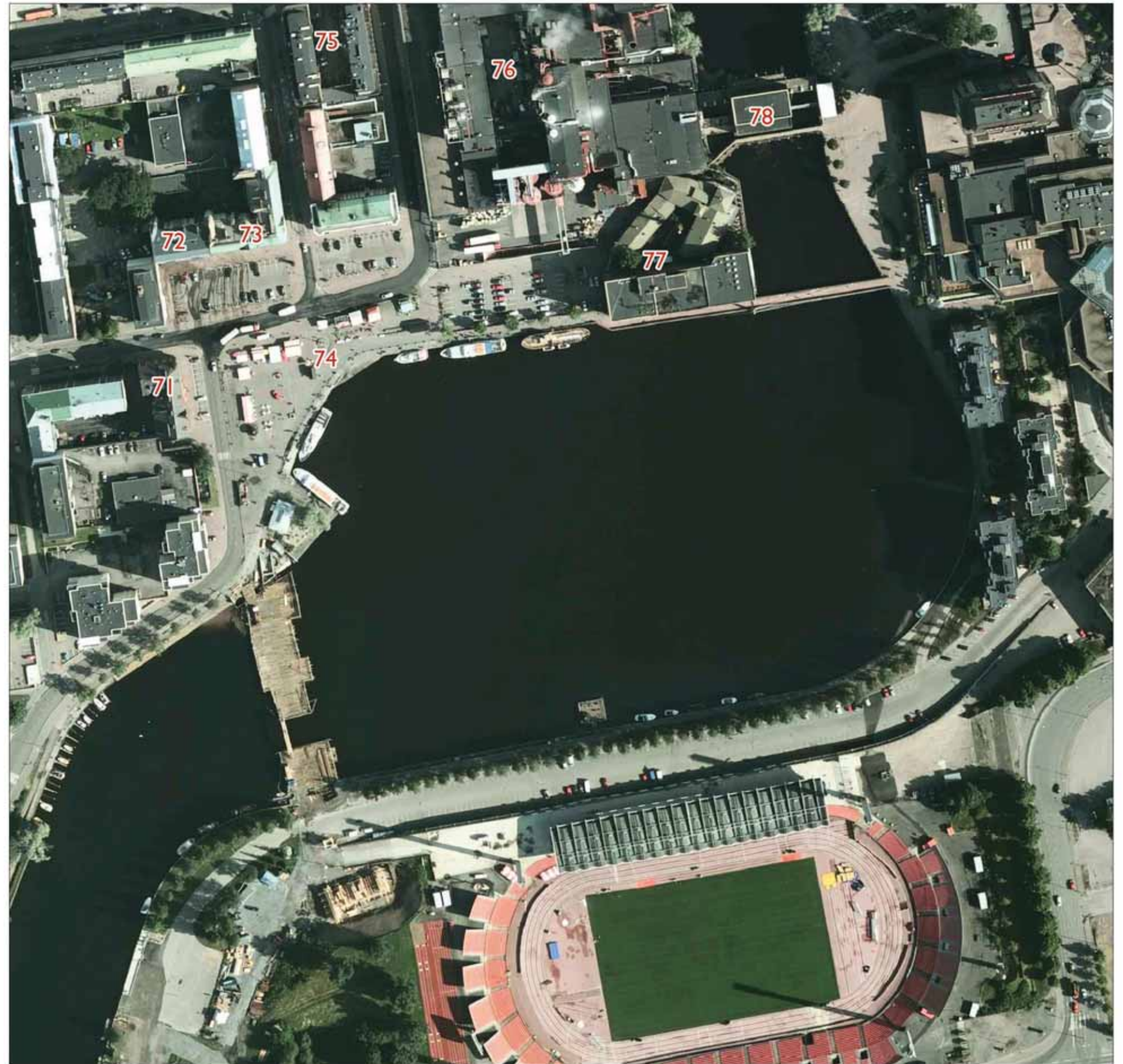
Kuva 127.

LAUKONTORI

Laukontori on ollut yksi sisävesien vilkkaimmista satamista ja nykyäänkin merkittävä risteilysatama. Toritoiminta siirtyi 1930-luvulla Keskustorilta Laukontorille. Toria rajaavissa kortteleissa on Takon tehdasalueen ja Liljeroosin (nyk. Kehräsaari) lisäksi kolme arvokasta rakennusta: Laukonlinna, Laukohovi ja Laukonkulma. Vastarannalla näkyy valtakunnallisesti arvokas Ratinan stadion. Laukonhovin ja Laukonlinnan edessä oleva parkkialue oli aiemmin osa toria.

Laukontorin nykyiselle parkkipaikalle on suunniteltu parkkihallin huoltotunnelin sisäänajo. Hyvin toteutettuna ramppi ei vähennä ympäröivien rakennusten arvoa. Kunkun parkin rakentuminen voisi luoda mahdollisuuksia edelleen kehittää Laukontoria liikenteen ja maanpäällisten parkkipaikkojen vähentyessä.

Kuva 128.

5 YHTEENVETO

Vaikutusalueen asemakaavahistoria on yhtä vanha kuin Tampereen kaupungin asemakaavahistoria kokonaisuutena. Tampereen kaupungin rakennuskanta on suurimmalta osaltaan nuorta, mikä korostaa kaava- ja vaikutusalueen vanhimpien rakennusten arvoa. Vaikutusalueella asemakaavahankkeisiin liittyy pääosin täydennysrakentamista, kerrosluvun lisäämistä sekä ullakkorakentamista. Kaupunkikuvallisesti ja -rakenteellisesti erityisen merkittäviä hankkeita ovat Molinin tontin täydennysrakentaminen Keskustorilla sekä Eteläpuiston asuinkorttelit ja ympäristö Hämeenpuiston päättäneä Pyhäjärven rannalla.

Kaupunkikuvaa ja -rakennetta tarkasteltiin ensimmäiseksi kaupunkirakenteen analyysien kautta, minkä jälkeen tutkittiin katutilan kaupunkikuvallisia tyyppipiirteitä. Lopuksi luotiin karttamuotoinen yhteenveto alueen kaupunkikuvallisesta muutoksen sietokyvystä sekä esitettiin suosituksia tärkeille kohteille asemakaavan laadinnassa huomioon otettavaksi. Vaikutusaluetta laajemmassa rakeisuusanalyysissä tunnistettiin kaupunkirakenteelle neljä tyyppipiirrettä: suuret rakennusmassat kosken äärellä, rakennusaikakausittain vaihteleva runkosyvyys, kortteleiden sisäpihojen koon ja avoimuuden vaihtelevuus sekä keskustan vahva ruutukaavaperiaate.

Kaava- ja vaikutusalueella vallitsee vuosien 1898-1943 rakennusjärjestyksien määrittämä 23 metrin peruskorkeus. Rakennukset ovat pääosin 5-7 kerroksisia. Vaikutusalueen muuttamat poikkeuksellisen korkeat rakenteet ovat pääosin tehdaspiippuja ja kirkkojen torneja. Tehdaspiiput ovat merkittävä osa kaupungin siluettia ja kertovat Tampereen teollisesta historiasta. Rakennuksen käyttötarkoituksien osalta aluetta leimaa yleispiirteisesti kolme tyyppiä: katutason kaupan tilat ja asuminen ja/ tai liiketilat yläkerroksissa, sekä vähemmissä määrin kauppakeskukset ja kulttuurirakennukset. Asuinkortteleiden määrä kasvaa yleispiirteisesti pohjois- ja eteläsuuntaan. Alueen runsas julkisten rakennusten määrä rikastaa ja monipuolistaa alueen kaupunkikuvaa.

Kaava- ja vaikutusalueelle on määritelty kuuluvan viisi merkittävää viherverkon osaa. Yleispiirteisesti tärkeimpänä pidetään näiden historiallisten ja kaupunkikuvallisten arvojen ylläpitoa sekä niiden välisten yhteyksien kehittämistä.

Melko tasainen kerroskorkeus, keskustan tiiviys ja kaupungin vahva ruutukaavaperiaate aiheuttavat sen, että yhdensuuntaiset kadut varjostuvat varsin yhdenmukaisesti. Kunkun Parkin rakenteiden kannalta olennaista on muun muassa se, että varjossa rakenteet ovat huomaamattomampia ja että jalankulun toiminnalliset yhteydet ovat kutsuvampia ja helpommin havaittavia valoisassa ympäristössä.

Ruutukaava luo kaava- ja vaikutusalueelle pitkiä näkymäakseleita. Nämä pitkät näkymäakselit orientoivat kulkijaa ja rikastuttavat kaupunkikuvaa

maamerkkeineen ja kaupunkikuvallisine rajauksineen. Maamerkeistä tyypillisimpiä ovat tehtaanpiiput ja kirkot, kaupunkikuvallisista rajoista sen sijaan Hämeenpuisto, Kosken ympäristö ja Laukontorin ranta. Esi-merkiksi toreilla, useissa katuristeyksissä, Hämeenpuistossa ja rannoilla muodostuu myös rikkaita laajempia näkymiä.

Keskustorilla rakennusperintö on herkkää, mutta avoimen torin laajuus lisää muutoksen sietokykyä. Olennaista on siten huomioida uusien rakennelmien vaikutus kaupunkikuvaan kokonaisvaltaisesti eri suunnista ja etäisyyksiltä tarkasteltaessa.

Hämeenpuiston kaupunkikuvallinen arvo muodostuu ennen kaikkea sen avoimesta puistomaisuudesta tiiviimmässä kaupunkikokonaisuudessa, voimakkaasta orientoivasta aksiaalisesta linjasta, vaikutelmasta keskustan jakajana sekä empire-ajan arvoja esittelevästä symmetriasta. Näiden arvojen säilyttämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kauniiseen Pyynikin kirkkopuistoon liikenteen aiheuttamat häiriöt olisi aiheellista minimoida.

Hämeenkadulla rakennusten katutasokerrokset muodostavat monin paikoin heikomman laatuista kaupunkikuvaa kuin yläkerrokset, joita sen sijaan historiallisen bulevardikadun puusto peittää taakseen. Kaupunkikuvan eheyttämiseksi on siten syytä keskittyä katukerroksen, katupinnan ja katutilan esineistön parantamiseen. Rakennuskannaltaan ja katutilaltaan laadullisesti vaihtelevan Kuninkaankadun yhtenäistämisen loisi sille vahvemman identiteetin pienen mittakaavan kaupallisena kävelykatuna. Myös Hallituskadun eheyttäminen olisi aiheellista korkean käyttöasteen, arvokkaan Kauppahallin ja kadun viihtyisyyden parantamisen vuoksi.

Hämeensillan alue on kaupunkikuvallisesti ja rakennusperinnön kannalta arvokasta ja hyvin herkkää. Hämpin Parkin rakenne vaikuttaa tähän kokonaisuuteen, joten mikäli myös Kunkun rakenne sijoittuu näkymään, olisi sen hyvä muodostaa hallittu kokonaisuus Hämpin rakenteen kanssa. Aleksis Kiven katu ja Itäinenkatu muodostavat yhdessä visuaalisesti, historiallisesti ja toiminnallisesti monipuolisen tilasarjan, jota kannattaa kehittää. Aleksis Kiven kadun eteläpäättäneä oleva Laukontori ei myöskään vielä täysin hyödynnä potentiaaliaan pysähdyspaikkana, toiminnallisena aukiona, Aleksis Kiven kadun tilasarjan päättäneä sekä yhteytenä rantojen välillä. Suunnittelussa on varmistettava, että kaikki muutokset edistävät näiden roolien vahvistumista ja kokonaisuuden eheyttämistä.

Kohdealue on lähes kokonaisuudessaan luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi ja alueella sijaitsee useita yksittäisiä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Kunkun Parkin hanke ei ole ristiriidassa näiden valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen ominaisluonteen kanssa. Kaupunkikuva koostuu

eri vuosikymmenten ja – satojen muodostamista kerroksista ja parhaimmillaan hankkeella voidaan jopa omalta osaltaan vaikuttaa kaupunkikuvan eheyttämiseen. Kaava-alue vaikutusalueineen osuu yhdelle Tampereen vanhimmista tunnetuista asuinkeskittymistä. Tästä syystä on tärkeää, että erityisesti rakennusvaiheessa huomioidaan, että joiltakin alueilta, kuten Keskustorin liepeiltä, voi löytyä toistaiseksi tuntemattomia arkeologisia arvokohteita. Hämeensillan kohdalla on tunnistettuja arkeologisia rakenteita, jotka tulee huomioida maanalaisen yhteyskäytävän varauksissa. Kaavamerkinnöistä tulee neuvotella Pirkanmaan maakuntamuseon kanssa.

Kunkun Parkki on osa laajempaa Tampereen keskustan kehittämisselmaa ja Tampereen ydinkeskustan maanalaisen pysäköinnin ja huollon kehittämistä. Toteutuessaan hanke edesauttaa kävelykeskustan ja kaupallisen elinvoiman kehittämistä sekä ydinkeskustan hierarkisen aseman säilymistä kaupungin rakenteessa. Maanalainen pysäköintilaitos vaatii pysäköinti- ja huoltotilojen rakentamisen ohella ajorampit, jalankulku yhteydet sekä tekniset rakenteet. Hanke ohjaa jalankulun virtoja ja vaikuttaa siten toiminnallisten painopisteiden siirtymisiin. Hanke vähentää paikoitusta katukuvassa ja voi siirtää liikennevirtoja kaupunkikuvallisesti mielekkäämpiin sijainteihin. Erityisesti toiminnalliset yhteydet, jalankulun sisäänkäynnit, ovat mahdollisuus kaupunkikuvan parantamiseen. Välttämättömät yhteydet, ilmanvaihto- ja hätäpoistumistiet, ovat sen sijaan ilmeisempi riski kaupunkikuvan- ja kulttuuriperinnön kannalta.

Arkkitehtuurin kannalta on ratkaistava se, ovatko toiminnalliset rakenteet kaupunkitilassa huomaamattomia vai tunnuspiirteisiä. Arkkitehtoninen vähäeleisyys on yleensä tuottanut kestäviä ja onnistuneita ratkaisuja. Uusien rakenteiden suhdetta on tarkasteltava Hämpin- ja Frenckellin Parkin rakenteisiin. Teknisiä (IV-, pelastus jne.) rakenteita on myös tärkeää tarkastella kaupunkirakenteen tarjoamasta lähtökohdasta. Kaupunkikuvallisesti vähimmät haitat rakenteista syntyvät, jos ne voivat sijaita tonteilla tai osana kiinteistöjä. Sisäilmanvaihtorakenteita voi sijoittaa katutasolle, mutta ympäristöterveyden kannalta poistoilma on perusteltua purkaa rakennusten katoilta.

Suositeltavaa on, että Kunkun Parkin tuomien uusien rakennelmien lähtökohtana ei ole ainoastaan lieventää kaupunkikuvallista vaikutusta, vaan myös tuoda siihen jotakin arvokasta ja eheyttävää. Muutoksien tulee tukea vanhan keskustan rakennuskannan ja kaupunkikuvan säilymistä joko luomalla sille tasapainoisen kontrastin tai sulautumalla sen osaksi.

LÄHTEET

Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö, 1998. *Tampereen kaupungin rakennuskulttuuri 1998*. Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98. Tampere.

Tampereen kaupunki, Suunnittelupalvelut, 2008. *Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys*. Esa Print Oy 2008. Tampere.

Tampereen kaupunki, Kaupunkiympäristön kehittäminen, Maankäytön suunnittelu, 2011. *Ehyt, Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen Tampereella*. Julkaisuja 6/2011. Tampere.

WSP Finland Oy, 2013. *Typy, Tampereen ydinkeskustan maanalaisen pysäköinnin ja huollon yleissuunnitelma*.

WSP Finland Oy, 2013. *Takli, Tampereen keskustan liikenneverkkosuunnitelma*.

Arkkitehtistudio M&Y Moisala & Ylä-Anttila, 2012. *Korkean rakentamisen selvitys Tampereen keskusta-alueella*.

Tampereen kaupunki, 2013. *Viiden tähden keskusta, Tampereen keskustan kehittämisohjelma*.

Santasalo Oy, 2013. *Tampereen keskustahanke, Kustantamishankkeiden kaupallisten vaikutusten arviointi*.

A-insinöörit, 2012, *Tampereen keskustan rakennettu kulttuuriympäristö 2012*.

WSP Finland et. al., 2010. *Tampereen kansi ja areena, asemakaavan selvitykset*.

FCG Planeko Oy, Tampereen pysäköintitalo Oy, 2008. *P-Hämpin vaikutusarvioinnin päivitys*.

Hirvikallio Seija, 2012. *Hämeenpuisto, Tampereen Esplanadi*. Tampere-Seura ry. Tampere.

Wacklin Matti & Seija Hirvikallio, 2010. *Hämeenkatu, Tampereen sydän*. Tampere-Seura ry. Tampere.

Niemelä, Jari & Nieminen Kari, 2011. *Näin muuttui Tampere*. Tampere-Seura ry. Tampere.

Niemelä, Jari & Nieminen Kari, 2007. *Tampereen kuvia ennen ja nyt*. Tampere-Seura ry. Tampere.

Niemelä Jari, 2001. *Tampereen patsaat – ja muistolaatat*. Tampere-Seura ry. Tampere.

Laurinolli Heikki, 5.6.2012. *Kokoontumisia ja rituaalikasteita*. Aikalainen, Tampereen yliopiston tiede- ja kulttuurilehti.

Tampereen taidemuseo, 2013. <http://www.tampere.fi/ekstrat/taidemuseo/patsaat/>

(2011). Julkaisussa: Pirkanmaan alta 12 Arkeologisia tutkimuksia. Tampereen museoiden julkaisuja 123. Tampereen museot – Pirkanmaan maakuntamuseo.

Törmä Milla, 2006. *Tampereen kantakaupungin kulttuurimaiseman kehitys*.

Kuitunen Hannele & Kirsi Luoto, 2011. *Tammerkoski, Tarkastus koskenpohjalla 22.8.2011*. Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö. Tampere.

Donner Julia, toim. Ranja Hautamäki, 2005. *Koskimaiseman puistot, Koskipuiston ja Kirjastonpuiston historiallinen selvitys*. Tampereen kaupunki, vihersuunnittelu. Tampere.

Pirkanmaan alta 12 Arkeologisia tutkimuksia. Tampereen museoiden julkaisuja 123. Tampereen museot – Pirkanmaan maakuntamuseo.

Törmä, Milla (2006). Tampereen kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys / Tampereen kantakaupungin kulttuurimaiseman kehitys. Tampere.

Donner, Julia ja toim. Ranja Hautamäki (2005). Koskimaiseman puistot. Koskipuiston ja Kirjastonpuiston historiallinen selvitys. Tampereen kaupunki, vihersuunnittelu. Tampere.

Kuitunen, Hannele ja Kirsi Luoto (2011). Tampere Tammerkoski. Tarkastus koskenpohjalla 22.8.2011. Pirkanmaan maakuntamuseo / Kulttuuriympäristöyksikkö.

Luoto, Kalle (2008). Tampere Kirjastonpuisto. Arkeologinen inventointi 2008. Pirkanmaan maakuntamuseo, kulttuuriympäristöyksikkö.

Luoto, Kalle (2011). Tampere. Kirjastonpuisto arkeologinen kartoitus 2010. Pirkanmaan maakuntamuseo, kulttuuriympäristöyksikkö.

Heiskanen, Jari (2010). Apteekkareita ja paperiteollisuutta Tampereen Kirjastonpuistossa. historiatietoa kesän 2010 arkeologisen koekaivauksen löytöjen taustaksi. Pirkamaan maakuntamuseo, kulttuuriympäristöyksikkö.

Raninen, Sami (2010) Tampere, Tammerkoski. Frenckellin patomuuuri. Arkeologinen valvonta 2010. Pirkanmaan maakuntamuseo.

Tupala, Ulla (2011). Tampere Kirjastonpuisto. Arkeologinen valvonta ja dokumentointi 2011. Pirkanmaan maakuntamuseo. Kulttuuriympäristöyksikkö.

KUNKUN PARKIN ASEMAKAAVA
KAUPUNKIKUVA- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖSELVITYS
WSP FINLAND OY - TAMPEREEN KAUPUNKI

